

SOJAAS JANDUSE AJAKIRI

SÖDUR

1917

6 XII.

1927

№ 49-50

PLIIVAK

1917 – 6. XII. – 1927

Kindral-major	GUSTAV KUNNOS
San. Kindral-major	VERNER ZOEGE-MANTEUFFEL
Kindralst.-kolonel	JAAN RINK
Kolonel-leitnant	HERMANN ROSSLÄNDER
Kolonel-leitnant	JUHAN MEY
Kolonel-leitnant	AUGUST KILK
Kolonel-leitnant	JUHAN KALM
Kapten	RICHARD KENT
Kapten	JAAN RIISENBERG
Leitnant	JAKOB MOTTISE
San.-leitnant	ALEKSANDER VEERMANN

**Sõjavägede Staabi 10. aastapäeva puhul
mälestab**

Õhvitseride Kogu

SISUSTIK: Kümne aasta eest. Kuidas loodi Esimese Eesti diviisi staap, mis sai aluseks Iseseisva Eesti sõjavägede staabile. — J. Tõrvand. Jooni vägede juhtimise tööst. — J. Tõrvand. Kaitsevägi tahab ja peab endiselt valmis olema kodumaa kaitseks. 1. detsembril 1924. a. sündmuste puhul. — Jaan Soots. Ratsa rügemendi algusest. — N. N. Soome Vabariigi kümnenda aastapäeva puhul, 1917. — 6. XII. — 1927. Lühike ülevaade Soome iseseisvuse algaastatelt. — Kindralstaabi kindral-majoor Sihvo. — A. S-a. Soome Kõrgem Sõjakool ja temas valitsevad õppemeetodid. — A. Traksmann. Ohvitseride õppustest väeosades. — O. Sternbeck. Uue õppelaskmise süsteemi elluviimise puhul. — Kindralstaabi kolonel Vallenius. — Kindralstaabi major Relander. — E. Sõjaväe kõrgem juhtimine Poolas venelaste valgustusel. — R. Tomback. Mis on staap. — E. Meos. Eesti tagavara pataljoni elust 1917. a. detsembris. Mälestusi ja dokumente. — J. L. Kiri Prantsusmaalt. Visked Ilmasõja lahingväljadelt. — Sõjakirjandust. — Sõduri kohused lahingus. — T-m. Haiguste liikumise iseloom sõjalaevastikus. — Sõjaväelisi teateid. — Vastused küsimustele. — Kaitseväe elu. — Kiri toimetusele. — Toimetusele saadetud kirjandus. — Uusi raamatuid kindralstaabi raamatukogus.

Kümne aasta eest.

Kuidas loodi Esimese Eesti diviisi staap, mis sai aluseks Iseseisva Eesti Sõjavägede staabile.

Pärast 1917. a. veebruari revolutsiooni asuti energiliselt eesti rahvusliste väeosade vormeerimisele. Selleks kutsuti ellu eesti sõjaväelaste organisatsioonid: Petrogradis — Eesti Sõjaväelaste Keskkomitee, Tallinnas — Eesti Sõjaväelaste Büroo, mis hiljem moodustati ümber Eesti Sõjaväelaste Ülemkomiteeks, Riias — XII armee Eesti Sõjaväelaste Liit ja Soomes — Soomemaa Eesti Sõjaväelaste Liit.

Ühisel jõul asuti eesti sõjaväelaste koondamisele Eestisse, kes olid laiali paisatud üle suure Venemaa. Tähtis oli koondada Eestisse kõige pealt vanemaid sõjaväelasi, kellele võis usaldada suuremate üksuste vormeerimist. Teiste vanemate sõjaväelaste hulgas oli 6. oktoobril 1917. a. kutsed saadetud ka Kindralstaabi alampolkovnik Laidonerile ja Kindralstaabi alampolkovnik Sootsile. Kuna Laidoneri kohalesõit mõni aeg oli takistatud, vabanes alampolkovnik Soots varem ning juba 18. novembril 1917. a. ilmus, esiteks Petrogradis Keskkomiteesse ja pärast Tallinnasse, kus esines Ülemkomitee esimehele K. Pätsile.

Politiline seisukord, samuti üldine sisemine olukord Eestis tol ajal oli äärmiselt segane. Oli oodata sakslaste edasitungi, kuna sisemaal lagunenud vene

väed rüüstasid ja riisusid rahulikke elanikke. Seega nii väliselt kui sisemiselt julgeolekut ähvardas otsekohene oht.

Väljendades omi mõtteid kavandatavate vormeerimiste kohta, alampolkovnik Soots kriipsutas alla vajadust luua tugevat sõjaväge, mis oleks lahinguvõimeline ning võiks tarbekorral minna ka sakslaste vastu. Ta eitas komiteede asutamist.

Alampolkovnik Sootsi vaated leidsid Ülemkomitees põhimõttelikku pooldamist, kuid tegelikult sooviti siiski jääda enam tagasihoidlikuks, sest seda nõudis üldine olukord.

Alustati Eesti diviisi vormeerimist.

Ülemkomitee otsustas valida kindralstaabi alampolkovnik J. Sootsi diviisi staabi ülemaks ja ajutiselt, kuni kindralstaabi alampolkovnik J. Laidoneri tagasihoidmiseni, diviisi ülema kohustetäitjaks.

Taheti tööle asuda.

Kuid selgus, et Kerenski oli küll põhimõttelikult nõus koguni Eesti korpuse vormeerimisega, kuid — tegelikku luba vormeerimiseks siiski veel ei olnud.

Puudus ametlik päevakäsk.

Kuid selleta ei saanud vormeerimist alustada, sest vene ametasutused ei oleks andnud siis toitu ega varustust, mille muretsemine eesti seltskonnale käis aga üle jõu.

Vastava luba nõutamiseks sõitis Ülemjuhataja staapi, Mohilevi, alampolkovnik J. Soots, olles varustatud sellekohaste volituste ja tunnistustega nii Eesti Maavalitsuse kui Ülemkomitee poolt. Ülemkomitee esindajana sõitis kaasa tollaegne Petrogradi keskkomitee esimees ja Ülemkomitee liige — leitnant E. Asmann.

Mohilevi jõuti just sel päeval, kui linn oli vallutatud enamlaste poolt. Tekkinud segadused tegid reisi eesmärgi saavutamise täiesti võimatuks. Tuli pöörata tagasi tühjade kätega ning sõideti Petrogradi.

Petrogradis, kasutades olemasolevaid tutvusi, alampolkovnik Soots püüdis Kindralstaabist nõutada luba Eesti diviisi asutamiseks. Kuid ka siin ei suudetud rohkem „välja pressida“ kui salajase ärakirja ametlikust telegrammist, mis Ülemjuhataja staabist oli saadetud Kindralstaapi ja kus teatati järgmist (tõlgitud):

„Järelepärimise peale, mis tehtud Põhja väerinde juhatajale, selle staabi ülem teatas, et umbkaudsete arvestuste järele tagavarasid inimestes jätkub ühe Eesti diviisi vormeerimiseks ja ühe Läti brigaadi laiendamiseks diviisiks. Seda silmas pidades, Ülemjuhataja Staabi ülem loeb tarvilikuks viibimata asuda ühe Eesti diviisi vormeerimisele ja Läti brigaadi laiendamisele diviisiks.“

See telegramm ei võinud muidugi veel olla ametlikuks aluseks diviisi vormeerimisele. Kuid ta oli siiski „bumaga“, millel ei puudunud teatud tähtsus, eriti kui silmas pidada tollaegseid segaseid olusid.

Petrogradist alampolkovnik Soots sõitis Põhja väerinde staapi, Pihkvasse, et siin nõutada soovitud luba. Kuid siin selgus, et vastav päevakäsu projekt oli küll valmis kirjutatud, kuid väerinde juhataja, kindral Novitski, ei olnud seda alla kirjutanud — komissari nõudmisel. Suurte sekeldustega läks korda saada siiski sellest päevakäsu projektist päris „vormilik“ ärakiri märkusega „alguskirjale on alla kirjutatud Põhja väerinde ülem kindral Novitski“. Ühtlasi läks korda saada tagavaravägede inspektori kindral Koslovi tunnistust, et Kindralstaabi alampolkovnik Soots on Eesti Sõjaväelaste Ülemkomitee valimisel ja ettepanekul tema, tagavaravägede inspektori, poolt 2. dets. 1917. a. kinnitatud 1. Eesti diviisi staabi ülemaks ja ajutiseks diviisi ülema kohusetäitjaks.

Seega oldi varustatud „vormilikkude lubadega“, mis Tallinnas esitati kindluse komandandile. Viimane vaatas paberid läbi ja luges nad küllaliseks ning lubas vormeerimist alata.

Nagu hiljem selgus, oli vormeerimise alustamiseks tabatud õige hetk. Veei paar nädalat — ja kohalikkude enamlaste võimumeeste meeoleolu Eesti diviisi vastu muutus vaenulikuks. Kindluse staabist hakati nõudma lähemaid seletusi selle kohta, mis alusel diviisi vormeeritakse. Leiti, et esitatud dokumendid ei ole õiged ning ähvardati diviisi laiali saata. Kuid diviisi oli juba peaaegu valmis. Saksused ähvardasid ka juba Haapsalut. Niisuguses olukorras — kes oleks võtnud oma peale julguse diviisi laiali saata!

Diviisi staabi vormeerimiseks soetati kõigepealt ruumid rekvireerimise teel, Nunne ja Kloostri tänavate nurgal asuvas majas, esimesel korral. Staap mahutati siin kolme tuppa. Siin asus staap umbes 20. detsembrini 1917. a., mil ta kolis üle Tõnismäele nr. 3.

Esimesi abilisi staabitöö alal alampolkovnik Soots valis endale Ülemkomitee liigete hulgast. See oli tarvilik lähema kontakti saavutamiseks Ülemkomiteega. Adjutantideks määrati leitnant Asmann, staabi komandandiks — leitnant Sternbeck. Kaks kirjutajat võeti ka Ülemkomiteest; üks neist — sv. ametnik Moik, teenib veel praegu Sõjaministeeriumis. Rohkem jõude diviisi staabis esimestel päevadel ei teeninud.

Suuri raskusi tekitas esimese kirjutusmasina saamine. Mitu päeva kõik staabi töäjõud käisid linnas ringi masinat otsimas. Viimaks siiski masin leiti, nii et võidi kirjutada nii eesti kui vene keeles.

Esimesed sullepead, tindipotid ja paberipögnad osteti oma raha eest. Kuid varsti saadi Joh. Pitka käest 5000 rubla, millest muretseti tarvilikud kantseleitarted.

Viimaks eeltööd staabi vormeerimisel jõudsid niikaugele, et **6. detsembril 1917. a. võis ilnuda päevakäsk nr. 1.**

Päevakäsk on järgmine:

(Tõlge).

PÄEVAKÄSK № 1.

1. Eesti jalaväe diviisile.

§1.

On teostumas unistused, mida oma hinges ammuigi on kandnud Eesti rahvas, kes armastab ja kalliks peab oma kodumaad: on lubatud eesti väeosadest moodustada diviis, Diviisi staabi üle-

Kindralstaabi kindral-major J. SOOTS.

Esimene Eesti diviisi staabi ülem.

Kümme aastat tagasi sai Eesti omavalitsuse korraldamiseks kõrgeima organi esimene Eesti rahvuslik diviisi staabi ülem. Alustades alukorrale vastavalt oma kehtsuse ja nime, sai temalt sõjavägede ülemjuhataja staap, mille kaudu ülemjuhataja vabatahtliku ümberkujutamise lõpule viis.

Kihutagu see saavutus näinud praeguse kõrgeima juhtimise organi tegelasi väsimata ja emeljalga male taale, siis on Eesti edukas kapitamine ka tulevikus kindel. Selleks käigile staabi tegelastele jäändus õnn.

J. Soots.

Kindralstaabi kindralmajor.

ma kohused on pandud minu peale, ühes diviisi ülema kohuste ajutise täitmisega.

Asudes minule usaldatud vastutavate ülesannete täitmisele, loen tarvilikuks vormeeritava diviisi väeosadega jagada neid mõtteid, mis tahan võtta juhisteks eelseisvas töös, lootes sealjuures oma töös heatahtlikku kaastööd kõikidelt juhtidelt.

Eestimaa (estonskij kraj) on raskes seisukorras: vaenlane on vallutanud osa meie kodumaast — Saaremaa ja saarestiku. Ta keeldub seda vabastamast, vaid selle vastu koondab omi jõude, ähvardades kätt välja sirutada terve Eestimaa järele. Külased ja asundusi mööda hulguvad ümber väejuhtideks, kes, olles unustanud oma kohused, röövivad ja vägistavad rahulikke elanikke.

Meie suurimaks häbiks ka osa meie rahvast on lasknud end kaasa kiskuda halvast eeskujust. Nad ei jäe palju maha väejuhtide röövimistes ja muudes vägivaldtegevustes, sealjuures kattes oma musta tööd poliitiliste tõekspidamistega.

Mis saab siis nüüd? Võib olla tõesti hukkub Eestimaa ja Eesti rahvas?

Ei, ja tuhat korda ei!

Rahvas, kes on loonud endale rahvuskangelased Kalevipoja, Lembitu ja teisi, — rahvas, kes enam kui 1000 aasta vältusel on niisutanud oma verega eesti mulda, kes kandis ära raske orjuse ja tsarismi vägivalla — see rahvas on elujõuline ja ei hukku ilagi.

Seepärast unustagem igapäevase elu väiklused! Tõuskem kõrgemale parteilistest ja isiklikudest huvidest ning asetagem üle kõige Eestimaa ja Eesti rahva huvid ja au!

Ühisel jõul peame looma niisuguse sõjaväe, niisuguse diviisi, mis on auks ja uhkuseks Eesti rahvale, mis aitab alal hoida korda kodumaal ning ka lahinguväljal ei kokku tagasi ühegi vaenlase ees.

Teie, minu kaasvõitlejad — ohvitserid ja sõdurid! Meie kätte on usaldatud Eesti rahva ja Eestimaa tulevik. Olgem väärlilised sellele usaldusele, ning seepärast üheskoos tööle: väeosade vormeerimisele ja väljaõpetamisele!

Alguskirjale allakirjutanud
Diviisi ülema aj. k. t.

Kindralstaabi alampolkovnik
J. SOOTS.

Õige:

vanem adjutant, leitnant ASMANN.

Samal päeval ilmus päevakäsk nr. 2, mis käsitas ametisse nimetusi diviisi staabis ja lähemat töökava.

Diviisi intendantiks valiti Ülemkomitee poolt alampolkovnik R. Reiman. Kuni tema ilmumiseni nimetati intendandi ajutiseks k. t. s. v. ametnik Anderson.

Ühes diviisi staabi vormeerimisega edenes ka diviisi kuuluvate väeosade vormeerimine. 1. Eesti polk oli juba vormeeritud varem, samuti oli juba peaaegu valmis 3. polk. Tartus oli vormeerimisel suur tagavara pataljon, Viljandis — 2. polk, Rakveres — 4. polk. Insenerikompaniid hakkas vormeerima leitnant Normak ja diviisi voori — alampolkovnik

Kiiker. Raskusi tekitas ratsapolgu vormeerimine, milleks puudus luba. Takistusest saadi üle sellega, et vastastikkusel kokkuleppel mõne Ülemkomitee liikmega viimane otustas iseseisvalt ratsapolku vormeerida, millest teatati diviisi ülemale. Kui ka hiljem võidi kahelda selle otsuse seaduspärasuses, kuid Ülemkomitee ei saanud siiski vastutusele võtta, sest ta oli — revolutsiooniline asutus.

Nagu eeltoodust selgub, alustati Esimese Eesti diviisi ja tema keskjuhutuse vormeerimist õieti ilma vähemagi „seadusliku“ aluseta. Kõik „dokumendid“, millede muretsemiseks oldi nii palju vaeva nähtud, olid õieti ainult silmakirjaks, sest neil puudus vähemgi „seaduslik alus“. Vormeerimise alustamiseks oli tabatud õige moment — veel mõni nädal ja see oleks muutunud täiesti võimatuks. Vormeerimise töö oli usaldatud vilunud kätte, mille tulemuseks oli see, et noored Eesti polgd, vaatamata äärmiselt segastele oludele, omandasid täiesti rahvusliku ilme, muutudes meie iseseisvuse peamisteks tugevdeks.

Esimese Eesti diviisi staap, millele alus pandi 6. detsembril 1917. a. Kindralstaabi alampolkovnik Soots'i poolt, oli oma asutamise ajal Eesti vägede kõrgemaks juhtivaks organiks. 23. detsembril 1917. a. jõudis kohale Kindralstaabi alampolkovnik J. Laidoner — selleks ajaks oli juba üle saadud suurematest raskustest.

Esimese diviisi staabist kujunes hiljem Iseseisva Eesti sõjavägede staap, mis allus otsekohe Sõjaministrile.

Esimene ametlik päevakäsk, kus nimetatakse juba „Eesti sõjavägesid“, ilmus 28. veebruaril 1918. aastal. Päevakäsule on alla kirjutanud Eesti sõjavägede Ülem kindralstaabi polkovnik A. Laraka ja staabi ülem, kindralstaabi kapten N. Reek.

Seega täna kümne aasta eest sündis Iseseisva Eesti sõjaväe juhtimise kõrgeim keskorgan — sõjaväe staap.

6. detsembril 1917. a. rajatud alused osutusid niivõrra tugevateks ja elujõulisteks, et neile võidi üles ehitada edukas tegevus kümne aasta jooksul, tegevus, mis sisaldab raskeid võitlusi sõjapäevil ning püsivat, kavakindlat ülesehitamistööd — rahuaja tingimustes. Sellest tööst on elavalt osa võtnud sõjaväe staabi looja ja asutaja — Kindralstaabi alampolkovnik, hiljem kindral-major J. Soots.

Teise aastakümne lävele astudes, jääme lootma, et meie kaiteväe staabi tulevik väärib tema hiilgavat minevikku!

*Kindralstaabi kindral-leitnant J. LAIDONER.
Esimene Eesti diviisi ülem.*

*Staap on sõjavägede peaju; -
kui peaju ei tööta - on terve
organism halvatud.*

J. Laidoner.

6 dets. 1917.

6 dets. 1927.

Jooni vägede juhtimise tööst.

J. Tõrvand.

Juhtima — tähendab ette näha. Deshifreerime seda ütelist: ette näha, s. o. anda kindel konkreetne kuju eesmärgile, mida vaja saavutada; ette näha sellejuures esile kerkivad raskused ja takistused; ette näha — ette valmistada küllalt mõjuvad abinõud raskuste kõrvaldamiseks ja oma tahte maksmapanemiseks. Ning kõige selle juures — jõuda eesmärgile võimalikult väiksema aja- ning jõukulutusega.

Eelöeldud on iga juhtimise üldine sisu. Kui nüüd sama mõttekäiku rakendame selleks, et defineerida vägede juhtimist, siis võime öelda: Vägede juhtimine (sõjaväljal) peab asetama meie väed sarnasesse seisukorda, milles nad kergema vaeva ja vähema verega võiksid vaenlast otsustavalt lüüa, hävitada. See vägede juhtimise algnõue on ühevõrra maksev nii kõige väiksemas lahinggrupis kui ka miljonilistes armeedes.

Sõjavägede organisatsioon, sõjapidamise viisid ja vägede juhtimise protsess, on tihedalt ärarippuv teatud ajajärgu üldisest kultuurilisest tasapinnast. Mida algelisem kultuur, seda lihtsam on ka sõjaasjandus kõigis omis väljendustes. Mida primitiivsem on olukord, organisatsioon ja võitlusvahendid, seda lihtsam on juhtimine. Näiteks, veel Napoleoni ajal sajatuhandelised armeed pidasid lahingut koondatud massides „maalapikestel“ suurusega mõni ruutkilomeeter. Sarnases olukorras oli juhtimine loomulikult palju lihtsam, kui praeguse aja olukorras, kus lahingut peetakse ääretumatel maa-aladel ja kus meie aja tehnika on võitlevate vägede kätte annud lõpmata palju mitmesuguseid hävitusabinõusid.

Praeguse aja olukorras juhtimine peab palju rohkem ette nägema, kui seda nõudis endine aeg. Sellepärast vägede juhtimise protsess on muutunud äärmiselt keeruliseks. Vastavalt sõjateaduse

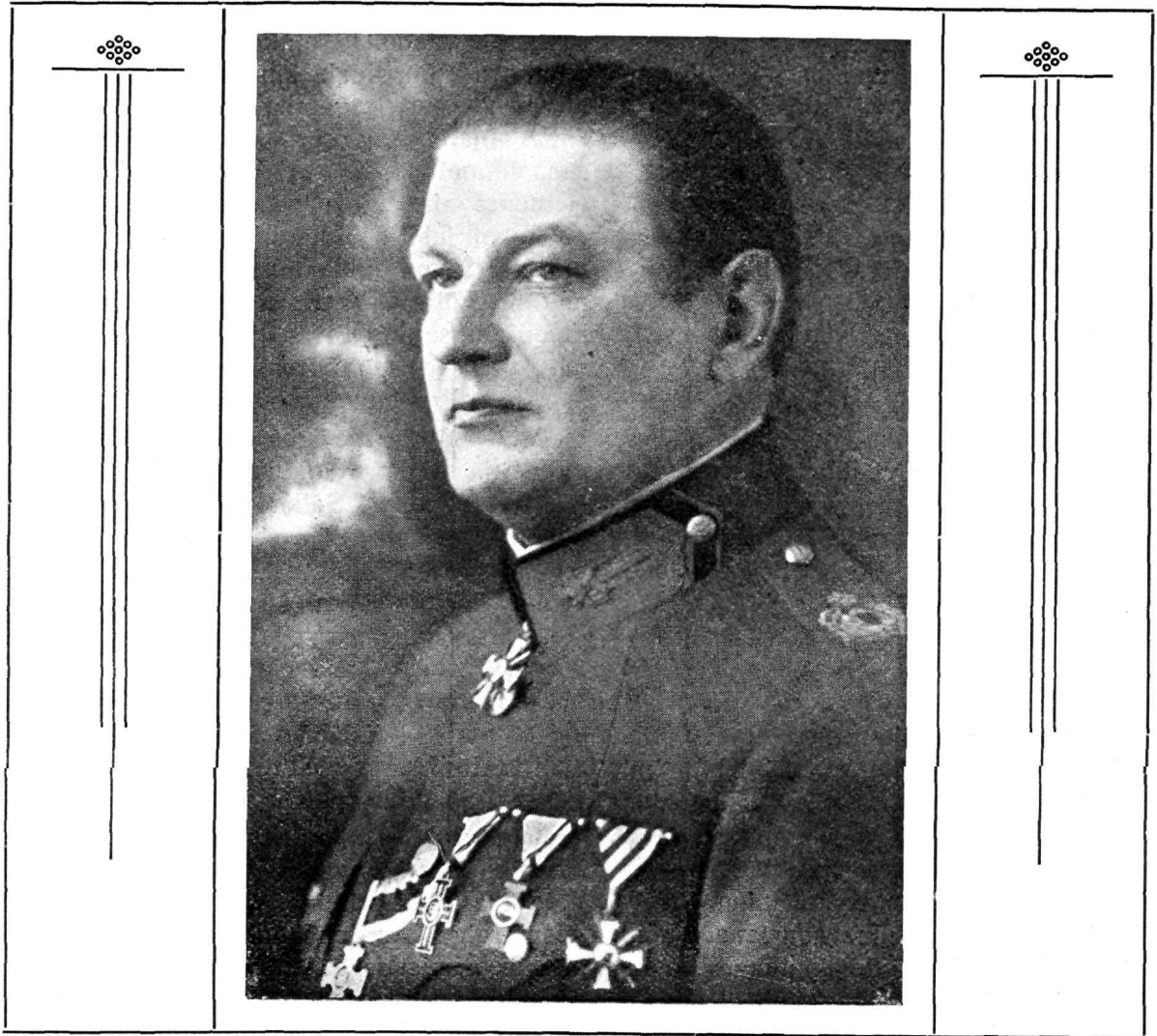
põhimõtetele ning praeguse aja mõistetele organiseeritud masside töös näeme vägede juhtimise protsessis kahte osa — loovat ja tehnilist. Esimene on alati olnud juhi, teine — staapide ja mitmesuguste eriteenistuste ülesandeks. Staap ja eriteenistused on juhile abilisteks, et võitleva sõjaväe (või mõne suurema üksuse) kogu energiat koondada teatud eesmärgi saavutamiseks.

Meie oleme harjunud kuulma, et hästi organiseeritud ja hästi juhitud väed on alati võidukad olnud. Võime juure lisada — juhtimise aparaat ise on ka üks osa üldisest organisatsioonist. Et juhtimine omas tervikus võiks hästi funktsioneerida, peab juhtimise aparaadi sisemine konstruktsioon kõigiti vastama temalt nõuetavatele ülesannetele. See töö oma loomult on äärmiselt raske ja vastutusrikas, sest temast oleneb riigi ja rahva saatus, temast oleneb võitlevate vägede heaolek ja edu. Juhtimine tervikus peab omas töös õigustama seda usaldust, mille läbi tema kätte on antud otsustada, kas suudab riik end kaitsta; ühes sellega — otsustada nii paljude inimeste elu ja surma üle, alati meeles pidades, et üleliigsed ohvrid lahingus ja üleliigsed jõupingutused üldse sõjaväljal on faktorid, mis demoraliseerivad sõjaväge, vähendades seega või hoopis purustades võidulootusi.

Vaatleme nüüd lähemalt tähtsamaid jooni juhtimise töö mõlemis osas.

Juhtimise töö loova osa põhimõtteleks organisatsiooniliseks aluseks on autokraatline kord. Sõjaväge või üht tema osa võib edukalt juhtida ainult üksik, vastavate volitustega (võimuga) varustatud juht (ülem). Kolleegium veel iialgi pole annud midagi silmapaistvat sõjategevuses. Küll aga on olnud suurte õnnetuste algallikaks.

Juhi kätte usaldatakse riigi ja rahva

*Kindralstaabi kindral-major N. REEK.
Sõjaminister.*

Juht ja staap moodustavad selle aparaadi, mille abil teostatakse vägede juhtimine. Juhtima operatsiooni, tähendab seda algatada, ettevalmistada ja vankumatult läbi viia. Põhimõttelikult võib ja peab tõendama, et juhtimine on kehasatud juhi isikus. Tegevus, kus pannakse kaalule elu või surm, võit või kaotus, peab olema sanktsioneeritud isikliku vastutusega.

Seda vastutust kannab juht igas olukorras, täiel ulatusel. Staabi olemasolu ei vähenda seda vastutust.

Sellele vaatamata jääb staabile veel täita küllalt vastutavaid ülesandeid. Tähtsamad neist on: andmete ja üksikasjade ettevalmistamine, mis tarvilikud operatsiooni algatamiseks ning juhi otsuse elluviimine ja selle täitmise kontrollimine.

Operatsiooni kannab juhi vankumata tahe ja otsus viia antud ülesanne lõpuni. Kuid operatsiooni vältusel see tahe ei või tegutseda pimesi, vaid iga moment peab „tundma olukorda“ ja selle muutusi.

Suureks abiks juhile sealjuures on tema staap.

Seega juht ja staap moodustavad ühe orgaanilise terviku.

Sealjuures juhi isik peab olema domineeriv. Tema otsustab ja tema vastutab.

Staap on ja peab olema impersonaalne asutus, mille tööd kannab juhi tahe ja usaldus.

N. REEK.

saatus või vähemalt paljude teiste inimeste elu.

Äärmine vastutus — käib nagu vari alati kaasas juhi kohustega. Juhü südametunnistus on alati ärkvel ja valjult mõistab kohut selle juhi üle, kes eksib või lihtsalt väsis. Enne lahingut, lahingus, pärast lahingut — juhi mõistust ja südant vaevavad lõpmata rida muresi, kaalutlusi, kahtlusi. On ju tõsiasi, et sõjaväljal olukord normaalselt alati on selgusetu. Ja kõigepealt selle tõttu, et vastase tahe on sama vaba kui meie oma. Kuid juhi kõrgem kohus on — leida olukorrale kõige enam vastav otsus, et ülesannet täita või saavutada eesmärki vähema vaeva ja verega.

Sellepärast otsuse tegemine on tõeline loomingu piin. See on juhtimise loova töö sisu. Kõikide aegade suurem väejuht selle kohta kõneleb järgmiselt:

„Raske on enesele ettekujutada, millist hinge suurust nõutakse väejuhilt, kui ta pealahingut peab. Otsuse tegemine sõjas on raskemaist läbielamistest. Kui mul ees seisab tähtsa otsuse tegemine, ei ole „väiksemat“ inimest kui mina. Kõik hädaohud näivad mulle suurtena, kõik nurjaminekud juba täideläinutena. Raske rahutus haarab mind, mis küll ei takista mind ümbruskonna ees rahulikuna esinemast.“

Neisse sõnadesse vaja süveneda. Siis paistavad meile selgelt vastu raskuselt kohutavad hingevaevad, mis aset leiavad juhi südames ja millistest ta üle peab saama oma terava mõistuse ja murdmata tahtejõuga. Siin on vaja vaimliste ja moraalseste jõudude äärmine koondamine. Ja seda enam, et juht peab üksi otsustama, üksi käskima, üksi vastutust kandma. Keegi teine ei või siin vahelesegada ja kellegi teisega vastutust jagada ei saa.

Sõjaväljal võitlevad väed iialgi ei tööta „õhuta ruumis“, vaid konkreetse olukorras. On olemas tuntud ütetus — „sõjaväe olukord käsib“. Ja see on vastuvaidlemata aksioom. Siit loomulik

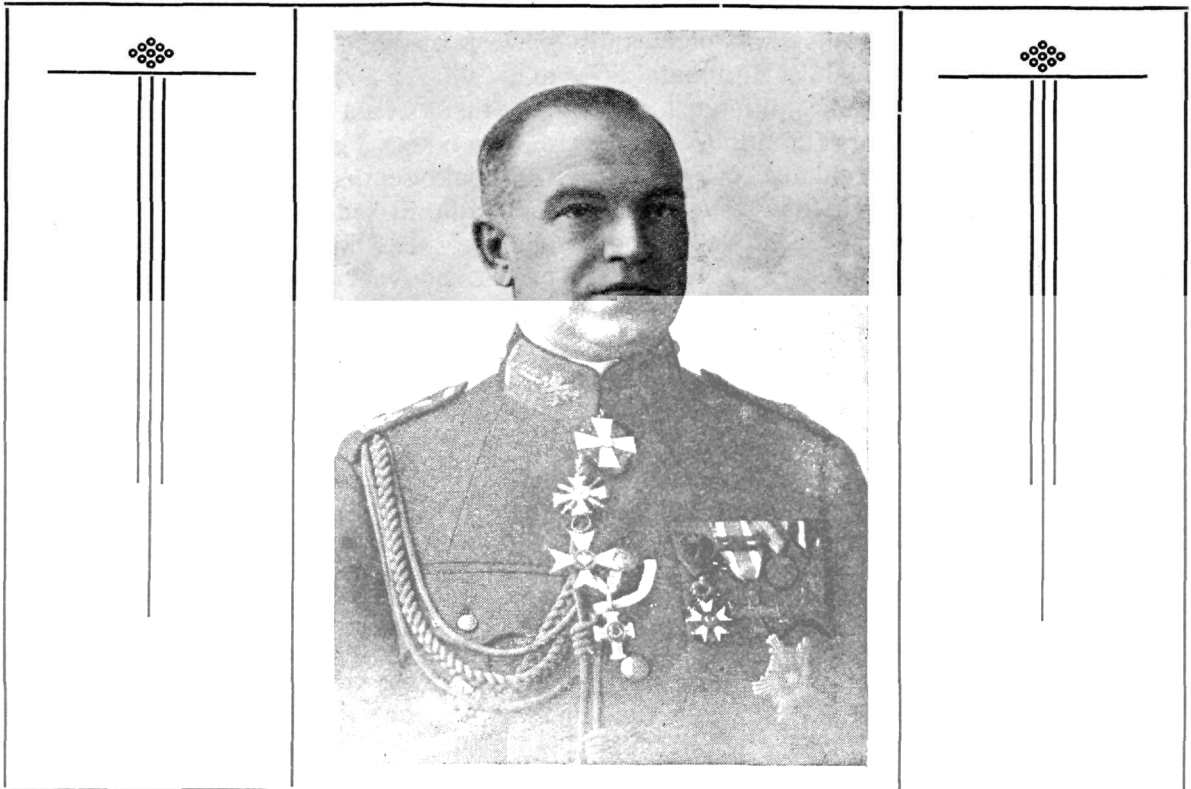
järeldus — juhi otsus peab võimalikult rohkem vastama olukorrale. See aga omakord võimaldab kindlalt väljendada, et enne otsuse tegemist peab juht kõige sügavamalt analüseerima olukorda, mis aga võimalik siis, kui olukorra üksikuid elemente alatasa ja vahetpidamata uuritakse, et juhil igal ajal oleks olukorras tema tervikus küllaldane ülevaade. Ainult siis võib juht oma otsustes jääda reaalse alusele. Vastasel korral jäävad juhi otsused eluvõõrasteks ja nendega kaasas käib õnnetus ja nurjaminek.

Meie märkisime juba eelpool, et praeguse aja olukord lahinguväljal on äärmiselt keeruline. Selletõttu uurimiseobjekte on ääretu hulk. Nad on ka väga mitmekesised, mis nõuab asjatundlikku käsitamist eriteadlaste poolt. Praeguse aja olukorra uurimistöö suuremate väeüksuste nõuete kohaselt on töö, mis tagajärgi annab siis, kui temas läbiviidud on tööjaotus ja spetsialiseerimine. Selle töö juure on vaja kutsuda jõude tarvilisel arvul.

Olukorra elementide üksikasjadesse süvenemine, igasuguste andmete ja teadete klassifitseerimine ja läbitöötamine, eesmärgiga kergendada juhile olukorra analüseerimist ja sellest järgneva sünteesi leidmist — see on üks osa juhtimise tehnilisest tööst, mis langeb modern-sõjavägedes staapide ja eriteadlaste peale.

Kui olukord on uuritud, teeb juht otsuse. Oma otsuse täitmiseks annab tema rea käsked alluvatele. Nende käskude ettevalmistamine, täpne redigeerimine ning täitjatetele õigeaks ajaks kättetoimetamine on teine osa juhtimise tehnilisest tööst.

On käsud antud, peab alatasa jälgima, kuidas nemad ellu viiakse. Praeguse aja juhtimine oma tervikus on detsentraliseeritud. Siin vaja valvel olla, et üksuste täitjate (alluvate juhtide) tegevus kõrvalle ei kalduks üldisest sihist. Lahingu või operatsiooni kestvusel on vaja katkestamata jälgida kogu olukorra arenemist, et juht igal ajal omaks temast selge ülevaa-

*Kindralstaabi kindral-major A. LILL.
Sõjaministri abi.*

re. Ainult sarnasel juhtumisel avaneb juhil võimalus realiteedi alusele jääda ja tarviliselt „ettenäha“, et mitte sündmuste „sabas sörkida“. Siin näeme jälle suurt tehnilist tööd.

Väed sõjaväljal ja eriti lahingus „kuluavad“. Nende isiklik koosseis ja võitlusvahendid kiirelt kas hävinevad või saavad lihtsalt äratarvitatud. Vaja hoida väed võitluskõlbulisteks. Siin näeme suurt ja rasket ülesannet, kuis vägesid täiendada, toita, varustada, nende tervislike seisukorra eest hoolitseda, juure- ja äravedu korraldada jne. jne. terve rida nõudeid, mida modern-sõjaväe tegevuse juures alatasa rahuldada tuleb. See on niinimetatud seljatatuse töö, mis suurelt osalt jällegi kannab tehnilist iseloomu.

Kokkuvõetult, vägede juhtimise tehniline töö käsitab suure hulga „igapäevaseid“ või „jooksvaid“ asju, mis oma detailsusega peavad juhi murede hulgast

ülekantud olema juhtimise tehnilise aparraadi — staabi ja eriteenistuste peale.

Siin vähe võiks peatuda staabi ja eriteenistuste vahekorjade juures.

Juhil on vaja asutus, kuhu kokkuvoolavad kõik andmed ja teated ja kus neid olukorra nõuete kohaselt läbitöötatakse. Juhil on vaja tehniline aparaat, mis aitab temale koordineerida, kokkukõlastada võitlevate väeüksuste ja asutuste tegevusse. Sarnaseks üldiseks asutuseks on meie ajal staap. Staap on juhi loova töö tehniline aparaat. Sellest staapide domineeriv osa üldises tehnilises juhtimisetöös.

Et olla väejuhile tõsiseks abiliseks, peab staap alati rehkendama ainult tõeliku olukorra andmetega ja samal ajal peab olema kõige lähemas kontaktis eriteenistustega. Viimased võivad saada oma töö jaoks tarvilikke andmeid staabist, mis igal ajal on juhi operatiiv-kavatsuste kursis. Heatahtlik ja vastutulelik tihe kon-

takt peab alati valitsema staabi ja eriteenistuste vahel. Ainult siis saab õigel ajal anda tehnilisi korraldusi ja viibimata lahendada arusaamatused, millistega alati reaalses elus kokkupõrgata tuleb.

Eelmistest võib järeldada, et staapide töö on väga raske ja vastutusrikas. Staap peab suutma enesesse „imeda“ kogu praegusaja keerulise olukorra ja seda „läbi seedides“ valgustama teed, mis juhti, tema otsuse järele, kõige paremini eesmärgile viib. Siit iseenesest järgneb nõue, et staabi töäjõud oleks ajanõuete kohase kvalifikatsiooniga. Ilma selle eelduseta on staabid sagedasti juhile õnnetuseks. Ja vastavate töäjõudude soetamiseks kõik riigid teevad suuri jõupingutusi. Selle tagajärjena näeme igas modern-sõjaväes ohvitseri, kes on staabitöö jaoks saanud erilise kõrgema ettevalmistuse. Need ohvitserid on kindralstaabi ohvitserid, kellede õlgadel ka lasub tähtsam osa juhtimise tehnilisest tööst. Need ohvitserid peavad alati aja ja nõuete kõrgusel seisma. Nende kohus on oma mõistust ja hinge alati värskena ja karastatuna hoida. Nende teenistuse eriline olukord seab neile veel üles rea teisi nõudeid, milliste vaatlemine meid aga väga kaugele viiks. Üht aga tahaks siiski allakriipsutada — staabis töötav ohvitser ilialgi ei tohi arvata, et ta on mõni „sõjajumal“, ta ei tohi väeosade ohvitseride peale ülevalt alla vaadata. Lähikäimises väeosadega peab staabiohvitser olema tagasihoidlik, korrektne, vastutulelik ja olukorra selge analüüsiga rivi juhtidele

jõudumööda väärtuslikeks abiliseks olema. Kogu staabi töö peab andma võimaluse kinnitada, et teatud staaptõesti on väeosade jaoks, aga mitte vastupidi.

Sõjakogemuste põhjal võime isiklikult tõendada, et see kättesaadav on. Ja meie oludes, kus üksteist lähedalt tunneme, peaks see veel kergem olema.

Tõsi, on kombeks saanud (igalpool) parajal juhusel ikka staapi „siunata“. Mõnikord on see teenitult, teinekord päris teenimatult. Sarnaste nähtuste põhjuseks suuremalt osalt on just staapide võõrastav ülevalpidamine väeosade vastu (meil seda nähtust vist ei ole) ja teiselt poolt väeosad ei suuda arusaada staabi tööst. See on ju ka loomulik, sest keegi ei näe neid pikki uneta öid, mis staabitöös nii harilikud, kuna iga edu rindel on tegu, mis kõikidele teatavaks saab. Jällegi sõjakogemuste põhjal võime tõendada, et kompanii ülemaks on sagedasti palju kergem ja meeldivam olla, kui, näiteks, nooremaks kindralstaabi ohvitseriks diviisi staabis.

Lõpetades, tahaks tähendada, et praeguse aja sõjaväe organisatsioonis on hästitöötavad staabid möödapääsemata tarvilikud. Väeosade ja staapide vahel peab valitsema vastastikkune usaldus. Kes seda usaldust ühel või teisel viisil vähendab, ei täida hästi oma kodaniku-ohvitseri kohuseid. Meie kaitseväge kaader ja tema staabid peavad juba rahuajal looma vastastikkuse usalduse. See kannab rikkalikku lõikust sõjaajal.

Kindralstaabi kindral-major J. TÕRVAND.

Kaitsevägi tahab ja peab endiselt valmis olema kodumaa kaitseks.

1. detsembri 1924. a. sündmuste puhul.

J. Tõrvand.

Kolm aastat on mööda sellest hommikust, mil rahva ja iseseisvuse vaenlased püüdsid vägivaldsel teel meile pealesundida kommunistlikku võimu. See katse ei õnnestunud. Raudsel käel likvideeriti mäss. Pärast mässu likvideerimist tundus, kuid selgemaks muutus poliitiline õhk meie kodumaal. 1-se detsembri hommik vapustas kõiki. Ka kõige suuremad „rahu ja rahuliku töö“ optimistid siis pidid tunnistama, et „vara on olnud mõõka võõlt võtta ja anduda ainult ülesehitavale tööle (hra Piiskari kõnest 1. dets. ohvrite leinapäeval 1924. a.). Samuti näeme pärast 1. detsembrit meie poliitilises elus haruldast nähtust — suur koalitsiooni Vabariigi Valitsuses, koalitsiooni „seinast — seinani“. Mässu kiire likvideerimine ja pärastine vähemalt näilik üksmeel poliitilises elus tõid enesega kaasa julgeoleku tunde sise-maal ja lugupidamise väljastpoolt. Eesti oli veel kord seisnud vankumata müürina

omas sektoris sellel joonel, mis lahutab rahupoole püüdvat Lääne-Euroopat revolutsioonide ja sõdade järele igatsevast Idast.

Meie rahvas jätkab täna visat ülesehitavat tööd ja ühtlasi on valvel oma kodumaa kaitseks. On raskusi, kuid neid võidetakse. Riigi organismus on veel noor ja temas käärivad jõud, mis ei ole rahul kättevõidetuga. On neid, kes ei leia rahuldust meie väikese kodumaa piirides, kelle poliitilised arusaamised kärevalt kokkupõrkavad enamuse arusaamistega. On neid, kes üldsuse huvid lükkavad tagaplaanile ja püüavad kõigepealt rahulduda üksikute kihtide ja rühmituste huvisid. Kõik see koos raskustega igapäevases elus loob võitluse õhkkonna.

Võitlus ühiskondlises elus on vajalik ja möödapääsematu. Ka seal, kus valitsemas mõni diktatuur. Ei saa inimesi suruda ühe mütsi alla. Seda kõige selgeminäeme tänapäev Vene kommunistlise

partei sisemistes tülides. Kuid paistab, et meil võitluse tuhinas mõnikord nagu pimesi vehitaks ja hoobid langevad oma kaasvõitlejate pihta. Kuidas saab midu mõista, näiteks, meie poliitiliste rühmituste ägedaid omavahelisi tulisi? Mis on neil olulist jagada, et kuidagi viisi pole võimalik saavutada ühist keelt võitluses sarnaste vooludega, mis oma põhimõttelises osas on vastolus meie põhiseadusega? Kuid siiski — tülitsetakse. Jõud killustatakse. On unustuse hõlma kadunud „suur koalitsioon“. Võitluse õhinas on unustud palju neist manitsustest ja hoiatustest, mis kolm aastat tagasi saatus meile andis.

Siin tahtmata kerkib küsimus, kas meid ümbritsev olukord pole mitte nende möödunud aastate jooksul end sedavõrra muutunud, et meid ei varitse enam hädaohud, samad hädaohud, mis valusalt löiksid meisse 1924. aastal?

Et vastata sellele küsimusele, tuletame meelde nii sisemist, kui ka välist olukorda enne 1. dets. 1924. a.

Vabariigi algusest peale meie näeme poliitiliste parteide rohkust ja nende omavahelist leppimatust. Miks see nii on — pole praegu koht arutada. Võtame seda, kui avalikult ja üldiselt tunnustatud fakti. Poliitilist võitlust peeti kõikide abinõudega. Püüti hävitada silmapaistvate tegelaste ja riigiasutuste ja nende juhtide autoriteeti. Ja kõik selleks, et vastasrinnal erakondadele „mõjuvat hoopit anda“. Ei küsitud selle juures, kui võrra sarnane teguviis riigile kahju võib tuua. Parteidevahelised tülid riigikogus ja omavalitsustes, alalised valitsuse kriisid ja ametasutuste mahategemised nii kõnes kui ka kirjas pidid külvama rahvahulkadesse rahulolematuse idusid. Riigis, mille iseseisvus oli kättevõidetud Vabadussõjas, tahtsid kodanikud näha ideaali, ajaloolist rahvusliku tahte- ja püüdmiste kehastust, kuid selles riigis leiti olevat lõpmata palju pahesid. Meile oli omaseks saanud näha ainult varjukülgesid. Positiivsest mindi mööda. Pea kõik tähtsamad tegelased ja rahvajuhid ühel või teisel viisil sattusid kõige rängemate kahtlustuste alla. Nii loodi psühholoogiline olukord, milles teravatena joontena läbi paistsid loidus ja passiivsus riiklike ülesannete ja küsimuste vastu. Meil võidi selle tõttu aastate jooksul kuulata pealt, kuid kommunistid riigikogus ja omavalitsustes avalikult deklareerisid, et nemad on tulnud ainult selleks, et riiki, mis tugeneb meie põhiseadusele, hävitada

vägivaldsel teel. Riiklikud valveasutused pidasid nendega jõudumööda võitlust, kuid riigivaenlaste tähtsamad juhid olid sagedasti kaitstud isikupuutumatusena (ka sõjaseaduse piirkonnas). Ja meie seadusandlus, kaitstes igatpidi isikut, ei kaitsnud riiki. Samal ajal riiklikud valveasutused saivad äärmiselt kokku tõmmatud. Kodanikkude enesekaitse-organisatsioonid (Kaitseliit) olid „varjusurmas“. Kaitsevägi sai ka kokku tõmmatud ja tema vähesed kaadrid olid ülekoormatud garnisoniteenistusega, mis esile kutsus teatud tüdimuse.

Kui eelmisele juurdelisame perioodilise tööpuuduse, mitte küllalt stabiilse majanduse (mis nii loomulik pärast sõda), ägeda võitluse palgakõrgenduse eest nii mitmetes töötavates kihtides ja teenijaskondades, siis võime kinnitada, — meie riigi sisemine olukord enne 1. dets. 1924. a. oli soodne selleks, et riigivaenulised elemendid tegutseda ja end organiseerida võisid ning et nende kihutustööl pidid olema teatud tagajärjed.

Ja riigivastast tööd tehtigi laialt. Selle juures saadi ainelist abi ja organisatsioonilist juhatust väljastpoolt, nende kommunistlike organisatsioonide poolt, mis on aset leidnud Venes.

Siin oleme tulnud välise olukorra juure. Kui enamlased 1918. a. algasid sõjakäiku Eesti vastu, siis selleks, et uuesti end kindlustada Balti rannikul. See oli punane imperialism, mis siit tahtis oma võimu laiutada Läände, nagu enne revolutsiooni siin tahtis valitseda tsaristlik Venemaa. 1918. a. algasid sõjalist pealetungi kodanlike maailma vastu kommunistid. Uuesti sündinud rahvuslised riigid valgete vägede ja liitriikide kaastegevusel surusid kommunistide pealetungi tagasi. Vaatamata mitmetele katsetele, ei ole kommunistid suutnud enese võimu laiutada revolutsioonilisel teel Euroopa rahvaste keskel. „Maailmarevolutsiooni“ idee — jäi ja on senini jäänud hüüdsõnaks, ilma tegeliku ja käega katsutava sisuta. Kuid seni, kui kommunistid loevad end kutsutud olevat „ilmaparandajateks“, ei katkesta nemad äärmiselt aktiivset tööd teiste rahvaste poliitiliseks demoraliseerimiseks, kommunistlike sihtide kohaselt.

Nii tegid nemad oma tööd ka Eestis enne 1. detsembril 1924. a. Siis oli neil ka veel lootus, et korda läheb avaliku mässu läbi purustada seda tõket, mis moodustasid uued riigid Lääne ja Venemaa vahel.

Kindral-major A. LARKA.

Kui 1920. a. Tartus rahu tehti, siis võidi tõsiselt uskuda, et enamlased saavad austama teiste rahvaste tahtmist vaba ja iseseisev olla. Siis ei suudetud veel ette kujutada enamlaste äärmist leppimatust kodanlise maailma vastu. Vahepeal elu on aga teist teed käinud ja meie teame kuis sealpool ei pörgata tagasi äärmiste sammude eest. Tuletame meelde Georgia saatust.. Ja kommunistid ei pörganud tagasi ka Eesti kukutamise katsest, kui neile näis selleks paras aeg kätte jõudnud olevat. Ja nagu eelpool nägime, meie sisemine olukord võis kommunistidele anda lootusi mässu kordaminekuks. Oli ju nii palju näilikku rahulolematust ja omavahelist vaenu kogu Eestis!

Punane imperialism hindas seda olukorda ning kasutas osa meie kodanikke

selleks, et vabadust ja rahuarmastavale rahvale tema oma poegade kätega salaja surmavat hoopu unepealt anda. Kommunistidel oli selleks ajaks (1924. a.) juba ka suur „praktika“ riigipöörete toimepanemiseks ja kodusõja pidamiseks. Nad on kogu küsimust nii öelda teaduslikult läbi uurinud ja oma teguviisi rajavad nad üldis-tele sõjaasjandusliste põhimõtetele ja kodusõja halastamatusele. Mässulised tegutsevad üksikasjalikult väljatöötatud plaanide järele ja otsekohe asuvad terrori teele, mille läbi taltsutatakse elanikkude massid. Kui kohalikud kommunistid — mässumehed ise ei suuda oma võimu küllalt kindlustada, siis komintern on alati valmis andma kõiksugu abi.

Enamlus on alati olnud äärmiselt aktiivne. Koondudes nüüd

kommunistlisse internatsionaali, on ta kuulutanud halastamata sõja kogu kodanlisele maailmale. Ja enamlaste peastabis — kominternis — käib aastate jooksul kibe töö plaanide väljahaudumiseks, kuis hävitada kodanlist korda ühes või teises riigis. 1-se detsembri mäss oli ka selle töö tulemuseks. Sellest tööst võtsid osa ka Eesti rahvusest kommunistid — nii meil omas kodus, kui ka Venes asuvad. Üldised juhtnöörid anti muidugi kominterni poolt.

Ei saa välja tulla mingisuguste mässukavatsustega, kui pole selleks soodne pind. Nagu eelpool juba oli tähendatud, võidi meil enne 1. dets. 1924. a. päris avalikult töötada maksva riigikorra kukutamiseks. Selleks pörandaalune kommunistiline partei tõmbas oma mõju alla rea pahempoolse meelsusega le g a a l s e i d organisatsioone. Selle juures kommunistlike partei eesmärgiks oli võita omale poolehoidjaid, demoraliseerida noortsugu, teha ägedat kihutustööd maksva korra vastu ja kui aeg kätte tuleb — relvadega välja astuda. Kasutades teatud võtteid ja kombinatsioone, saavad kommunistid nii I-sesse kui ka II-se riigikogusse („ühine väerind“) ja omavalitsustesse. Riigikogu kõnetool muutub kohaks, kust maksvat korda maha tehakse ja kust rahva keskele mässulist meeoleu levitatakse.

Nagu eelpool tähendatud, valveasutused j õ u d u m ö ö d a võitlesid riigiväenulise elemendiga. Kuid sarnases olukorras, kus riigikogu kõnetoolilt rahvaesituse liikmed karistamata j u l g e s i d riigivastast kihutustööd teha, ei võinud valveasutuste võitlus kanda otsustavat ilmet. Pealegi e i t a h e t u d u s k u d a, et kommunistid võivad avalikult välja astuda oma kodumaa vastu. Vaatamata selle peale olid valveasutused pörandaaluste organisatsioonidega alaliselt ühenduses. See ühendus enne 1-st detsembrit tõi mõnesuguseid andmeid, mis lasid oletada, et kommunistid tahavad tegudele üle minna. Saadud andmetel oli kavatsus pörandaaluseid tegelasi arretereida ja sellekohaseid nõupidamisi peeti veel päeval 30. novembril, et õhtu tulekul nende „püüdmisele“ asuda. Kogu olukorda läbikaaludes leidis enamus nõupidajatest, et aeg ja kohad, kus mõnda liikumise juhti tabada võidi, selleks soodsad polnud.

Siin peab ütleva, et väljaastumise täpse aja suutsid kommunistid salajas

hoida. Tegevuseplaan oli neil väljatöötatud Venes ja sealt tulid ka mässu tähtsamad juhid. Ja kui öösel vastu 1. detsembrit hakkasid mässulised end kogumispunktidesse koondama, siis ruumidest enam kedagi välja ei lastud — ukstel seisid vahtidena Venest tulnud „mässumeistrid“. Ei lubatud lahkuda ruumidest ka loomulikkude vajaduste rahuldamiseks — selleks olid toodud vastavad nõud.

Sarnaste ettevaatusabinõude juures osutus võimatuks saada tarvilikke teateid enne, kui algas löögirühmade tegevus. Tegevuse algusajast teadsid aga ainult löögirühmade juhid.

Mis edasi sündis, on meil kõikidel väga hästi mees. Kommunistide lööksalgad pärast lühikest võitlust likvideeriti ja 2—3 tundi pärast mässu algust oli jälle kõik vaikne. Mässu kiire likvideerimise põhjusteks olid:

- 1) kindel kohusetunne sõjaväes ja politseis;
- 2) ülesannete kohaselt organiseeritud vägede juhtimise aparaat (eriti Tallinna garnisoni ülema käsutuses olev staap ja komandantuur ning omaette side, mis võimaldas juhtimist ja õigel ajal teadete saamist);
- 3) kodanikkude masside lojaalsus riigi vastu, sest väljaastujaid oli vaid mõni sada.

Mäss oleks veel palju kiiremini likvideeritud, kui oleks käepärast olnud mõned korralikud soomusautod. Neist tol ajal pealinnas oli üksainukene ja seegi sarnaselt raske, et ei suutnud Narva maanteed mööda Lasnamäele tõusta, kus Lennuväe angaarides kommunistid kõige kauem tegutseda said.

Kommunistid ja komintern, arutades pärast Tallinna sündmusi, on väljendanud arvamist, et nad on valesti arusaanud Eesti rahvamasside meelsusest ja omavahelistest tülidest. Moskvas ja Leningradis olevat Eesti paistnud küpseks likvideerimise jaoks. Tegelik olukord kohapeal osutunud teiseks.

Ei ole põhjust oletada, et meie sisemine olukord tänapäev oleks halvem kui 1924. a. On olemas küll veel palju sotsiaalset viletsust ja vaesust, mis toidab pinda, kus siginevad maksva ühiskondlise korra vastu sihitud voolud, kuid meie rahva majandusline elu siiski areneb, andes leiba ja peavarju kõikidele neile, kes meie kitsastes oludes ühel või teisel viisil tööd

*Kindralstaabi kolonel JAAN RINK †.
Sõjavägede staabi ülem 27. III. 1919 — 1. II. 1920.*

tahavad teha. Osaline tööpuudus on ka mujal ja kõigepealt Venes, kus „ilmaparandajad“ „uut“ korda loovad. (Kümme aastat on nad võimul ja ei ole veel lahti saanud „sabadest“ leivakaupluste ees).

Meie riigikaitse organisatsioon on tugevnenud nii tehniliselt, kui ka valmisoleku mõttes. Kaitseliit tänapäev kujutab enesest jõudu, mis alati on valmis sisemise rahu kaitseks. Üldiselt — meie tänapäeva sisemine olukord on hoopis kindlam, kui 1924. a.

Kuid poliitilised võitlusekired lõövad vahel uuesti lõkkele. Selles võitluses unustatakse, et jõudude killustamine riikliselt mõtleivate rühmituste vahel on suureks trumbiks neile ühiskondlikele vooludele, kes praegust korda eitavad. Ja meie näeme, kuis need voolud püüavad koonduda, et ühisel jõul võidelda oma sihtide eest.

Komintern ja kommunism aeg-ajalt muudavad küll oma võitlusviisi ja taktikat; siht jääb aga samaks — hävitada kodanline maailm. Et kommunistid omavahel ka tülitsevad, ei anna meile põhjust oletada, et meie välisolukord täna on teine, kui oli 1924. a. See olukord on sama ähvardav, kui kolm aastat tagasi. Sündmused näitavad, et kommunistide aktiivsus on jäänud endiseks. Meie kuuleme, et üks meie naaberriik tahab oma kommunistide mõnesugustel poliitilistel põhjustel legaliseerida. Teises naaberriigis on kommunistid suutnud omad rakukesed soetada paljudesse väeosadesse. Suurest kommunistilisest kihutustööst kuuleme ka Läänes, kus ühe suurriigi sõjaväes selle tõttu oli rida kohalikke distsipliinirikumisi. Ja mõni aeg möödunud suurstreik Inglismaal? See oli ju ka väga mõjutatud ja toetatud kommunistide poolt.

Kolonel RUD. REIMANN.

*Ülemkomiteelt valitud Eesti diviisi intendant,
Vabadussõjaaegne Varustusvalitsuse, nüüd
Korraldusvalitsuse ülem.*

Kommunistiline kihutustöö mürgitab üle terve maailma praegust põlve ja mis veel

halvem — noortsugu, rahvaste tulevikku. Selle mürgi vastu saab võidelda edukalt ainult siis, kui kodanliste rahvusriikide organismid vastukihvtiks kommunismile kasvatavad enda kodanikkude massides üksmeelt ja samal ajal ühisel rindel vastu seisavad punastele võimuahnitsetajatele. Olukord kategooriliselt seda nõuab. Meie aga ialgi ei tohi unustada, et elame naabruses selle maaga, kust organiseeriti ja ajneliselt toetati 1. detsembri mäss ja kust ilmusid ka selle mässu tegelikud juhid.

Meie ei tohi killustada ja nõrgestada oma jõude — nii manitseb ja hoiatab 1. detsember 1924. a.

Meie kaitsevägi on alati seisnud väljaspool poliitilist võitlust. Kaitsevägi kannab aga rasket ja vastutusrikast kohustust alati valvel olla meie riigi julgeoleku ja maksva korra kaitseks. Ja selles mõttes kaitsevägi peab jälgima sündmusi ühiskondlikus ja poliitilises elus, et alati teadlikult olla riigi kõrgema võimu käsutuses. Kui on vaja võidelda, saab kaitseväge võitlema viimaseeni. See on meie, kaitsevaelaste, vankumata tahe.

Tallinn, 30. nov. 1927. a.

Ratsa rügemendi algusest.

Ja an Soots.

„Sõduris“ nr. 44/45 s. a. käsitab E. Kramm ratsarügemendi tekkimist, toob aga siin juures mõned ebatäpsed andmed. Ma arvan, et ratsameestel on huvitav ka täpseid andmeid teada saada, mispärast mina ei või keelduda järgmist paberile panemast.

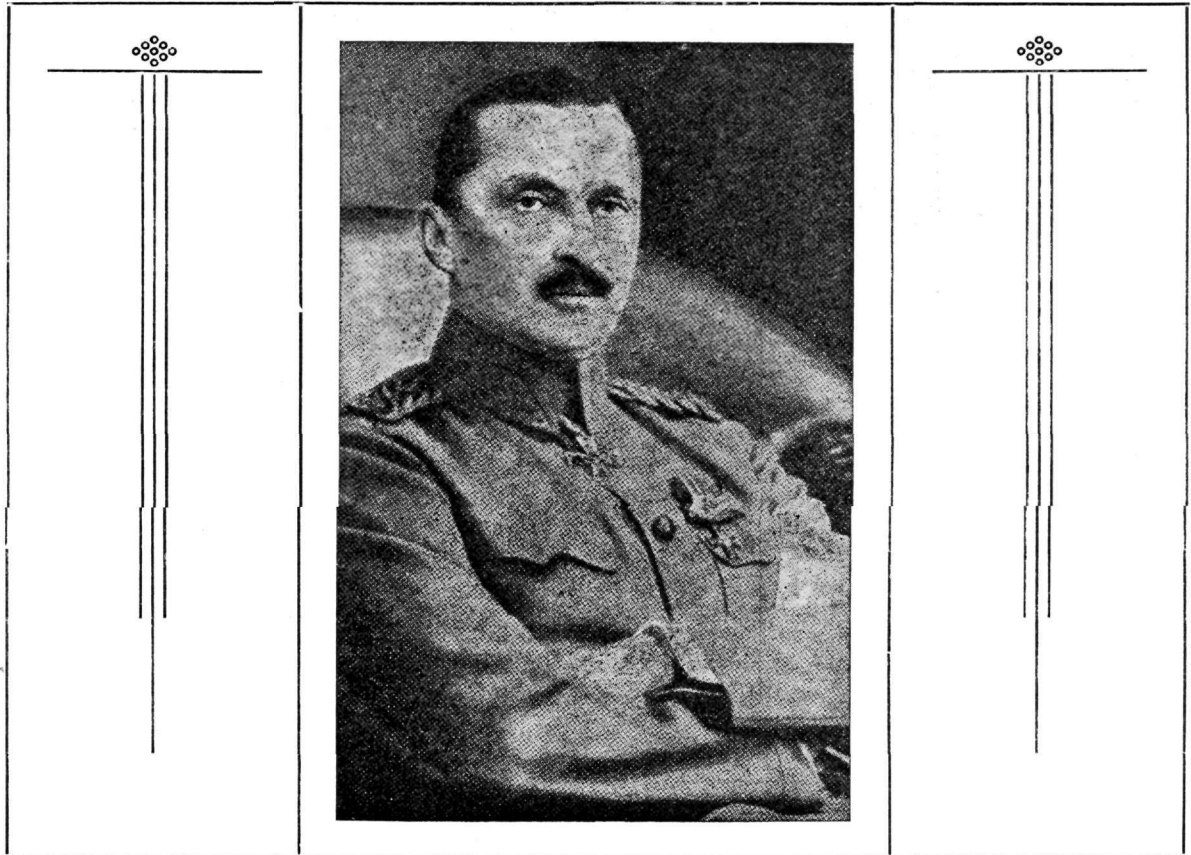
E. Kramm kirjutab, et ratsaväe tekkimises 1917. a. on peale Eesti organisatsioonide süüdi ka Peeter Suure merekindluse komandant, kes „Eesti ratsarügemendi vormeerimise omaks võttis“. See ei ole õige. Peale seda, kui ratsarügemendi vormeerimise palve Kerenski poolt eitavalt oli otsustatud, ei mõtelnudki komandant eesti ratsaväe loomise peale, seda enam, et see sündis juba ajajärgul, kus enamlased võimul olid, ja kus komandant ilma komissaarideta midagi ei saanud teha. Kui aga ratsarügement siiski ellu kerkis, siis oli siin, peale Eesti Sõjaväelaste Ülemkomitee, tegev äsja ellu-

kerkinud uus asutus — esimese Eesti diviisi staap. Asi oli nõnda, et kui esimese diviisi ja selle staabi vormeerimiseks vähemalt luba vari oli leitud, siis ei saanud seda ratsarügemendi vormeerimiseks kuidagi leida. Vormeerida aga oli tarvis. Selle üle eesti tegelastega mõtteid vahetades ütlesin kord Eesti Sõjaväelaste Ülemkomitee mobilisatsiooni osakonna juhatajale kapten Rotschildile, et kuna nüüd diviisi staabil oma intendantuur on, ja varustuse nõudmistele seadusepärast vene komissaarid ei revideeri, siis võiks ratsarügementi vormeerida ka ilma vene väejuhatuse lubata. Saatku aga Ülemkomitee minule vastav kiri, et komitee tunnistab ratsarügemendi vormeerimise tarvilikuks, ja mina viin seda täide. Sarnase paberi võiks aga Ülemkomitee küll saata, sest sisuliselt ju kolleegium oma tegude eest ei vastuta, ja ega komiteed selle eest kohtu alla ei anta. Nõnda sündiski. Kas

Ülemkomitee tegi otsuse või ei, või võttis kapt. Rotschild seda enese peale, kuid varsti tuli diviisi staapi paber, kapt. Rotschildi allkirjaga, et Ülemkomitee on ratsarügemendi vormeerimise tarvilikuks tunnistanud, ja palus mind vormeerimist alata, mis mina ka tegin. Nij sündis ratsarügemendi vormeerimise algus.

Edasi jutustab E. Kramm kohtumõist-

misest Viljandi tegelaste üle, seletades, et „kohut peeti 4. detš. 1918.“ See daatum ei ole õige. 1918. a. detsembris oli käimas Vabadussõda (peale okupatsiooni aega) ja sel ajal juba tribunaalisi enam ei peetud. Võib olla, kui 4. detš. asemele panna 4. jaanuar, et siis aeg ehk palju täpsem on.

*Kindral MANNERHEIM.
Soome Vabadussõja ülemjuhataja.*

Soome Vabariigi kümnenda aastapäeva puhul 1917. — 6. XII. — 1927.

Lühike ülevaade Soome iseseisvuse algaastatelt.

Praegu on möödunud 10 aastat sellest, kui meie lahetaguse vennasrahva riik 6. detsembril 1917. a. kuulutati iseseisvaks riigiks. Tahame siin meeles tuletada mõningaid jooni naaberriigi iseseisvuse algteekonnalt, selle arengust ja seesmisest ehitustööst.

1917. a. sügisel oli Soomes klasside vahetõde väga terav, mis viis sellasesse olukorda, et maa valitsus enam ei olnud täiearvuline, maa suurim erakond ei tun-

nistanud enam eduskunna (riigikogu) seaduslikkust, takistades sedamoodi uue valitsusorganisatsiooni korraldamist endise, vene revolutsiooni kaudu ärakaotatud suurvürstivalitsuse asemele. Kui viimati oli ajutiselt loodud uus valitsus, siis tuli sellel oma tööd väga raskeis tingimustes alustada. Temal ei olnud tarvitada administratiiv võimu, ajal, millal Ilmasõda, revolutsioon, toiduainete puudus olid väga lõdvendanud ühiskondlikku korda. Temal

P. E. SVINHUFVUD.
Soome tähtsamaid riigimehi.

ei olnud oma toeks sõjaväge, mis oleks olnud hädatarvilik nüüd, kus maal igalpool logelesid suured hulgad ilma distsipliinita võõrast sõjaväge. Ühiskonna kõige algeisemadki elu- ja varanduse kindlustused olid puudulikud, sama puudulikult läks valitsusel korda toiduaineid maa elanikkudele muretseda.

Rahaasjandus oli korraldamata ja kindlast rahaväärtusest ei olnud aimugi. Ja sellegi puuduliku ühiskondliku korralduse vastu ja selle kukutamiseks relvas tas ennast suur hulk oma rahvast ühes rõhuja distsipliinita hulkadega.

Agas juba poole aasta jooksul oli kõik muutunud. Valitsus, kuigi ta oli pealinast väljasaadetud, oli koondanud need üksikud väeosad, mida igalpool maal oli asutatud ühiskonna korra kaitseks ning moodustanud neist oma sõjaväe, keda juhatas asjatundlik isik. Soome jäägrid olid tulnud kodumaale tagasi Saksamaalt, kus nad olid maa iseseisvuse heaks aastaid töötanud. Suur rahvatõus andis valitsusele selle jõu, mida ta vajab venelaste väljaajamiseks maalt ja kavalatelt juhtidelt valeteedele viidud punaväelaste kukutamiseks. Kuigi Soome vabadussõjas rahvas võitles kahte laagrisse jagunenult, lõppes see sõda siiski õnnelikult ja iseseisva riigi ehitustöö võis alata. Selleks olid Soomel suuremad eeldused kui teistel Ilmasõja tagajärjel tekkinud rahvastel. Oli ju Soome üle saja aasta olnud seemiselt iseseisvana riigina, kellel oli oma seadusandlus, oma valitsus,

oma raha, oma riigimajandus. Aga ühtlasi oli olemas suur puudus, nimelt rahvusline vaim Soomes oli nõrgem kui vast mujal. Soome keel oli olnud rõhutatud seisukorras läinud aastasaja lõpuni, ja kui see siis sai oma õigused, oli rootslaste vastasrind väga tugev, mis omalt poolt sügavalt haavas rahva enamikku. Rahva laiadele kihtidele oli antud alles 10 aasta eest riiklised õigused, ning sellegi aja jooksul oli vene rõhuv võim ja Ilmasõda takistanud neid tähelepanavamalt tarvitamast. Rahvaarvu kiire suurenemise juures ei oldud arendatud küllalt maaomadus vahetõrki, missugune asjaolu jälle sünnitas uusi rahvakihte ja ühiskondlikke olusid, ilma et ühiskondlik seadusandlus oleks arenenud olukorrale vastavalt. Selle tagajärjel tekkinud teravad vastolud olid teinud laiad rahvakihid võõraks ühiskonna püüetele. Ja kuigi ühiskonna lõdvenenud sidemed olid väliselt 1918. a. kevadel kokkupunatud, olid vaimlised sidemed ikka veel väga lõdvad.

Uue riigi ehitustööde juures tuli kõige esiteks saada teiste riikide poolt iseseisvaks tunnustamine. Skandinaavia riigid, Prantsuse ja Saksa olid küll juba 1918 jaanuaris Soome iseseisvuse tunnustanud, aga see rippuvus Saksamaast, millesse Soome oli jäänud pärast Saksa poolt vabadussõja ajal antud abi, tegi Prantsuse poolt antud tunnustuse kahtlaseks ja pealegi puudusid Inglise ja Ühisriikide tunnustused.

Nende riikide tunnustuse saamist takistas omal maal kohe peale vabadussõda alanud võitlus, et otsustada missugust riigikorda luua. Osa rahvast nimelt soovis, et Soome saaks Saksa kaitse all olevaks iseseisvaks kuningriigiks, millise kavatsuse ajas nurja Saksa revolutsioon. Kui Soomes olid läbiviidud uued valimised märtsis 1919. a. ja eduskunta jälle oli täiearvuline, oli võimalik saavutada Inglise, Ühisriikide ja pärast ka teiste riikide tunnustust iseseisvusele.

Agas veel oli suhe Venemaaga korraldamata maa iseseisvuse kaitsmiseks vähemalt seadusliseltki. Pikemat aega valitses maal päris antipaatiat kõiksugu nõupidamiste vastu vene bolshevistliku valitsusega. Oldi koguni arvamisel, et see tähendaks juba endise korra tagasitulekut. Ka kavatsus ühendada Soomega kõik need soomesugu hõimud, mis elavad maa idapiiri teisel pool, toetas osalt seda antipaatiat. Kui Soome valitsus 1919. a. sügisel kuulas võimalusi rahu sõlmimiseks Venega ühel ajal Eestiga, äratas see

Kindralstaabi kindral-majoor Sihvo.

Aarne Sihvo sündis 22.XI. 1889. aastal Vironlahes. Aastal 1910 on ta üliõpilane ja õpib arstiteadust Helsingi ülikoolis.

Maailmasõja ajal on tema üks esimestest, kes süütavate kõnedega esineb üliõpilaste koosolekutel ja iseseisvuse ideed propageerib. 2.III. 1915. a. astub tema teenistusse 27-sse Kuningl. Preisi Jäägrite pataljoni. Sealt komandeeritakse tihti salajasele komandeerimisele Soome. Ühel niisugusel komandeerimisel Soomes langeb tema vene shandarmite kätte vanggi, paigutatakse Shpaljarnaja vangimajasse ja mõistetakse surma, kuid vene revolutsiooni lahtipuhkemisel õnnestub temal sealt põgeneda.

Soome vabadussõja algul näeme teda Karjala rindel võitlemas ja pärastpoole

määratakse ta Karjala rinde juhatajaks. Soome vabadussõja lõppedes määratakse eversti (kolonel) Sihvo 3. diviisi komandeeriks. Aastal 1919 juhatab Karjala operatsiooni. Aastal 1919 ja 1920 on kolonel Sihvo rahvaesindaja.

Aastal 1920—23 viibib kolonel Sihvo õppimise otstarbel Shveitsis, Prantsusmaal, Poolas ja Saksas. Aastal 1923—25 lõpetab tema kõrgema sõjakooli Itaalias ja määratakse Soome Kõrgema Sõjakooli esimeseks juhatajaks. Nimetatakse kindralstaabi koloneliiks 20.VIII. 25. a. ja ülendatakse kindralstaabi kindralmajoriks 6.XII. 1926. a. Määratakse 22.V. 26.a. Soome sõjavägede ajutiseks ülemjuhatajaks ja 12.VIII. 26. a. sõjavägede juhataja k. t.

tervel maal tugeva vihatormi. Aga pool aastat hiljem oli arvamine juba muutunud, sest juba 1920. a. aprillis algasid Venega nõupidamised rahulepingu sõlmimiseks ja enne aasta lõppu oli rahuleping juba alla kirjutatud.

Aga möödus veel paar aastat enne, kui avalik arvamine viimati oli tunnustanud sõlmitud rahu ning loobunud kavatsusest vallutada Ida-Karjalat tagasi sõjateel.

Käsikäes riigi välispoolse kindlusta-

misega sammus ka töö selle seesmiseks ehitamiseks. 1919. a. valimistel olid vabariiklised parteid saanud tähtsa enamiku ja pärast mõningaid raskuseid kinnitati 1919. a. juunis vabariiklik riigikord. Kohe peale seda korraldati kõrgem võim kindlal alusel, valides vabariigi esimeseks presidendiks mehe, prof. K. J. Stahlbergi, kes oli oma riigi õiguse põhjalikum tundja ja kelle tegevus veerandaastasaja jooksul oli kaasa aidanud soome hariduse ja rahvuslise riigi arendamiseks. Möödapääsematuid, a.a. 1918—1923 eduga läbi viidud, riigi ehitustöid olid ka riigi rahasjanduse korraldamine, rahaväärtuse kindlustamine ja laenude muretsemine ilma finants-tsentrumitest.

Terve rahvusvaimu loomiseks oli kõigepealt vaja parandada neid haavu, mis kodusõda kaasa oli toonud. Nimetagem vaid: amnestia kodusõjast osavõtnud punaväelastele ning poliitilistele kurjategijatele 1921. a. tagasi antud kodanlised õigused, kommunistlike juhtide väljaheitmine sotsiaaldemokraatlikust erakonnast ja sotsiaaldemokraatide üleminek parlamentaarse rahvavõimu pooldajaks. Selle kommunistide ja sotsiaaldemokraatide

lahkumineku kaudu on võidetud ühiskonda pooldavate ja toetajate arv 60%-st 90% peale terve rahva arvust.

Ka teine Soome rahvast lahutav asjaolu, nimelt keelelised lahkkelid, on märksa väiksemaks jäänud pärast seda, kui 1919. a. kuulutati soome- ja rootsikeel üheõiguslisteks vabariigi rahvuskeelteks ja seadusega anti õigus Soome kodanikule kohtus ja mujal oma emakeelt tarvitada. Sellega kindlustati rahva soomekeelse enamikule sellele kuuluv koht omal maal, mida tal varem ei olnud.

Ühiskondlikkest uuendustest tuleks veel kõige pealt nimetada seadusandliku koolikohustuse kohta ja asumikkude seadus, mis ühes torparitele (pöpsnikud) antud õigusega, omale maad lunastada ja iseseisvateks põllupidajateks hakata, on tähtsaim praegusaja uuendus, millel ka oma tähtsus saab olema klassivahede tasandajana. Algaastatega on iseseisva Soome ehitustööle raiutud kindel alusmüür, millele tugenedes riik võimsasti ja hoogsalt edeneb, võites raskused ning arenedes edukalt, luues uusi, suuri saavutusi.

N. N.

Soome Kõrgem Sõjakool ja temas valitsevad õppemeetodid.

Vennasrahva noorele kaitsevæle tarviliku ohvitserkonna ettevalmistamisele omal maal peale riikliku iseseisvuse saavutamist pandi alus Soomes 1918. a. sügisel. Avati esimene sõjaväeline õppeasutus — kadetikool. Et puudus ohvitseridest äärmiselt suur, ei suutnud kool kõiki kaitsevæe nõudeid korraga rahuldada, mille tõttu oldi sunnitud lisaks esimesele Vabadussõja ajal ja sellele järgnevatel aastatel korraldama rida lühemaajalisi ohvitseride ettevalmistus- ja täienduskursusi. Esimesed tarved ohvitseride kaadri ettevalmistamise ja loomise alal rahuldatud, võeti päevakorraks teine tähtis küsimus: ohvitseride ettevalmistamine teenistuseks kindralstaabis ja suuremate väeüksuste juhtidena. Esialgu lahendati küsimus sel teel, et 1919. a. alates komandeeriti mõned ohvitserid hariduse täiendamiseks väljamaa kõrgematesse õppeasutustesse, peamiselt Prantsusmaale, Rootsi ja Itaaliasse. Oma kõrgema õppeasutuse loomist ei peetud otstarbeko-

haseks. Kaitsevæe nõudeid kõrgema haridusega ohvitseride järele loeti niivõrt väikeseks, et selleks sündsate isikute ettevalmistamine väljaspool palju odavam arvati tulevat kui vastava õppeasutuse loomine ja ülevalpidamine kodumaal. Lisaks sellele avaldati kartust, et oma õppeasutus tarviliste õppejõudude ja kogemuste puudusel ei suuda võistelda õppetöö edukuse mõttes väljamaa koolidega, kus kasutada paremad õppejõud ja avaramad ainelised võimalused. Siit väljamineks ei astunud muuseas ka mingisuguseid sammusid oma kooli asutamiseks tarvilikkude õppejõudude ettevalmistamisel tuleviku tarvis. Tegelik elu näitas aga varsti, kuivõrt põhjendamata ja viljak oli olnud esialgne otsus. Kaitsevæe organisatsiooni arenedes, selgus kõigepealt, et tarvidus kõrgema haridusega ohvitseride järele märksa suurem esialgses kavases ettenähtust. Nendest vähestest ohvitseridest, keda oli komandeeritud väljamaale, ei jätkunud kaugeltki kõigi

nõuete rahuldamiseks. Oldi sunnitud võtma kaalumisele küsimus komandeeritute arvu suurendamisest. See oli aga omakorda ühenduses komandeerimiskulude tunduva suurenemisega ja likvideeris seega sarnaste komandeerimiste pooldajate ühe nende poolt esitatud peaarargumentidest — odavuse. Ohvitseride komandeerimine erimaade õppeasutustesse ähvardas aga tuua kaasa veel teise pahe: vaadete ja töö meetodite erinevuse, mis raskendas koostööd kodumaal ja mõjutas negatiivselt kaitseväge kui terviku väljaõppe ja kasvatuse ühtlust.

Kerkis esile uuesti mõte oma kõrgema sõjaväelise õppeasutuse loomisest. 1924. a. võeti see küsimus teistkorda põhjalikumale kaalumisele ja tagajärjeks oli see, et 4. juulil samal aastal „Eduskunta“ kiitis heaks ohvitseride ettevalmistust käsitava seaduse, mis määrab kaitseväge alalisteks õppeasutusteks kadeti- ja reservohvitseride koolid ning neile lisaks Kõrgema Sõjakooli kuueks aastaks (1924—1930). Selle aja jooksul loodetakse nimelt rahuldada kogu kaitseväge nõuded kõrgema haridusega ohvitserides. Kuivõrt see arvamine põhjendatud ja tegelikkudele oludele vastab, on muidugi iseküsimus, mille valgustamine ei kuulu käesoleva kirjutuse raamidesse.

Eduskunna poolt vastuvõetud seaduse põhjal väljatöötatud ja 3. oktoobrist 1924. a. maksmapandud seadlus määrab kindlaks Kõrgema Sõjakooli ülesanded järgmiselt: „Kõrgema Sõjakooli ülesandeks on anda alalisväge ohvitseridele kõrgeimat sõjaväelist haridust ja laiendada nende teadmisi ohvitseridele tarvilikkudes üldhariduslikkudes ainetes.“ Kooli ülesannete hulka kuulub peale muu ka mitmesuguste täiendus- ja informatsiooni kursuste korraldamine ohvitseridele.

Õppetöö suhtes allub Kõrgem Sõjakool vahetult Sõjaväe pealikule, majanduse alal aga Kaitseministrile. Kõrgema Sõjakooli ülem, kellele alluvate suhtes diviisiülema õigused, on ühtlasi ka kõikide sõjaväe õppeasutuste inspektor, millega on tagatud väljaõppe ühtlus viimastes.

Kool koosneb kahest osakonnast: ül-disest ja tehnilisest. Õppekursuse kestvus mõlemas osakonnas kaks aastat.

Suuri raskusi sünnitas alguses koolile kohaste õppejõudude leidmine. Vastavate teadmistega ja kogemustega varustatud ohvitseride vähesuse tõttu kodumaal, oldi sunnitud esialgu muretsema osa õppejõudusid väljamaalt. Ajajooksul suudeti ka sellest küsimusest üle saada ja

*Kolonel-leitn. Oesch.
Soome Kõrgema Sõjakooli ülem.*

praegu on jõutud juba niikaugemale, et kogu õpetajaskond koosneb ainult kodumaa-lastest. Viimased väljamaalased lahkusid käesoleva aasta sügisel.

Õppejõududena kasutab kool peale alaliste ka ajutisi lektoreid. Õppetöös ja koolielus ettetulevate tähtsamate küsimuste lahendamiseks moodustavad lektorid õpetajate nõukogu, mille esimehiks kooli ülem.

Õpilased jagunevad alalisteks ja ülemäärasteks. Viimased võtavad õppetööst osa ainult teatavates ainetes ja ei oma õigust saada lõputunnistust ega ole kohustatud kaasa tegema katseid ja eksamisi.

Üldosakonda sissepääsemiseks on alalised õpilased kohustatud sooritama vastavad katsed, ülemäärastelt seda ei nõuta. Nende vastuvõtmisega ühenduses olevad küsimused otsustab Kõrgema Sõjakooli ülem, olenevalt osakonnas leiduvatest vabadest kohtadest.

Tehnilisosakonda võetakse vastu ilma eksamita neid, kes lõpetanud heade tagajärgedega kaheaastase üldtehnilise õppekursuse kõrgemas tehnikakoolis. Ohvitseride komandeerimine viimasesse sünnib erimääruste põhjal.

Eriosakondades õpivad ohvitserid moodustavad sisseastumise aastate ja osakondade kaupa kursused, mille vanemateks aukraadi poolest vanemad sama kursuse õpilased. Praktiliste tööde sooritamiseks jagatakse kursused harilikult veel vähemateks gruppideks, niinimetatud tööruhmadeks.

Soome Kõrgema Sõjakooli külaskäik Eestisse, mai 1927. a.

Eesti ja Soome Kõrgema Sõjakoolide õppejõude ja õpilasi Tondil.

Üldosakond, mille peamiseks ülesandeks valmistada ette ohvitseri teenistuseks staapides ja väcosades, vastab iseloomult meie kõrgemale sõjakooliile. Osakonnas läbivõetavate õppeainete hulka kuuluvad: 1) sõjaajalugu ja strateegia; 2) üld- ja eriväelike taktika; 3) fortifikatsioon; 4) sideteenistus; 5) sõja maadeteadus; 6) sõjaväe kasvatusteadus; 7) administratsioon; 8) laskeasjandus; 9) kindralstaabi teenistus; 10) riigiteadus ja rahvamajandus; 11) mereväe taktika ja rannakaitse; 12) vene keel ja 13) prantsuse või inglise keel (õpilase oma valiku järele).

Eelmisele lisaks antakse õpetust veel ratsutamises, vehklemises, mootorsõiduriistade juhtimises ja mõnes muus kindralstaabi teenistuses tarvisminevas aines. Tööjaotuse mõttes jaguneb õppekursus talve- ja suveperioodideks. Esimene neist kestab 1. oktoobrist kuni 1. juunini, teine 1. juunist — 1. septembrini. Vaheaega 1. septembrist kuni 1. oktoobrini kasutatakse puhkeajana. Pikemajalised manöövrid ja praktilised tööd maastikul langetavad peaaesjalikult suveperioodile, lühemaid korraldatakse aasta läbi.

Õppetöö alal on kool seadnud endale eesmärgiks kasvatada ja arendada oma õpilastest kõigepealt loovaid, praktilisi töömehi. Iseseisvad, selged vaated, kindel otsustamisvõime ja oskus süveneda töösse ühes teaduslikuks uurimistööks tarviliku kriitikavõimega on nõuded, mida kool esitab oma õpilastele. Harjutustel, loengutel jne. ei katsuta kellegile peale suruda mingisuguseid patenteeritud vaateid ja igasse olukorda passivaid „lahendusretsepte“. Õpetaja on ainult teenäitaja — juht, mitte aga tallutaja, kellele õpilane pimesi ja ilma arvustamata peaks järgnema. Selles sihis on korraldatud kogu töö.

Sissejuhatavatele loengutele, kus näidatakse kätte töömeetod ja suunad ning antakse selge pilt käsitataval alal maksvatest põhimõtetest, järgnevad otsekohe praktilised tööd, esiteks lühikesed, õpetajate kontrolli ja juhatuse all läbimindavad näiteharjutused, siis praktilised harjutused maastikul ja lühemad iseseisvad kirjatööd ning lõpuks põhjalikku ettevalmistust nõudvad uurimused, mida õpilane kohustatud avalikult ette kandma ja kaitsma oponentide ees.

Et valitud tee õppetöö alal õige, seda näitavad kõige paremini tagajärjed, mida kool oma lühikese kestvuse ajal saavutanud. Soome sõjaväe praeguse organisatsiooni ja Soome oludele vastavate lahingdoktriinide loomise ning nende edasiarendamise alal on kool oma õpetajate ja õpilaste kaudu teinud suure töö.

Mitte vähemad pole Soome Kõrgema Sõjakooli teened ka kaitseväe kasvatuse ja väljaõppe korraldamisel. Eriti kasulikkudeks selles suhtes on osutunud kooli juures toimepandud mitmesugused täienduskursused, millistest olgu eeskätt nimetatud informatsiooni kursused väeosade ülematele.

A. S—a.

Ohvitseride õppustest väeosades.

A. T r a k s m a n n.

Ohvitseride õppuste korraldamiseks väeosades läinud aasta lõpul ja käesoleva aasta algul kindralstaabis olid välja töötatud „Juhendid“. „Juhendites“ (v. „Sõdur“ nr. 52, 1926. a. ja nr. nr. 18/19, 1927. a.) olid lähemalt käsitletud kolmesugused ohvitseride õppused: loengud, praktilised õppetunnid ja taktikalised õppused.

Kuna see oli esimene tõsisem katse reglamenteerida niisugust komplitseeritud pädagoogilist tööd nagu seda on ohvitseride õppused, siis on arusaadav, et esimesed „Juhendid“ osutusid mitte küllalt täielikkudeks. Talvise õppeaja lõpul asuti ilmsikstulnud puuduste selgitamisele, milleks andsid väärtuslikke näpunäiteid väeosadest kogutud märkused ja sooviavaldused. Üldiselt selgus, et „Juhendid“ olid siiski osutunud otstarbekohasteks ning kasutamisel kohapeal nad olid andnud tegelekkudele juhtidele tulusaid näpunäiteid. Juhendite põhjal väeosades läinud talvel organiseeriti loenguid ja praktilisi õppetunde ning paremad neist esitati kindralstaapi — honoreerimiseks. See oli esimene katse kaitseväes vaimlise töö õhutamiseks kutsuda esile võistlust töötajate hulgas, et sel teel välja selgitada parimaid. „Juhendites“ on eriti alla kriipsutatud just iseseisva vaimlise töö tarvidus, kui põhieesmärk, mida järkjärgult peavad saavutama ohvitseride õppused. Ei vaja vist pikemat selgitust, milline tähtsus on sellel, kui ohvitser on kasvatatud iseseisvalt käsutama neid küsimusi, millega temal tuleb tegemist teha oma teenistusalal; kui ta suudab iseseisvalt kasutada sõjaliteratuuri ning, tuginedes literatuurile ja oma isiklikkudele kogemustele iseseisvalt kästada temaerialasse puutuvad küsimusi nii kõnes kui kirjas. Niisuguse ohvitseri väljakujundamisele püüavad „Juhendid“.

On arusaadav, et sellele eesmärgile ei

jõuta ühe aastaga, vaid et siin tuleb püsivalt töötada pikema aja jooksul. Nagu keegi ei saa sportlaseks või kütiks ühe aastaga, siis ka vaimline treening nõuab aastaid, enne kui jõutakse eesmärgile.

Tuleviku töö edukuse mõttes on huvitav siinkohal lühidalt alla kriipsutada läinud aasta tegevust sel alal.

Diviisidest ja neile vastavatest üksustest Kindralstaapi oli saadetud läbivaatamiseks 7 mitmesugust tööd, neist 4 loengut ja 3 praktilist õppetundi. Tööde läbivaatamiseks „Juhendite“ § 11 d. põhjal Kindralstaabi ülema poolt moodustati neljaliikmeline komisjon. Komisjon, pärast pikemaajalist töödega tutvumist, tunnistas honorari väärilisteks järgmised tööd:

L o e n g u d:

1. K a p t e n P a r t s — 1. soomusrongide rügemendist (praegu Kaitseliidu peastaabis) — „Kas soomusrong dessandita või ilma — honorar 8000 mrk.
2. L e i t n a n t N o r d m a n n — S.Ü. Õppeasutustest — „Gaasimürskude tarvitamine välisõjas meie oludes“ — honorar 6000 mrk.

P r a k t i l i s e d õ p p e t u n n i d.

3. K a p t e n V o l t — 5. jalaväe rügem. — „Kodu- ja isamaa kaitsmise paratamatu vajadus“ — honorar 6000 mrk.

Tööde läbivaatamisel selgusid mitmed tähtsad küsimused ohvitseride iseseisvate õppetööde alal, mis on niivõrra põhipaneva tähtsusega, et nad vajavad erilist valgustamist. Üldiselt tuleb esimesi katseid lugeda siiski kordaläinuks, sest oleme rikkastunud kogemustega ja ilmsikstulnud puudused on kõrvaldatavad järgnevatel õppustel.

Väärtuslikke kogemusi ohvitseride õp-

puste korraldamise alal on andnud: möödunud talvel 2. diviisi ülema, kindral Reeki, poolt organiseeritud õppused, eriti tema poolt kokkuseatud „Juhendite“ põhjal, mis erinesid mitmeti Kindralstaabis kokkuseatud „Juhenditest“; edasi juhtimise- ja sidemanöövrid ning hiljuti lõppenud, Sõjaministri, Kindral Reeki, isiklikul juhtimisel korraldatud vanemate juhtide kursused.

Kõigi nende kogemuste põhjal Kindralstaap on asunud uute „Juhendite“ kokkuseadmisele, kus ohvitseride õppuste korraldamine peab leidma kõige külgse, võimalikult põhjaliku käsitluse. Et ohvitseride õppuste tähtsust alla kriipsutada, selleks on juhendites võetud käsitlusele ka küsimus ohvitseri ülesannetest ja tema ettevalmistusest üldse, kusjuures esikohale on asetatud ohvitseri enese kasvatuse ja enesehariduse töökõigil neil aladel, millel on kokkupuutumist tema teenis-

tusega. Käsitledes ohvitseride õppusi, vaadeldakse „Juhendites“ järgmisi alasid:

- õppused ja harjutused, mis arendavad ohvitseri kehalisi võimeid ja oskusi, eriti neid, mis on tarvilikud tema teenistusalal, nagu laskeosavus, rakendusvõimlemine jne.,
- loengud ja ettekanded, mis korraldatakse kas ohvitseri üldise silmaringi laiendamiseks või iseseisvate töödena;
- praktilised õppetunnid mitmesugustel aladel ühenduses õppemeetodite valgustamisega;
- topograafilised õppetööd;
- taktikalised õppetööd ja sõjamäng, peaaesjalikult ühepoolne — juhitava vaenlasega.

On loota, et uued „Juhendid“ valmivad veel selle aasta lõpul ning saadetakse tutvunemiseks väeosadele.

Uue õppelaskmise süsteemi elluviimise puhul.

O. Sternbeck.

Muudatused L. E. -s, mis vajalikud olid uute väljaõppeolude raamidesse võimalikult paremini sobiva õppelaskmise programmi loomiseks, on nüüd sõjainistri poolt kinnitatud ja jõusse astunud. Väeosadel on kavatatavad muudatused juba varemalt teada olnud; paiguti on uue programmi nõuete kohaselt hakatud töötama kohe selle järel, kui nendega tutvuneti. Lähemal õppeperioodil seisab ees uue töömeetodi põhjalik tundmaõppimine ja läbi-proovimine igapäevase lasketöö juures.

Mille poolest uus lasketehnilise väljaõppe meetod senisest põhimõttelikult lahku läheb, on esile tõstetud muudatustele juurelisatud seletuskirjas. Selle seletuskirja eriti hoolas läbilugemine on sellepärast eelduseks muudatuste tuuma ja sisu õigele mõistmisele. Seda eriti just meie oludes, kus eeskirjade kuivade paragrahvide elulisesse sisusse ja tihti väga kaugeleulatavasse mõttesse süvenemisega igalpool veel täiesti kodunenud ei olda. On ju meil täpsete teenistuseeskirjade järel elamine ja töötamine üldse veel võrdlemisi „noor“ asi. Meil puudub selleks veel küllalt kõva vundament. Ilmasõja ajal oldi vene sõjaväes igasuguste eeskirjade ja juhtnõuete vastu õige ükskõik-

sed või sageli koguni ignoreeriti neid; Vabadussõja ajal puudusid üldse igasugused eeskirjad ja reeglid. Selle ilma eeskirjadeta läbiajamise „pärm“ paiguti veel praegugi on väga tugev ja tihti kipub ära lämmatama arusaamist isegi kõige lihtsamate reeglite sisust ning sellega takistama nende reeglite täpset ja õiget täitmist.

Näitena võiks tuua kas või meie J. M. I. käsitamise igapäevases rivipraktikas. See teenistuseeskiri on meil maksev juba viis aastat. Ta põhimõttelik külg peaks igale rivijuhile peensusteni selge olema. Kui otsustada selle järel, et mitmel pool on üles leitud ja esile toodud terve rida konarlusi ja puuduseid, mis selles eeskirjas võrdlemisi kõrvalise tähtsusega detailide reglamenteerimises ette tulevad, siis peaks arvama, et põhimõttelikult külg peaks igapäevase ammugi kõik korras olema. Kui aga mõnes garnisonis tähepanelikumalt vaadelda riviüksuste liikumist tänavatel ja teedel või silmitseda lahingkorda hargnenud üksuste rivistusi suuremate üksuste lahinglaskmistel, siis näeb otsekohe, et just põhimõttelikud ja suurelatusel küsimused eeskirja täitjate silmade eest kuidagi viisi varjule on jäänud. Sellest paar näidet.

Kindralstaabi kolonel Vallenius.

Kurt Martti Vallenius on sündinud 27. VII. 1893. a. Kuopios. Sai üliõpilaseks 1912. a. ja õppis Helsingi ülikoolis ajalugu ja keeleteadust. 1915. a. omandas magistri kraadi.

Üliõpilaste ringkondades tekkis siis juba mõte Soome iseseisvusest ja sellepärast läkski Vallenius Saksamaale, et omandada sõjaväelist haridust. 7.X.1915. a. astub tema 27-sse Kuningl. Preisi Jäägrite pat. ja võttis sama pataljoniga osa lahingutest idarindel.

Soome Vabadussõja ajal on Jäägri-leitn. Vallenius alguses „Pohjolan“ kaitseliidu pealik, kuid nimetatakse 12.III. 1918. a. kirde rinde ülemaks.

Sei kohal oli tema kuni 1921. aastani, juhtides Petsamo ekspeditsiooni a. 1920. Selle järel oli tema pataljoni ülemaks ja Viiburi rügemendi ajutine ülem. 1923.—25. a. lõpetab Kõrgema Sõjakooli. Täiendades end veel väljamaal, määratakse kindralstaabi kol.-leitn. Vallenius 7.V. 1925. a. operatiiv- ja kooli osakonna juhatajaks ja 17.VII. 1925. a. kindralstaabi ajutiseks ülemaks.

Iseseisvuse aastapäeval 6.XII. 1926. a. ülendatakse ta kindralstaabi koloneliks ja nimetatakse 27. VIII. 1927. a. kindralstaabi ülema k. t.

Peale otsekoheste teenistuskohuste täitmise on kindralst. kolonel Vallenius tegev asjatundjana piirikomitees ja sv. määrustikkude väljatöötamise komitees.

Kindralstaabi kolonel Vallenius.

J. M. I. ettenähtud kogunemised ja liikumised on kõik olenevateks tehtud antud üksuse ülemast, kelle järel kogunetakse või liigutakse. See ülem peab sellepärast alati asuma või liikuma täpselt seal, kus ta eeskirja järel asuma ja liikuma peab. Vastasel korral on üksus ilma „vundamendita“, õige kogunemine, õiges suunas liikumine ja õigeaegne suuna muutmine saavad täiesti võimataks. Kui kogunemisel üksuse ülem niikaua paigal ei püsi, kuni algsõdur täpselt oma kohale ei ole asunud, on võimata üksust täpselt õigele joonele koguda. Kui liikumisel üksuse ülem ei liigu õigel distantstil oma üksuse ees, on eeskirja nõuetele vastav suuna muutmine absoluutselt võimata. Määrustikuliste rivistuste iseloom ei luba seda lihtsalt. Kui aga mõnel pool praktiseeritavaid kogunemisi ja koondrivi liikumisi lähemalt vaadelda, siis näeb, et neist

koondrivi kohta väga tähtsatest ja põhimõttelistest nõuetest tihti hoopis mööda minnakse. Arutihti näeb tänavatel ja teedel liikumas rühmasid ja jagusid, mis sugugi nii ei ole rivistatud, nagu see üksiku rühma või jao kohta eeskirjas on kindlaks määratud, vaid mis kujutavad endast ainult juppe kompanii rännakolonnist. Tihti ei liigu rühmaülem isegi selles kompanii rännakolonnis tuletatud jupis sellel kohal kus ta kompanii rännakolonnis liikuma peaks, vaid hoopis rühma kõrval või taga. Kõigil neil juhustel on muidugi täiesti võimata rühmale suuna anda J. M. I. § 114 nõuete järel. Et sellest komistuskivist üle saada, tarvitatakse mitmel pool isegi täiesti tarbetuid ja eeskirjas mitte ettenähtuid (seega keelatud) komandosid, näiteks, „paremale või vasakule tagasi“. Nii on eeskirja põhimõttekude nõuete tähelepanemata jätmise juurest

välja jõutud täielisesse ummikusse ning eeskirja kategooriliste nõudmiste mittetäitmiseni.

Vaadake lahingrivistusi suuremate üksuste lahinglaskmistel. Kui tihti ei ole seal jälgegi järel määrustikus nõutud kümnesammuliste normaalintervallidest laskurahelikkudes. Ometi on see põhimõttelik ja äärmiselt tähtis nõue, mis tingitud on praeguse aja tähtsamate relvade tuleomadustest. Iga samm koondumist tähendab siin hävitustöö hõlbustamist vastase masinrelvadele. Ja ikkagi minnakse sellest nõudest väga kergelt mööda.

Peatusin pikemalt nende näidete juures selleks, et selgitada, kuivõrra tumedaks ka viieaastase praktika järel mõned põhimõttelikud küsimused teatava eeskirja igapäevastele käsitajatele mõnikord võivad jääda. Loomulikult ei või siis oodata, et uus lasketehnilise ettevalmistuse meetod kohe esimesest maksimahakkamise päevast peale igalpool koduseks saab ja teda eeskirja vaimu kohaselt õieti käsitama hakatakse. Komistada tuleb paljudel veel mitugi korda, enne kui töö õiges suunas käima hakkab.

Sellepärast ei ole vast üleliigne uute nõuete põhimõttelikku külge veel eriarтикуlites valgustada, olgugi et „Muudatuste“ juure lisatud seletuskiri seda isegi juba õige üksikasjaliselt teeb.

Teeme käesolevas „Sõduri“ numbris algust niisuguste selgitusartiklitega ja katsume kõige esmalt valgustada mõnda põhijapaneva tähtsusega küsimust, millede õigest otsustamisest terve laskeõpetuse edu ja väärtus olenevad. Lähemates „Sõduri“ numbrites katsume veel tagasi tulla üksikute detailide juure.

Väga soovitav oleks, kui siin avaldatud mõtted esile kutsuksid mõtetevahetust ja laskeasjanduslike väljaõppe meetodite kohta sõna võtaksid ka töö kohapealsed juhid.

I.

Ülesseatud nõuded.

Ülesseatud nõuetes ei ole õieti suurt uudist. Endise töömeetodi järel pidi normaalselt arenev laskur umbes sama ajaga saavutama umbes sama tabamisvõime. Juba teise teenistuspoolaasta keskelt pidi endise kava järel isegi istudes laskmisel kõik kuulid 300 m. peale lastama ringi sisse, mille läbimõduks on 80 sm. 200 m. peale laskmisel pidi samasugune 80 sm. läbimõduga tabamispind saavutatama juba püsti laskmisel. Uued põhinõuded

(kõik kuulid meetrilisesse märki ja enamus neist 50 sm. läbimõduga ringi või uuel õppelaul 46 silma löömine 10 kuuliga või 23 silma löömine 5 kuuliga) tähendavad umbes sedasama. Vahe seisab ainult selles, et uues kavas ka pikema seeria juures samasuguseid tagajärgi nõutakse, kui lühema seeria juures. Selle eest ei nõuta aga ajateenijalt enam 300 m. peale laskmist käelt, vaid ainult asenditest, kus püsti toele asetada saab. Ka ei nõuta püsti ning põlvelt laskmisel kusagil täielikke pikki seeriaid, vaid piirduakse kahe või kolme lasuga. Erimeeskondadele esitatavaid nõudeid on vähendatud. Neile ei ole 200 m. peale kõigist asenditest laskmine enam sunduslik, kindla tabamisvõime kõigist asenditest laskmisel peavad nad omandama ainult distantsidel kuni 150 meetrini. Lõpeks on õppelaskmise kavast kadunud lasuks lubatud aja piiramine. Näpsav laskmine ei käi ajateenijate klassikatsete hulka, sell pärast tuleb seda laskmist harjutada ainult kõige paremate ja andekamate ajateenijatega. Nii on ülesseatud nõuetes igapidi püütud aastase väljaõppe koormat vähendada.

Selle eest tuleb aga erilist tähelepanu pöörata nõuete põhimõttelikule küljele.

Ülesseatud nõuded ei ole lihtsa fantasia saavutus, vaid nad on tuletatud praeguse aja lahingu karmidest nõuetest. Laskur, kes neid minimaalseid nõudeid ei suuda täita, muutub lahingus tihti kasutuks ballastiks oma jaole ja rühmale, olgu ta muudu riviliselt nii hästi välja koolitatud ja distsiplineeritud kui tahes.

Tuleb meeles pidada, et masinrelvade mass lahinguväljadelt jäädavalt eemale on peletanud need rivistused, milledes veel terve kompanii tuld võis ühtlaselt juhtida, milledes mitme sihiku tarvitamise juures terveid suuri ja sügavaid alasid püssitulega tihedalt võis täis külvata ja milledes isegi niisugustest kuulidest vahest kasu juhtus olema, mis sihtimata, ainult lihtsalt vaenlase poole pööratud ja „kõige mõnusama nurga all“ palge löödud püssitorudest välja paisati. Nüüd on normaalselt jagu see viimane instants, mille tuld veel juhtida ja tarbekorral koondada võib. Isegi see ei ole enam sugugi hõlbust töö, kui meele tuletada (seda unustatakse pea üldiselt), et normaalne paiskumisintervall laskurahelikus on 10 sammu (I. E. II. järel võib ta isegi 10 meetrini ulatada) ja tervena laskeseisuko-

Kindralstaabi major Relander.

Ilmari Relander on sündinud 24. III. 1894. a. Helsingis. Sai üliõpilaseks aast. 1912. Läks Saksamaale ja astus teenistusse 27-sse Kuningl. Preisi Jäagrite pat. 10.II.1916. a. Seal viibimise ajal oli tema nii mõnigikord salajaste ülesannetega Soome komandeeritud.

Vabadussõjast võttis Jäagri-leitn. Relander osa, olles Karjala rindel kompanii ülemaks. Tegi kaasa Viiburi vallutamise. Peale sõja lõppu oli Jäagri rittmeister Relander Lapin-eskadroni adjutant ja staabi ülem. Hiljem õpetajaks kadettide koolis ja eskadroni ülemaks. Aastal 1920 määrati Hameni ratsarügemendi majandusülemaks ja aastal 1921 ratsaväe brigaadi intendandiks ja ühtlasi „Lappunranna“ garnisoni ülemaks.

Oma sõjaväelist haridust täiendas jäagri-major Relander Poolas 1924. a. ja lõpetas a.a. 1924—26 Soome Kõrgema Sõjakooli. Peale lõpetamise viidi üle kindralstaapi, määrati II osakonna ülemaks ja nimetati kindralstaabi majoriks 8.III.27.a.

hale paisatud jagu seega vähemalt 60—70 meetrit pikaks venib. Samasugustes õredates rivistustes on muidugi ka vastane. Selles olukorras omab tähtsuse **ainult tabav üksiktuli**. Seda ei väsi ka rõhutamast maksvad eeskirjad. Loetagu tähepanelikult läbi Jalaväe eeskirja II osa §§ 129, 403, 405, 413, 510, milledes jutt on püssitulest. Igalpool räägitakse individuaalsest **tappetulest**, h ä v i t a m i s e s t tabava üksiktulega, igalpool tõstetakse esile **üksikute heade laskurite tähtsus**.

Kui ühelt poolt ainult tabaval üksiktulel tähtsust on, siis ei saa teiselt poolt ilma selle tuleta ka kuidagi läbi. Praeguse aja lahingus on tegemist paljude üksikute, väikeste, hästi moondunud ja viimase võimaluseni maastiku voltidesse varjunud märkidega. Need märgid ei ole masinrelvade tulele mitte kättesaamatad, nende kindel tabamine nõuab aga masinrelvadele harilikult nii suurt padrunitekulu, et see saavutatud tagajärgedega enam kuidagi

gi kooskõlas ei oleks. Kui öeldud on, et varblaste pihta suurtükkidest ei lasta, siis maksab see teatava muudatusega just masinrelvade tule kohta praeguse aja lahingus. Siin p e a b püsside tappetuli masinrelvadele väga tihti appi tulema ja selleks p e a v a d laskurid olema ette valmistatud. Siin ei ole midagi parata ning igasugused katsed laskeõpetuse kohta käivaid nõudeid võimalikult madalale suruda, võivad viia ainult selle juure, et terved üksused lahingu olulisi nõudeid täita ei suudaks.

On täiesti õige, et hea laskur veel kaugeltki alati hea sõdur ei ole. Distiplinerimata, riviliselt ja taktikaliselt halvasti ettevalmistatud sõdur on kõlbmata element lahingus, olgu ta selle juures laskeväljal nii hea laskur olnud kui tahes. Kuid olgu teiselt poolt sõdur nii hästi distsiplineeritud ja nii hästi riviliselt ette valmistatud kui tahes, kui ta oma relva käsitada ei oska, kui tal usk puudub oma enese ja oma relva võimetesse, jääb ta nüüdisaja lahingus paratamatalt pankrotti. Endistes

tihedates laskurahelikkudes võis vast veelgi kasu olla, ta rühkis ühes teistega õlga vastas edasi ja mõjus viimaks massilisel rünnakul lihtsalt „täägina“ üldises „täakide“ massis. Nüüd on lahinguväljade pilt niivõrra muutunud, et niisugusest mõjumisest enam juttu olla ei või.

Keskmise (50 cm. laia ja kõrge) lahingkuju kindel tabamine laskude enamikuga distantsidel kuni 300 meetrini, toetatud püssiga, ja samasugune kindel relvaga töötamine kõigist laskeasenditest rünnakudistantsidel (200 m. allapoole) on nõue, millest allapoole enam võimalik ei ole minna, kui püss praeguse aja lahingus ei pea muutuma kasutuks koormaks. Paremad ja andekamad laskurid peavad oma võimeid muidugi veel enam välja arendama ja ära õppima ka näpsava laskmise ning täpse töötamise suurematel distantsidel.

Selle pärast ei ole muudetud 26-s paragrahvis loetletud nõuded selle kohta, missugune protsent kursusel lõpetajatest ülesseatud tingimusi peab täitma, ka mitte lihtne välja mõeldus välja õppe tasapinna tõstmiseks. Need protsendid peavad tagama, et kõik üksused saaksid võimalikult ühtlase ja lahingkõlbuliku ettevalmistuse. Need protsendid on, nii öelda, „põhimõttelikud“ protsendid, ning nende peale tuleb tingimata mõelda niihästi õppetöö jagamisel selle töö alguses kui ka terve õppetöö vältusel. Tähtis ei ole lõpetamiseks see, kas see võiteine kompaniile oma töö eest hea või halva hinnangu saab, vaid tähtis on ette valmistada lahingkõlbulikke sõdureid ja üksusi. Kuidas viimast nõuet väljaõppe juures on täidetud, selle eest tuleb lahingus vastutada verega. Seda tuleb rahuaegse töö juures meeles pidada ja nõuete täitmist hinnata mitte ainult atestatsioonide või kariääri seisukohalt.

Muudetud § 26-s leiame nõude, et noortena kõik ajateenijad niivõrra tugeva elementaarse ettevalmistuse relvaga töötamises peavad saama, et pärast enam vaja ei oleks tagasi pöörata elementaarsete sihtimisharjutuste juure pukkidel ja pinkidel, vaid et võimalik oleks ainult sihtimisharjutustega tegelikkudest asenditest ja tegeliku laskmisega õpilaste võimeid edasi arendada.

See nõue on äärmiselt suure põhimõtteliku tähtsusega. Aastase teenistuse juu-

res oleks täiesti võimata laskurit teenistuse lõpuks välja viia kindla tabamisvõimeni 300 või koguni 400 m. distantsidel, kui see eeltöö kohe korraga ei oleks absoluutselt korralikult ära tehtud ja selle juure iga silmapilk tuleks tagasi pöörata. Terve rühma läbikontrollimine tegelikkudes asendites ortoskoobiga või nõelaaparaadiga on hõlbus asi, seda võib igal palgepanemise tunnil läbi viia, siin saab üks õpetaja suure hulga õpilastega toime. Harjutused pukkide juures, kolmnurkade sihtimised jne. võtavad aega ja nõuavad palju õpetajaid. Reameeste taktikalise väljaõpetamisega ja muu teenistuse kandmisega on kaadri pärast tööd nii palju, et nende elementaarharjutuste juure tagasipööramine terve õppetöö segipaiskamist tähendaks.

Seesama nõue on üles seatud ka laskeasendite korraliku väljatöötamise ja õige palgepanemise oskuse omandamise kohta.

Ka siin võib terve reameeste väljaõpetamise kava segi minna, kui terve elementaartöö sel alal juba noortega ei ole ära lõpetatud.

Niisugune elementaartöö korralik „ühe lopsusa“ äratemine nõuab kõige esmalt korralikke õpetajaid. Ei tohi puki, peegli või ortoskoobi juure õpetajaks panna laskurit, kes ise teeb alalisi sihtimisvigu või kes ei suuda õpilase sihtimist ortoskoobis või peeglis täpselt õieti ära näha. Samuti ei ole võimalik laskeasendite õpetamist usaldada isiku kätte, kes tegelikul laskmisel ise alatasa kõrvale kaldub asendite kohta ülesseatud põhinõuetest, milledest eeskiri kõrvale kalduda ei luba. Niisugused õpetajad võivad kasu asemel ainult kahju tuua. Kui nad oma töös ja tegevuses veel eriti agarad on, võivad nad koguni laskuritel, kes juba kodunt teatava laskeosavuse väeteenistusesse on kaasa toonud, kõik mõisted segi ajada ja isu laskmiseks üldse ära hävitada. See ei ole paljas oletus, selle kohta on nende ridade kirjutajal olemas mitugi protokollid juhust vaatuste praktikast.

Ülemaltähendatud nõude vastu on meil senini väga suurel määral patustatud. Alatasa võis näha teenistust lõpetajaid aiateenijaid, vahest isegi alalise kaadri hulka kuuluvaid laskureid püsti käelt laskmisel seismas täiesti vales, täägivõitluse asendit meeletuletavas asendis, haaramas laekaela näpuotstega, mitte istumas parema kannal peal põlvelt laskmisel, ebaloomulikult väänamas keha kõigis asendites jne. Õppekompaniid ja allohvitseride kool on iga

lennu ajal järeljätmatult kaebanud, et väeosadest saadetud elmentaarettevalmistus väga nõrk on.

Hiliuti pandi ühes üksuses, kuhu kursuse lõpetanud noori üle terve kaitsevää kokku tuleb, toime katse nende laskeosavuse kontrollamiseks. Aruandele selle katse tulemuste kohta on selle üksuse ülem, ise väga hea laskur ja hea tegelik laskeõpetaja, peale kirjutanud järgmise märkuse:

„Puudub oskus täpselt sihtida ja sagedasti ka arusaamine täpse sihtimise mõistest.

Asendid ebareeglipärased, nii kuidas juhtub.

Laadimine aeglane ja kobav.

Kukepäastmisel närveeritakse.

Üldiselt paistab silma nõrk ettevalmistus. Arvan, et vastteenistusesse võetud noored peale tunniajalist õppust palju halvemini eilase.“

Need on rasked sõnad. Kuid nendes on palju tõtt. Kui õppus ei ole olnud korrapärase, siis võib ta kestnud olla kas või mitu aastat, kasu on talt vähem, kui tunniajalisest õigest õpetusest.

Rootsi landsturmi noorteühingutes viiakse 14—15-aastased poisid kahe, kõige rohkem kolme õppepäeva järel (õppepäevadeks on neis ühingutes laupäevade õhtud ja pühapäevade hommikupooled) laskmisele lahingpadrungiga. Laskmine sünnib küll väga väikesel distantsil (10 m.), selle eest aga nõutakse, et korralikul sihtijal kõik viis kuulilauku viieõõrilise vaskrahaga (veidi väiksem, kui meie viiemargaline) peab võidama kinni katta. Mõõdunud kolmel õppepäeval ei ole midugi mitte ainult püssilaskmist õpetatud, vaid on käsitatud veel tervet rida teisi sõjaväelisi õppeaineid.

Saladus peitub heades õpetajates ja õiges õppemeetodis. Viimases suhtes tuleb alla kriipsutada, et ainult see meetod õige on, mis puhtpraktiline on. „Laskekunstis ei saa teooriat ilma praktikata pidada palju enamaks kui mitte millekski,“ ütles juba aastakümneid tagasi Saksa jahimees ja suurlaskur Diezel. Ujumata õpib ainult vees ja ratsa sõitma ainult sadulas. Neist tõsiasjadest peavad kindlad järeldused tegema ka laskmiseõpetajad. Võimalikult palju tegelikku harjutamist, võimalikult vähe seletamist ja selle kaasas käivat ajaviitvat lobisemist. Siis

jõuab ka mõne tunniga nii kaugele, kui praegu kohati või mitme kuu jooksul jõutakse.

III.

Kolmas ülitähtis põhimõte, mis uues kavas on läbi viidud, on tegeliku laskekursuse täielik individualiseerimine, kursuse kohastamine iga üksiku laskuri arenemisastmele ja edasijõudmise kiirusele.

Ei ole enam olemas trafarettlist õppe-laskmise „tabelit“, mida sunduslik oleks aste-astmelt ilma vahelejätmisteta või liisandusteta läbi võtta. Kompaniiumlem ei saa ka rahulduda sellega, kui teatav tabel kuidagiviisi, kas või mitmekordsete kordamiste ja ohtrate lisalaskude varal on „läbi võetud“. Laskurid peavad olema ettevalmistatud § 26-s ülesseatud nõuete täitmisele, see on kõik. „Õppelaskmise põhikava“ on ainult teatavaks teenäitajaks õige töömeetodi valikul.

Mõnes kohas on vabadusest harjutuste valikul esialgu nii aru saadud, nagu tuleks põhikavast terve kompanii või koguni terve väeosa jaoks kohe kursuse algul ette välja noppida need harjutused, mida tarvilikuks peetakse „läbi võtta“. Ei või olla midagi ekslikumat, kui see vaade asja peale. Tuletatagu jälle meele, et uuma õpitakse ainult vees ja ratsa sõitma ainult sadulas. Alles vees ja sadulas selgub, mille peale iga antud õpilase juures just kõige rohkem tuleb rõhku panna. Nii kuivaneb iga õpilase jaoks oma harjutuste kompleks välja. Meie ei või kuidagi ette ära öelda, et selleks, et Jaanist või Jürist kindlat 200 m. laskurit teha, just need ja need harjutused tarvilikud on. Alles siis, kui Jaanist — Jürist juba kindlad 200 m. laskurid on tehtud, võib öelda, et selleks neid ja need harjutusi tarvis läks.

Et iga õpilase edasijõudmise ja võime-te kohta selge pildi saamist hõlbustada, on kompanii laskeraamat muudetud ülevaatlilikuks ja hõlpsasti peetavaks. Siin saab üldmulje laskuri võimetest juba lihtsalt lahtritest läbitõmmatavate punaste kriipsude längusoleku järel. Mida enam püsti need kriipsud seisavad, seda kindlamini ja kiiremini jõuab laskur edasi, mida enam nad pikali on, seda aeglasem on õpilase edasijõudmine. On nad kord püsti, kord pikali, siis on kahtlemata tegemist ebakindla, „tujuka“ laskuriga, kelle peale ehk veel rohkem tähelepanu tuleb pöörata, kui visalt kuid ühetasaselt edasimineja peale.

Kava kujuneb välja kompanii laske-

raamatus. Töö ise näitab, mis tegema peab ja mis tegemata võib jätta.

Sellest on veel ainult üks samm astuda Belgia laske-eeskirjani, kus üldse ühtegi ettekirjutatud harjutust ei leidu. On vaid üles seatud lõpunõuded (kindel laskmine 400 m. peale), teed selle nõudmise täitmisele jõudmiseks on jäetud täiesti kompiülemate valida.

Isiklikult pooldab nende ridade kirjutaja niisugust töövabadust täiesti. Kuid et meil liiga harjutud ollakse ettekirjutatud kavade ja tundidega, siis oleks ehk niisugune üleminek liig järsuna tundunud.

Töövabadus, kui teda õieti tarvitatakse, annab suurepärase võimaluse heade edasiõudjate juurest aega võita, et seda viisamini ja hoolsamini töötada nõrkadega. Ainult nii on võimalik viimaks tervet laskurite massi välja viia minimaalnõuete täitmisele, mitte aga ainult andekaid, nagu see paljudes üksustes senini on sündinud.

IV.

Uudiseks, mille kohta käesolevas artiklis veel paar sõna lausuda oleks, on klassikatseted.

See on väga tähtis samm ja teda tuleb niisugusena ka käsitada katsete toimepanejal. Jällegi ei ole siin katsed selleks „välja mõeldud“, et konkurentsi üksuste vahel elule kutsuda ja õhutada. Konkurentsi on olemas võistlused oma läbi ja läbi vaba ning sportlase iseloomuga. Klassikatseted peavad absoluutse kindlusega välja selgitama iga laskuri võimed ja kindlaks määrama laskuri kuuluvuse sellesse ehk teise klassi. Nad peavad kindlustama, et ükski laskur enne ei hakkaks harjutama suurematel distantidel ja raskemates asendites, kui ta selleks täiesti küps on. Lõpeks peavad klassikatseted andma selge ettekujutuse terve sõjaväe laskeosavuse üldisest tasapinnast, peavad andma selge ettekujutuse sellest, millega meie lahingus

arvestada võime. Ebatervel konkurentsil üksuste vahel, igasugusel erilisel katsetetreeningul ja teiste „erivõtete“ tarvitamisel suurte täitjateprotsentide saavutamiseks ei tohi siin pinda tekkida. Katsete toimepanejad peavad siin kõva südamega olema ja mitte laskuma vaidlustesse mõne üksiku silma või mõne silmnähtavalt puuduliku arenemisega laskuri katselelubamise pärast. Mida tõsisemalt, mida kindlamalt katsetele lubamine ja katsed ise läbi viiakse, seda kergem on laskuri edasiõpetamine järgmisel õpetusastmel.

Klassikatsete kava on peale muu täielikus kooskõlas kaitseliidus kavetatud liigitussüsteemiga. Ajateenija, kes oma katse III klassist II klassi pääsemiseks on ära teinud, vastab üleminekul mõnda kaitseliidu organisatsiooni oma võimete poolest otsekohe kaitseliidu „küttide“ II. klassile. Seal võiks ta ennast edasi arendada I või meisterklassi kütiks, missugused klassid jällegi täiesti ühte langevad vastavate kaitseväe klassidega. Samuti on kooskõlasse viidud kaitseväe ja kaitseliidu algklassid. Nii võivad nooredmehed, kes kaitseliidus algklassi kursuse on läbi teinud, kaitseväes otsekohe algada III. klassi tööga.

Siin tuleb mõlemilt poolt näidata kaupa ta õiges väärtuses. Igasugune kunstlik tasapinna kõrgelekrüvimine loob ainult umbusaldust noori õpetavate ja reamehi õpetavate üksuste ja lõpeks ka kaitseväe ja kaitseliidu vahel.

* * *

*

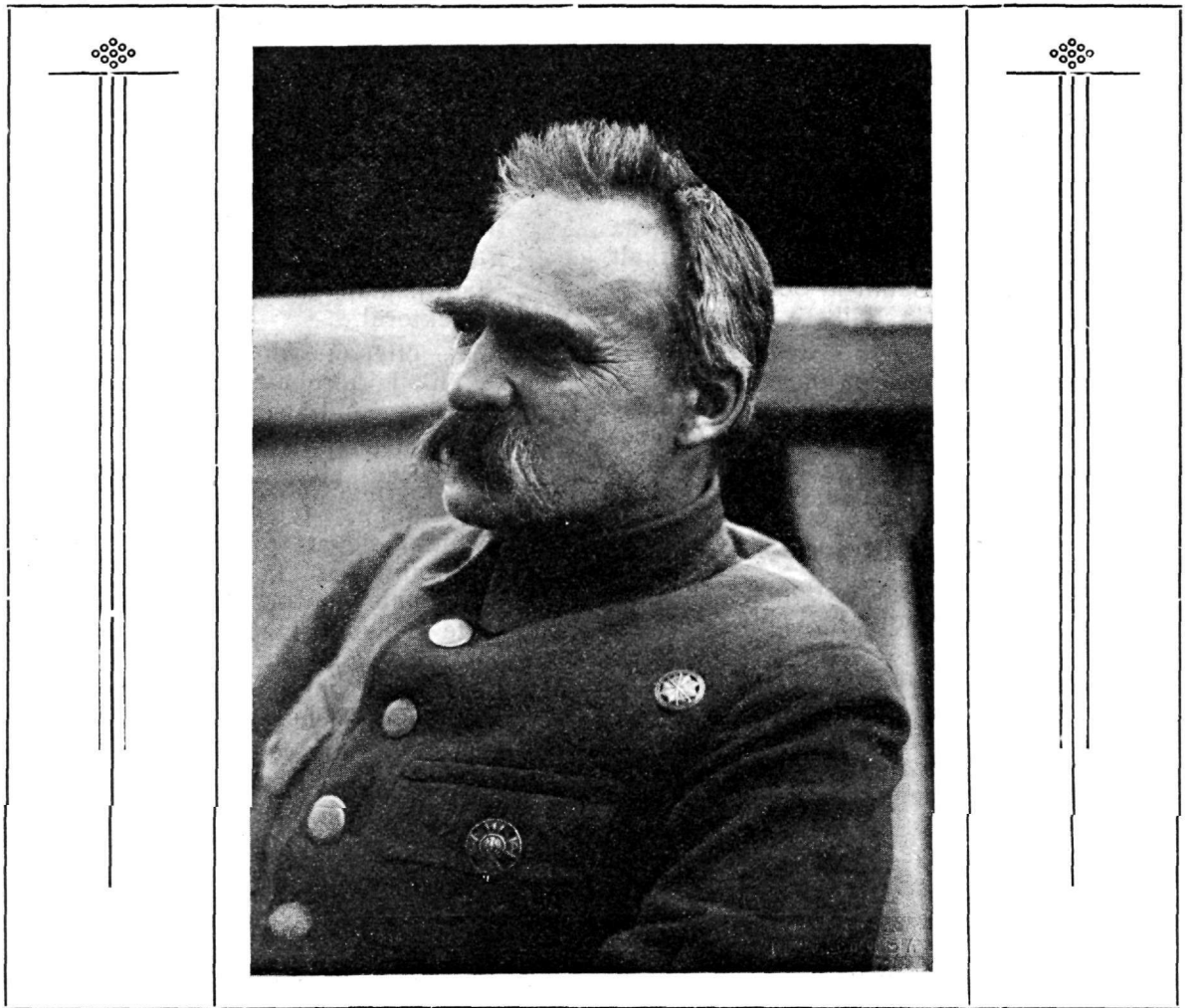
Need on kõigetähtsamad põhimõttelikud küsimused uues kavas, mis erilist tähelepanu ja asjasse süvenemist nõuavad. Järgmistel kordadel, kui „Sõdur“ selleks lahkelt oma ruumi lubab, tuleme mõne üksikasja juure väljaõppe küsimustes veel tagasi.

Sõjaväe kõrgem juhtimine Poolas venelaste valgustusel.*)

Poola sõjaväe viimane reorganisatsioon täiesti uutal alustel on teostatud marssal Pilsudskilt. Põhisooviks reorganiseeri-

misel oli isoleerida sõjaväge, eriti aga juhtimise keskparaati, Seimi poliitiliste parteide mõjutusest ja koondada vägede juhtimine ühe isiku kätte. See sõjaväe reorganisatsioon, alates mai 1926. a. sünd-

*) „Voina i Revolutsia“ nr. 7. — 1927.

Marssal J. PILSUDSKI.

mustest Poolas, on läbi teinud mitu etappi ja muutub detailides veel tänapäev.

I. Sõjamineisteriumi reorganisatsioon.

Keskasutuse reorganiseerimisel oli esimeseks sammuks Väikese Sõjanõukogu tegevuse uuesti algamine ja marssal Pilsudski määramine selle eesistujaks.

7. I. 1921. aasta dekreedil põhjal kuulusid Väikese Sõjanõukogu ülesannetesse sarnased riigikaitse küsimused, mis seotud sõjaväe ettevalmistuse ja mobilisatsiooni aladega; muuseas — juhtide valik, ümberpaigutus ja määramine kohtadele alates rüülit ja kõrgemale. V. Sõjanõukogu eesistujaks dekreedil põhjal määrati kindral, kelle peale sõjapuhul pannakse Ülemjuhataja kohused.

Kui Väike Sõjanõukogu oli uuesti ellu kutsutud ja selle eesistujaks määratud Pil-

sudski, tekkis tarvidus kogu sõjaväe juhtimise keskaparaadi funktsioonide täpseks jaotamiseks: operatiiv, administratiiv ja rahuaja väljaõppe ning organisatsiooni aladel. Väikese Sõjanõukogu tegevuse elustamiseni kuulusid kõik mainitud alad Kindralstaabile, mis vahetult allus Sõjamineistrile.

Et vähendada Kindralstaabi ülesandeid ja võimaldada tal töös rohkem koonduda operatiivküsimustele, allutati kindralstaap vahetult Väikese Sõjanõukogu eesistujale ja muudeti seega viimase tööaparaadiks. Kindralstaabi teised alad, nagu organisatsioon, sõjaväe väljaõpe jne. allutati uuesti koosseisu võetud Sõjainistri teisele abile, mille töö aparaadiks moodustati n.n. Üldorganisatsiooniline büroo.

Sõjainistri teise abi koha moodustamisega likvideeriti suurtükiväe, ratsaväe,

tehniliste vägede ja sõjaväe õpeasutuste kindralinspektorite kohad. Nende ülesanded anti departemangudele.

Marssal Pilsudski, astudes sõjaministrina Barteli valitsusse, seadis üles nõudmise presidendi võimu suurendamiseks sõjaväe juhtimisel. Selleni maksvatel seadustel president oli vaid sõjaväe kõrgem juht nominaalselt. Tegelikult valitsesid vägesid Seimi ja Senati ees vastutav sõjaminister ja Väikese Sõjanõukogu eesistuja.

Sarnastes tingimustes olevat Seimi poliitilised parteid Sõjaministri kaudu mõjutanud sõjaväe juhtimist ja sageli olevat sattunud Poola sõjaväe vastutavatele kohtadele mittekohased isikud.

II. Kindral-Inspektor.

6. 8. 1926. a. andis Poola president dekreeidi seadlusandluse kohta sõjaväe kõrgemas juhtimises. Selle dekreeidi põhjal kõik seadused, määrused jne., mis reguleerivad sõjaväe kõrgemat juhtimist ja mis põhiseadusel ei kuulu lahendamisele seadusandlisel teel, lahendatakse presidendilt dekreetidega, milliseid oma allkirjaga tõestab ka Sõjaminister.

Sarnane dekreet antud, anti samal päeval dekreet Sõjavägede Kindral-inspektori ameti moodustamiseks ja riigi relvastatud jõudude juhtimiseks rahuajal. Selle dekreeidi sisu kokkuvõetult:

1. President on Vabariigi relvastatud jõudude kõrgem juht ja teostab juhtimist sõjaministri kaudu; annab niisuguseid seadlusi, dekreete... sõjaväe juhtimises, mis ei vaja lahendamist seadusandluse teel; määrab ja vabastab ametist:

- a) Sõjaväe Kindral-inspektori, sõjaministri abid, kindralstaabi ülema — Sõjaministri ettepanekul Ministrite nõukogult vastu võetud resolutsiooni põhjal;
- b) diviisi ja vastavaid ülemaid Sõjaministri esitusel;
- d) sõjaministri esitusel president ülendab ohvitseri esimesse ja järgmistesse auastmetesse.

2. Sõjaminister vahetult valitseb ja juhib Vabariigi relvastatud jõude. Teostab määramisi ja vabastamisi neist ametitest, millised ei kuulu presidendi võimu funktsioonkonda. Sõjaminister kannab vastutust omas tegevuses konstitutsiooni alusel Seimi ees.

3. Sõjaväe Kindral-inspektoriks määratakse kindral, kes on ette nähtud ülemjuhatajaks sõja puhul. Kindral-inspektor on Sõmini asetäitja kõigis neis küsimusis, mis puutuvad relvastatud jõude nende ettevalmistusel sõjaks. K.-inspektor töötab välja ja revideerib mobilisatsiooni- ja operatiivtöid.

4. Kindral-inspektorile allub vahetult Kindralstaap ja ülem, samuti sõjaväe inspektorid.

5. Kõik ettepanekud kohtadele, alates rügulilt ja kõrgemale Sõmin teeb kokkuleppel Kindral-inspektoriga.

6. Sõjaminister ja Kindral-inspektor kuuluvad Riigikaitse Komitee koosseisu.

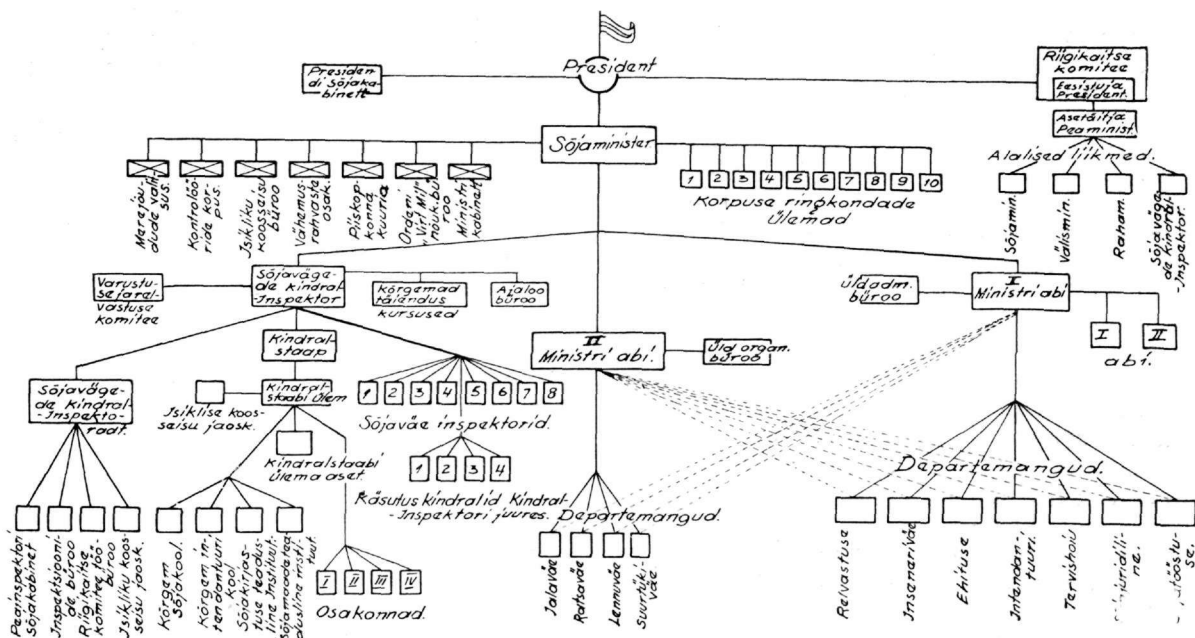
Dekreedi p. 1. (kõrgemate juhtide määramine) olevat põhjalikult muutnud sõjaväes valitsevat korda ja meeoleolu. Kui kõrgemate juhtide määramisel nõuti Ministrite Nõukogu kinnitamist, siis olevat ühe või teise kandidaadi kinnitamisel sageli olnud mõõduandvad mitte teened ja võimed, vaid meelsus (s. o. poolehoid teatud polit. parteile).

6. 8. 1926. a. dekreet näeb ette ainult K.-inspektori, sõjaministri abide ja kindralstaabi ülema määramist Ministrite Nõukogu resolutsiooni põhjal; ja seda sellepärast, et mainitud juhid omas tegevuses on sedavõrra seotud valitsusega resp. poliitiliste rühmadega, et peavad omama nende tarvilise poolehoiu.

Dekreedi tähtsamateks p. p. on 3., 4., 5., millistega loodakse sõjaväe Kindral-inspektori koht. K.-inspektor, olles Seimi ees vastutava Sõmini asetäitja ja juhtides tähtsaid riigikaitse (mobilisatsiooni ja operatiiv) alasid, ei kannu vastutust Seimi ees.

Sellega olevat Kindral-inspektor muutunud tähtsamaks elemendiks Poola sõjaväe kõrgemas juhtimise aparaadis ja Sõmin (nagu omal ajal tähendanud parempoolsed lehed) olevat muutunud Kindral-inspektori adjutantiks, kes peab Seimi ees vastutama oma ja Kindral-inspektori tegude eest.

6. 8. 1926. a. dekreediga likvideeriti Väikese Sõjanõukogu büroo. Teda moodustavad osakonnad allutati Kindralstaabile ja viimane ise muutus Kindral-inspektori tööaparaadiks. Marssal Pilsudski kutsus ellu vägede inspektorid (8) ja moodustas erikohad kindralitele Kindral-inspektori käsutuses. Kui inspektorid nii ka käsutuskindralid ei ole koondatud Vars-

savi, vaid asuvad peale Varssavi Vilnos, Lembergis, Torunis.

III. Riigikaitse Komitee (KOR).

On moodustatud presidendi dekreediga 25. 10. 1926. ja on nõuandjaks organiks presidendi juures riigikaitse küsimustes. Komitee eesistujaks on president, tema asetäitjaks peaminister. Komitee alalisteks liigeteks on: Sõjaminister, Välisminister, Siseminister, Rahaminister ja vägede Kindral-inspektor.

Erilist tähelepanu Komitees väärivad Kindral-inspektori ülesanded ja õigused. Ta on ettekandja Komitees. Komitee ei või teha otsust mitte üheski küsimuses Kindral-inspektori arvamist ärakuulamata. Sellest selgub, et Kindral-inspektor ei ole ainult operatiivkavade väljatöötaja, vaid ettekandjana Riigikaitse Komitees tungib iga ministeeriumi tegevusse kuivõrra selle

tegevus seotud riigikaitsega ja on sellega koguriigikaitse tööde tegelik juht.

Poola sõjaväe kõrgem juhtimine on alates 1926. a. maist järjest arenenud, muutunud ja tänapäevaks omanud üldjoontes kuju nagu näidatud skeemil (v. skeem).

Ülaltoodust selgub, et marssal Pilsudski, mõjutades Poola sõjaväe reorganiseerimist, on loonud sõjaväe kõrgemas juhtimises poliitilistest parteidest tegelikult vähe oleneva Vägede Kindral-inspektori koha. Koguni Riigikaitse Komitee ei saa teha otsust Kindral-inspektori arvamist ärakuulamata...

Sarnane sõjaväe kõrgema juhtimise süsteem olevat mitteelulik. Ta vajavat tugevat ja tunnustatud isikut Kindral-inspektori kohal. Pilsudski lahkudes muudatavat kindlasti Poola sõjaväe kõrgema juhtimise süsteemi.

E.

Mis on staap?*)

R. Tomback.

„Kui loodus sünnitab mõnikord erakordseid mehi, kes näikse võivat koondata oma kätte juhi ja staabi funktsioonid, jääb siiski tõeks, et ühel ja samal

*) Belgia Kõrgemas Sõjakoolis 1926./1927. õpeaastal loetud „Kindralstaabi teenistuse“ loengute järele.

ajal andumine kaalutlustele, mis nii tarvilikud juhile, ja detailidele, mis on staabi töö ja millistest on ärarippuv sagedasti muutuvate ja ümbertehtavate plaanide täitmine, käib inimesele üle jõu.“ (Kindral Thiébault — Staabiteenistuse käsiraamat — 1810. a.).

See vaade on maksnud juba 1810. aastal. Praegust aga sõjariistustsõjõudude määratu kasv, sõjaväes kasutatavate mitmesuguste abinõude keerulikkus, mis on areneva tööstuse saavutuste rakendamise sõjaliste vajaduste rahuldamiseks otsekohene tulemus, operatsioonide kiirus, relvade võimsus, viimase sõja kestvus ja veel teised asjaolud kinnitavad veel kord kindral Thiébault'i tõekspidamisi.

Kui soovitakse kirjutada staabi ajalugu, siis ollakse sunnitud algama esimeste organiseeritud sõjavägede tegevuse uurimisest. Igatahes, see ajalugu on sama vana, kui juhtimise ajalugu üldse, sest juhatus ja staap on üksteisest ärrarippuvad ja üksteisega solidaarsed; ei ole ühte ilma teiseta.

Juhtima, tähendab — vastu võtta otsus ja lasta see täide viia. Juhtimise suurus seisab just õiguses ja võimuses otsustada, millele järgnevad teatud eesõigused ja vastutus. Organiseeritud sõjaväes ainult üks isik — juht — omab selle õiguse ja võimu.

Staabi ülesanne on:

- ettevalmistada juhi otsust, esitades ja muretsedes kõik otsuse tegemiseks tarvisminevad andmed ja dokumendid; seega pole staabi ülesanne esitada juhile otsuse kava;
- vastuvõetud otsuse paigutamine käsu ja juhtnõrde raamidesse; juhi otsuse tõlgitsemine võib sündida väga mitmekesiselt; staap võib esineda mitmesuguste moodustustega otsuste elluviimiseks, juhi asi on neid ettepanekuid heaks kiita, parandada või tagasi lükata;
- kindlustada käskude ja juhtnõrde edasiandmist täitjatele ja kontrollida, et alatud operatsioon areneks juhilt ülesseatud nõuete ja soovide kohaselt.

Seega oleksid staabi ülesanded lähidalt kahesugused:

- 1) olla abiks juhile, kes ainuüksi otsustab ja kannab vastutust, ettevalmistades otsuse elemendid ja tõlgitsedes juhi otsust sarnaselt, et täitjad võiksid seda teostada;
- 2) olla abiks väeosadele, s. o. hoida neid seisukorras, mis võimaldaks juhi otsuse täitmist.

Väikestes üksustes (kompanii, eskad-

ron, patarei) staabi tegevus ei tule ilmsiks, kuna siin juhi ja staabi funktsioonid ühte sulavad.

Siiski, ka selle väikese üksuse tegevus lahingus sunnib selle juhti kasutama oma abilisi. Tegelikult näeme, ühte ohvitseri luuresse määratavat, allohvitseri — ruumide jaotajana ja korraldajana puhkuse raionis jne. Ühesõnaga, ka siin täidetakse, ehk küll piiratud kujul, staabi funktsioone.

Staabi funktsiooni kõigis olukordades iseloomustab asjaolu, et juht, kellel praegust puudub võimalus omal otsida ja koondada otsuse tegemiseks tarvisminevaid andmeid, jälgida antud käskude täitmist, usaldab nende ülesannete täitmise väljavalitud isikute kätte, kes oma kogusummas moodustavadki staabi.

Oli aeg, kus ainsamate abinõudena otsuse vastuvõtmiseks ja selle teostamiseks esinesid juhile tema silm ja hää. Nüüd on see aeg möödas. Nende abinõude aset täidavad praegu sideagendid ja muud tehnilised abinõud, mis võimaldavad temale käskude edasitoimetamist, teadaannete saamist ja kokkuvõtete tegemist. Mida kõrgemale meie tõuseme mööda juhtimise redelit, seda arvulisemaks muutub juhi abiliste pere, seda keerulisemaks muutub tema staabi koosseis ja staabi töö iseenesest. Ühesõnaga, alates kõige väiksema ja lõpetades kõige suurema üksusega, igalpool näeme, et juhi funktsioone täiendatakse staabi funktsioonidega.

Staabi iga tegevuseakt, kujutades enesest juhi tahte järeldust, nõuab, et staap vaataks olukorda juhi silmadega, kellelt saanud ülesande. Omas osas juhi juures peab aga staap jääma isikusetuks.

Sõjavägi, seks et saavutada maximum edu, peab olema juhitud ainutahtest, mis mõjutab kõiki teda moodustavaid ja kooskõlas tegutsevaid elemente ühise eesmärgi saavutamisel — kindlaks määratud abinõudega. Sellega kõrvaldatakse jõupingutuste laialipaiskamist ja jõudude killustamist, mis pole muud kui nõrkuse ja võimetuse tundemärgid. Ainutaht toob enesega paratamatult kaasa tegevuse ühtluse.

Tegutsev üksus peab kindlasti meelestama, et juhi otsus pole vaieldav ja antud juhtnõore tuleb täita mitte tähe vaid nende mõtte järele. Staapide osa on suur ühtlase mõttekäigu loomisel, milleta on võimata tegevuse ühtlus.

Olles juhi läheduses, veendunud loodud sõjadoktriinis ja tundes juhi kavatsusi, staabil on võimalus propageerida väeosades ideesid, mis kooskõlas saadud ühtlase hariduse ja maksvate lahingu meetoditega kaasa aitavad homogeense ja paenduva koonduse loomiseks nende ülesannete täitmiseks, milleks see koondus on juhatusele loodud.

Selle vastu, kui staap kaldub kõrvale antud suunast, käies ja tegutsedes teiste printsiibide järele, kui see juhi poolt kindlaks määratud, siis sünnitab see kahtlust ja kõhklemist täitjates. Ühtlus kaob, tekkib korralagedus ja tegevuse ühtlus hävitatakse. Seepärast on tarvilik et staap, niipea kui juht on otsuse vastu võtnud, täielikult koordineeriks oma mõtlemiskäiku juhi mõtlemisviisiga, tehes jõupingutusi mitte juhi otsuse arvustamiseks, vaid sellest arusaamiseks. Staabi igasugune aktiivne intellektuaalne tegevus peab koonduma üldise eesmärgi saavutamisele — ühiste abinõudega. Ainult siis võib sõjavägi anda oma parimat, ainult siis on tingimused edu saavutamiseks kõige soodsamad.

Kokkuvõttes, staap ei ole juhtiv organ.

Ta ei ole ka täitja organ.

Käskude andma on õigustatud ja vastutusekandjad on ainult üksuste juhid, mitmesuguste väeliikide juhid ja teenistuste juhid.

Staap kannab vastutust ainult juhi ees, kellele ta otsekohe allub. Samuti pole ka olemas staapide üksteisele alluvust. Nii näit.: ei allu Brigaadi staap — Korpuse staabile jne. Üksteisele alluvad võivad olla vaid üksuste juhid, kelledele ülalnimetatud staabid alluvad.

Staabis ainult staabi ülemal on mõned juhi eesõigused, kuid need eesõigused ei kuulu temale mitte kui staabi ülemale, vaid käskude andmisel annab üksuse juht temale osa oma volituse üle. Järelikult, kõik staabi ülemalt antud käsud väeosadele on maksvad siis, kui nad on tehtud üksuse juhi nimel või viimase käsul.

Järelikult, staap ei ole juhtiv organ, vaid juhatuse organ.
E. A.

Eesti tagavara pataljoni elust 1917. a. detsembris.

Mälestusi ja dokumente.

E. Meos.

XII armees, mille ülesandeks oli ka meie kodumaa kaitsmine, võttis Eesti sõjaväelaste koondamine ja organiseerimine kõige reaalsema kaju. Nagu kõik teisedki Eesti sõjaväelised organisatsioonid 1917. aastal, nii tekkis ka 1917. a. mai algul Riias XII armee Eesti sõjaväelaste liit ja selle täidesaatev komitee. Nimetatud organisatsioon asus algul Riias. Riia langemise järele, 1917. a. septembris katkes XII armee Eesti sõjaväelaste täidesaatev komitee tegevus lühikeseks ajaks, kuid ta jätkas hiljem oma tegevust Valgas, XII armee staabi asukohas. Siin asus komitee kuni Saksa okupatsiooni tulekuni, mil likvideerus.

Nagu eelpool juba tähendasin, oli XII armee Eesti sõjaväelaste täidesaatev komitee eesmärgiks kaasa aidata Eesti sõjaväelaste koondamisele kodumaal asuvasse rahvusväeosadesse. Hoolimata kõigist takistustest, mis eestlaste rahvusväeosadesse üleviimisele teele veeretati, suutis täidesaatev komitee seda ülesannet siiski hiilgavalt täita. Sõjaväelasi viidi üle algul igapäev ühtlasi Vene väeosast välja nõudes, hiljem aga ka, kokkuleppel vastava väeosaga, kõik väeosas teenivad eestlased ühekorraga. Nii koondati täidesaatev komitee jõul kaasa üle 6000 Eesti sõjamehe — ohvitseri ja sõduri — kodumaale, suurem osa neist Eesti tagavara pataljoni, Tartu. Ja kui 1917.

a. detsembris viimaks XII armee juhatuse poolt käsk anti eestlased Eesti rahvusväeosadesse üle viia, siis selgus, et peaaegu kõik armees teenivad eestlased olid täidesaatev komitee energilisel korraldusel kodumaale koondatud.

XII armee Eesti sõjaväelaste täidesaatev komitee töö 1917. a. ei piirdunud üksnes mitte rahvusliku sõjaväe organiseerimise küsimusega. Kindlalt ja elavalt reageeriti ka kodumaa rahvuspoliitistele eluvaldustele. Peale selle tuli veel täidesaatev komiteel osa võtta Eesti tagavara pataljoni sisemises elus ette tulnud arusaamatute lahendamise, nagu allpool näeme, kui ka Eesti polkude, Vene väeosade ja teiste kohalike võimude vahel tekkinud sekelduste likvideerimisel (nagu Viljandis, Pärnus j. m.). Valjult protesteeriti ka igasuguste meie rahvusliku eneseavalduse kitsenduste vastu. See kõik lõi kindla side rahva ja rahvusliku sõjaväe juhtide vahel. Ühtlasi XII a. E. sv. t. k. kindel väljastumine ühes Eesti rahvusväeosadega lõi kohapeal selle jõu, millega olid surmitud arvestatava demoraliseeritud Läti ja Vene väeosad, kes kartsid tarvitada omavoli. See oli ka meie sõjaline jõud, mis hiljem Vabadussõjas suutis kaitsta Eesti iseseisvust ja vabadust.

Siia juure olgu tähendatud, et XII armee E. sv. t. k. andis meie kaitsevääle Vabadussõjas rea väejuhte vastutusrikkastel kohtadel,

nagu lipnikud O. Tief, L. Tõnson, J. Riisenberg, leitn. K. Laurits, leitn. Ratasepp, st.-kaptenid O. Eller, E. Ahman j. t.

Ka Eesti tagavara pataljonist võrsusid meie Vabadussõja kuulsamad väejuhid, nagu leitnandid J. Kuperjanov, J. Unt, N. Piip, M. Libene, G. Roosman, st.-kaptenid A. Jaakson, H. Jürgenson j. t.

Eesti tagavara pataljoni loomist hakati nõudma kohe pärast 1. Eesti polgu kinnitamist, ning 24. septembril saadigi seks Sõjavägede Ülemjuhataja nõusolek. 2. sept. saadeti 118. jalaväe diviisi ülema telegrammi nr. 6221. põhjal Rakverest, 1. Eesti polgust 20 ohvitseri ja 2 arsti Tartus asuvasse 174. jal. tagav. polku, sealviibivate eestlaste väljaõpetamiseks; ühes nendega saadeti ka samasse polku 1243 sõdurit, kes seal siis aluse panid Eesti tagavara pataljonile. Esimene käsukiri pataljoni üleilmus 1. oktoobil pataljonilema aj. k. t. staabikapten Grossi allkirjaga; sel päeval oli kohal 40 ohvitseri, kuna pataljoni komplekteerimiseks tuli juure 217 sõdurit.

Pataljon oli kinnitatud 8-roodulises koosseisus, kuid ohvitseri ja sõdureid tuli pataljoni komplekteerimiseks sedavõrt rohkesti juure (suuremalt osalt XII armee E. sv. t. k. kaudu), nii et pataljon detsembri algul 20 roodu suuruseks kasvas (umbes 200 ohvitseri ja 8000 sõdurit).

Pataljon asus end. 95. Krasnojarski polgu kasarmuis, kaugel linnast. Mõne aja eest veel olid siin harilikkude Vene polkude sõdurid asunud. Ei tea, kuidas ruumid siis välja nägid, aga talve algul oli üldmulje väga halb. Mitmes ruumis olid aknaklaasid katki, nende asemele oli midagi õlemati taolist ette topitud, kust valgus küll läbi ei pääsenud, tuul aga seda hõlpsamini. Mõnes rooduruumis oli selle tõttu külm, nagu väljas detsembrikuul. Ruumes olid kahekordsed laudadest lavad (narid), nagu Vene saunades. Mõni ainuke pink oli peale nende istumiseks.

Sõdurite eest hoolitsemine ei kõlbanud toorkord küll kusagile. Oli selles süüdi see, et pataljon tagavaraline oli, või ülemuse enese hooletus, ei tea, aga lubamata korratust oli laialt näha: sõdurid pidid paljajalu käima, sest saapaid ei antud. Ka söögi järele tuli üle porise või külmanud hoovi pataljoni köökidesse samuti paljajalu käia. Sõdurid, kes linnas asuvas allüksustes asusid, pidid üle versta-poolteise linnast kasarmusse söögi järele käima. 7-me roodu peale oli kaks söögikatelt. Mõni rood sai pudru, mõni pidi ilma jääma.

Hobuseid pataljonil algul ei olnud; vett pidid sõdurid vaadiga üle porise hoovi vedama: rakendasid iseendid ette ja tõmbasid nii. Puudusid õled ja magamiskotid; magamisaseteks olid paljad laud külgedele all. Puudusid isegi supi- ja teekatlakesed. Et kasarmuhoov paksu poriga kaetud oli, siis kanti jalgadega palju pori kasarmuruumesse (jalamatid uste ees puudusid), mis paberossiotsade, paberilipakate ja sõllega põrandal, ruumele väga vastiku pildi andsid.

Sõdurid kaebasid, et ohvitserid nende keskel vähe viibivad ja nendega koos vähe asju arutavad, mis rohkem nende silmaringi poliitilistes ja majanduslikes küsimustes selgitaks. Oli roo-

tusid, kus sõdurid nädalapäevade viisi omi ohvitseri ei näinud...

Sõdurite rahulolematust tarvitasid muidugi enamlased kohe oma kasuks. Kui Eesti rahvusväeosade asutamise ajal, 1917. a. kevadel nad Tallinnas laia suuga seletasid, et kogu see ettevõtte kodanlaste provokatsioon (!) on, käisid nad nüüd rootudes kaasaohkamas ja seletamas, et kodanlaste takistusi teevad pataljoni korraldamises. Mis puutub aga pataljoni toleagessesse meelsusse, siis puudus seal täielik üksmeel, mis nii väga tarvilik. Pataljoni elu juhtisid kolm asutist: pataljoni ülem staabiga*), pataljoni komitee**) ja roodude revoluts. komissaride nõukogu***). Pataljonis olid ainult mõned üksikud ideelised enamlased, kuid pataljoni sõdurite enamus toetas enamlasti sellepärast, et need rahu ja rahvaste enesemääramist lubasid. Seda näitasid Asutava Kogu valimised 1917. a. novembri lõpul, kus enamlased pataljoni sõduritelt 1623 häält said.

Sõdurite mass oli sarnases arvamises, et enamlaste vaenlased on ka rahu vaenlased, seepärast olidki eelnimetatud kolm asutist, igauks oma programmiga tekkinud. Pataljoni ülem staabiga töötas kindlatel seaduslikkudel alustel, komissaride nõukogu — „revolutsioonilisel“, pataljoni komitee aga katsus keskteed leida nende kahe vahel. Sõdurite hulk oli seepärast lahketeel ja läks selle järele, kes seda ammuoodatud rahu rutem lubas.

Mitmel korral on ajakirjanduse veergudel tähendatud, et XII armee Eesti sõjaväelaste komitee ja Eesti sõjaväelaste Ülemkomitee olid 1917. a. Eesti tagavara pataljoni distsipliini unustanud sõdureid saatnud. Asja selgituseks ja tõelolude jaluleseadmiseks pean siinkohal tähendama seda, et eelnimetatud asutiste kaudu Eesti tagavara pataljoni saadetud mehed polnud just mitte kõik distsipliini unustanud sõdurid, vaid oli ka väga palju tõsiseid isamaalasi ja läbi-läbi tubleid sõdureid, aga kes peagi said pataljonis valitseva enamlaste kihutustöö läbi demoraliseeritud. Raskest seisukorras olid mõistlikumad sõdurid, kuna üks väike osa enamlasti pataljonis kogu üksust terroriseeris.

Ohvitseride ja sõdurite vahekord pataljonis oli muutunud õige teravaks. Sageli tähendasid sõdurid, et suuremal osal pataljoni ohvitseridest pole nähtavasti midagi ühist oma sõduritega, kuna nad mitte oma meeste eest ei hoolitse ja nende keskel ei viibi, jättes neid täiesti unustusse. Sarnast teguviisi lugesid sõdurid „kontrevolutsiooniliseks“, ja seepärast pole ka ime, kui pataljoni sõdurite üldkoosolek 27. oktoobril arutas pataljoni ohvitseride kontre-

*) Pataljoniülemaks oli 28. oktoobrist peale vana veneväe lahingohvitser — polkovnik Jakob Rosenbaum; tema abiks oli 12. dets. peale samuti tubli ja vahva rindeohvitser — leitnant Julius Kuperjanov. Majandusülemaks oli 2. okt. peale staabikapten Ernst Vilmanen; adjutandiks — leitnant Mihkel Tang ja tema abiks — lipnik Koch.

**) Komitee esimeheks oli algul lipnik Simtman, pärast sõdur J. Lamba; abiks — leitnant Jaan Unt.

***) Pataljoni komissariks oli algul sõdur A. Jea, abiks — sõdur Tikis; pärast — sõdur A. Vink, abiks — sõdur J. Triipus.

1-se detsembri 1924. a. kangelaste mälestusnurk 10. jalaväe rügemendi 3. kompaniis.

Pildid: (vasakult paremale) 1) n.-ltn. HELMUTH VIIBURG, langes kommunistide käte läbi 10. rüg. ohvitseride kasiinos; 2) reamees JAAN BERGSON, langes teenistuskohuste täitmisel Toompea lossi vahtkonnas; 3) üleajateenija n.-a.-o. ALEKSANDER INT Toompea lossi vahtkonna ülemaks olles, sai kommunistidele vastuhakkamisel raskesti haavata. Saadud haavade tagajärjel suri oktoobrikuul s. a. Piltide all on r.-m. Bergsoni mälestustahvel.

volutsioonilisi kalduvusi ja otsustas kõiki ohvitseride, kelle juures seda märgata, kohalikule tööliste ja sõjaväelaste saadikute nõukogu täidesaatvale komiteele teatada, et nad saaksid kohtulikule vastutusele võetud. Leiti ka tarviline olevat pataljoni komitee ümbervallimine, sest et see sõdurite enamuse nõuetega ei arvestanud.

29. novembril võtab pataljoni sõdurite koosolek muuseumis järgmise resolutsiooni vastu:

„ — — 2) Meie protesteerime kindlalt:

meie ülemate vastu, kes ei taha meie rootude ja pataljoni komissaride alla paenutada ja nendega käsikäes töötamast tõrguvad.

3) Õige korra jaluleseadmiseks meie pataljoni ja töös ühinemiseks ülemustega, nõuame, et viibimata saaks ülemate valimine ette võetud.“

Ja 2. detsembril võtab pataljoni komissaride nõukogu järgmise resolutsiooni vastu:

I. Soldatid võtavad pataljoni asjaajamise oma kätte.

II. Ohvitseride kogu saab ametist tagandatud ja sõjariistad käest ära võetud.“

III. Ohvitserid, kes tahavad ametisse edasi

jääda, võivad endid üles anda kuni tähendatud päevadeni.

VII. Eesti Maapäev tuleb laialisaadetuks tunnistada ja ainukeseks võimuallikateks on praegusel ajal nõukogud.“

Nagu sellest kõigest näha, oli olukord pataljoni muutunud väga pinevaks.

Et aga XII armee Eesti sõjaväelaste täidesaatmise komitee kohuseks oli muuseumis moraalselt hooldada tema poolt Eesti tagav. pataljoni ületoodud sõdurite eest, siis komandeeris ta kaks komitee liiget Eesti tagavara pataljoni, et kohapeal tundma õppida pataljoni olusid ja tekkinud pinevat vahekorda selgitada. Saadikuteks valiti kaks rindesõjaväelast, — staabikpt. E. Ahman ja van.-allohv. J. Kasemets. Eelnimetatud saadikud viibisid pataljoni 29. nov. kuni 2. detsembrini ja esitasid selle kohta „Eesti Sõjamehes“ nr. 48 — 1917. a. pikema aruande.

29. novembril tutvusid saadikud pataljoni sisemise eluga, ja nagu eelnimetatud aruandest näha, leidsid saadikud ainult 4. lit. a. ja b., ning 2. ja 3. rootude ruumid puhtad, maga-

misasemed korras ja mehed kõik korralikult riides.

Pataljonil oli sel ajal juba 4 suurt kööki, igaühes 3 katelt (üks väike ja kaks suurt), peale nende veel väiksemad katlad 4., 7. ja 8. roodus ja mõnes komandos; teevee jaoks oli siis kaks suurt anumad, kuna teevett kateldes keedeti, mis köökide juures asusid. Hobuseid oli pataljonil 27, kuna vaid kahe jaoks olid riistad; veevedamise vaadi oli pataljoniülem pritsimajast laenuks saanud. Paljudel sõduritel puudusid magamiskotid; magamisasemeteks olid paljad lauad külgede all. Peale mõne eksemplari „Eesti Sõjamehe“ ja „Postimehe“ ei saanud sõdurid muud ajakirjandust. Sõdurid kaebasid, et ohvitserid nendega vähe koos asju arutavad, mis rohkem nende silmaringi ühiskondlistes ja poliitilistes küsimustes selgitaks. Kuni novembri keskpaigani sai pataljoni rahalist toetust ja abi Tartu Eesti Maleva büroolt; alles novembri keskel sai pataljoni riigilt 60 tuh. rbl., palkadeks ja moonamuretsemiseks aga 200 tuh. rbl.

Edasi majanduslisi küsimusi arutades selgus, et sõdurid polnud hulgal ajal sauna saanud, palkasid ja päevarahasid polnud välja makstud, samuti oli tubak ja seep välja andmata. Pataljoni majandusjaoskonnast oli sõduritele sügise kestel välja antud 4 tuh. paari nõorsaapaid, 7 tuh. paari pükse, 5700 kamsoni, 2 tuh. sinelit, 1300 kasukat ja muud varustust. Sõdurid rääkisid, et Eesti rahvusväeosade heaks pandavat korjandusi toime, aga keegi ei tea, kuhu need lähevad, sest keegi midagi pole saanud. Toonitati, et meil pole korjandusi vaja. Kui riigil sõjaväge tarvis on ja ta selle kokku on mobiliseerinud, siis peab ta ka seda varustama. Ei saadud ka toiduaineid korralikult kätte, isegi neid, mis riigi poolt korralikult saama pidi.

Järgmisel hommikul oli pataljoni komitee järjekorraline koosolek, kuhu ka eelnimetatud saadikud ilmusid. Viimaseid tutvustas komitee tööga selle esimees lipnik Simtmann. Komitee arutas parajasti ülemate valimise asja ja tegi otsuseks:

„Ülemus peab nimetatud olema, kuid siiski on igal roodul ja komandol õigus mittekoostat ülemust pataljoni komitee nõusolekul ametist tagandada.“

Sel koosolekul otsustati ka Tartu Eesti täidesaatvat komiteed asutada, mis (ametlikult, kuid tegelikult siiski) ei pidanud mitte vaenuhõlts asutiseks saama juba olemasolevale Tartu tööliste ja sõdurite täidesaatvale komiteele. Uue komiteega taheti luua jõudu, mis ühendaks kõiki eestlasi ühte. Tartu töö- ja sõd. täides. komitees oli asjaajamine venekeelne, millest Eesti sõdurid hästi aru ei saanud ja milles nad küllalt selgesti omi mõtteid ei suutnud väljendada. Samuti oli selles komitees palju võõrast elementi (lätlasi, juute j. t.), kes meie kodumaale seisukohalt välja ei astunud uue korraloomisega. — Need olid motiivid Tartu Eesti täides. komitee asutamiseks.

Koosolekule ilmus pataljoni adjutandi abi lipnik Koch ja teatas, et polkovnik Rosenbaumi järele olevat tulnud pataljoni komissaride nõukogu poolt kaks sõdurit ettekirjutusega, et polk. Rosenbaum viibimata komissaride nõukogu koosolekule ilmuks, vastasel korral vangistatakse ta nendesama kahe sõduri poolt ja viiakse vahistatult koosolekule. Eelnimetatud

XII armee (S. Sv. T. K. saadikud, pataljoni komissar Ülemkomitee poolt Ruusmann ja kolm pataljoni komitee liiget läksid komissaride nõukokku asja selgitama. Komissarid olid pritsimajas koos ja tegid siin eelnimetatud isikutega ühise koosoleku. Selgus, et komissarid Eesti väeosade koondamise poolt on ja lootsid, et Eesti väeosad reaalne jõud on, mis meie kodumaad sõja korral kaitseb ja pärastises elus Eestis kohase korra loob.

Pataljoni ülemat nõuti koosolekule, et ta aru annaks, mispärast pole ilmunud pataljoni päevakäsus ülemate valimise instruksioon ja muud asjad. Kui aga saadikud komissarid läbi olid noominud, et nemad ei tohi mitte ülemat, auväärt polkovnikut oma juure nõuda, küll aga viimane neid, ja kui saadikud veel ära seletasid, et patul tööga ülekoormatud, et nad ise pataljoniülemalt hulk aega võtsid asjadega tutvumiseks, siis otsustati komissaride poolt seda asja lõpulikult likvideerida...

Samal õhtul kell 2030 ilmusid ka saadikud pataljoni ohvitseride kogu koosolekule. Esimene, mis neile silma torkas, oli see, et koosolekul puudusid sõdurite esindajad. Et aga koosolekul asju arutati, nagu Tartu Eesti täidesaatva komitee asutamise küsimus, teadaanne Eesti Maapäeva laialisaatmise kohta, kuidas sõduritele rohkem selgeks teha Eesti väeosade tähtsust ja ülesandeid kodumaal, ning muid küsimusi, mis tervesse pataljoni puutusid, siis oleks pidanud ka sõdurid seal olema.

XII armee Eesti sõjaväelaste täidesaatva komitee poliitilisel seisukohast seletas st.kapten A., et komitee tunnistas Maapäeva ainukeseks kõrgemaks võimuks Eestis kuni Asutava Kogu kokkukutsumiseni. „Lätlaste ja teiste rahvuste vastu, kes meie maal elavad, tuleb sõbralik olla. Eesti sõdurite ja ohvitseride vahel olgu kõige sõbralikum vahekord. Eesti ohvitserid peavad kõik oma hingelise jõu ja teadmised seks pühendama, et Eesti sõjaväes ühtmeelt luua, mis tervele rahvale vastuvõetav. Eesti sõjaväelastel olgu alati meeles, et XII armee E. sv. t. k. on koondanud sõjamehi kodumaale Eesti ühise kodu kaitseks ja loomiseks, aga mitte üksteisega tülitsemiseks.“

1. dets. hommikul, kui eelnimetatud XII armee E. sv. t. k. saadikud pataljoniülema juures staabis viibisid, ilmusid sinna ka roodude komissarid, et asju selgitada, mis viimaseil päevil paksu verd oli sünnitanud. Sarnane samm oli eelnimetatud saadikute nõuandel komissaride poolt lepituseks astutud. Polk. Rosenbaum omalt poolt näitas ära, et ta teeb ainult seda, mis kodumaale kasuks läheb ja mille pärast ta Eesti tagav. pataljoni ülemaks hakanudki. Kokkulepe oli sündimas tänu eelnimetatud saadikute rahulisele vaheltsobitusele. Seal tungisid aga staabi kirjutajad pataljoniülema kabinetti ja nõudsid, et komissarid jalamaid staabi ruumest lahkuksid, muidu nemad tagajärgede eest ei vastuta. Sarnane kirjutajate takitud teguviis sünnitas sõdurite hulgas pahameelt ja kutsus pataljonis soovimata sekeldusi esile. Selle kohta avaldas ka komissaride nõukogu oma 2. dets. koosolekul valju protesti.

1.—8. dets. saabusid Tartule sündmusrikkad päevad: „Postimehe“ sulgumine, tema toimetaja ja teiste isikute vangistamine lätlaste poolt, Eesti tagavara pataljoni ja Tartu seltskondliste organisatsioonide rahvuslik protest-meeleaval-

dus Eesti Maapäeva laialisaatmise puhul, Eesti ohvitseride ja seltskonnategelaste vangistamine enamlaste poolt, tribunaalkohus nende üle, piiramis seisukorra väljakuulutamise j. m.

Kui 1. detsembril Läti kütid enamlaste kihutusel „Postimehe“ ruumesse tungisid, lehe trükkimise seisma panid, toimetaja J. Tõnissoni ja mõned toimetuse liikmed vangistasid ning miilitsastaapi viisid, siis tõttasid neid vabastama kaks Eesti pat. roodu. Eesti sõdurid toonitasid sealjuures, et nad oma kodumaal ise korda tahavad pidada ja eiluba, et võõrad rahvad end meie sisemistesse asjadesse segevad. See vahejuhtumine läks kaunis kergesti ilma tõsisema kokkupõrgeta eestlaste ja lätlaste vahel mööda, kuid on sellepärast tähelepanu vääri, et siin patalj. sõdurid, ehk küll omamoodi enamlaste poolehoidjad, esimest kord Eesti huvide kaitseks välja astusid. Et Eesti sõdurid „Postimehe“ ja ta toimetaja vabastamiseks jõuga välja astusid, siis polnud see teatud partei häälekandja ehk selle liidri kaitsmine, vaid kodanikuõiguste kaitsmine vägivalla vastu. Need, kes lehe, tema toimetaja ja teisi isikuid vabastasid, olid suuremjaolt pahempoolsetest parteidest, aga inimesed ja kodanikud olles, ei suutnud nad kisendavat omavoli ja vägivaldat vaikes pealt vaadata.

Meeleolu linnas oli ärev, õhk raske. Iga silmapilk võis verine kokkupõrge Eesti ja Läti sõdurite vahel alata. Eesti tagav. pataljonis olid kõik roodud väljaastumiseks valmis; sõdurid, kel igapäev 30 lahingpadrunit tagavaraks, magasid riietatult, laetud püssid kõrval.

4. dets. oli otsuseks tehtud Tartus rahvuslik meeleavaldus toime panna. Meeleavalduse algatajaks oli Eesti tagavara pataljon, millega ka Tartu Eesti Liit ühines, kes 3. dets. õhtul rohkearvulisel koosolekul otsuseks tegi meeleavaldusest osa võtta. Meeleavalduse lipukirjaks oli: „Eesti Maapäev, kui seadusepärane demokraatiline rahva ja maa esitus Eestis, olgu ain samaks võimukandjaks Eestimaal kuni Eesti Asutava Kogu kokkukutsumiseni.“

Kui polk. Rosenbaumiga samal koosolekul paar Eesti seltskonnategelast juttu ajades muuseas temalt küsisid, mis ta eelseisvast meeleavaldusest arvab ja kas pataljon meeleavaldusest osa võtab, vastas ta:

„Mina pole politikamees, vaid sõdur! Kui pataljon välja läheb meeleavaldusele Eesti Maapäeva heaks, on ka minu püha kohus temaga kaasa minna. Kui mitte, — ei käi ma kellegile peale!“

Pataljon otsustas aga meeleavaldusele välja minna, polkovnik läks temaga kaasa.

Ja kui samal koosolekul üks koosolijaist meeleavalduse kordaminekus kahtlust avaldas, sest enamlased olid linnas maeletuid kuulujutte levitanud, et meeleavalduse ajal laskmine tulevat jne., sai Eesti tagav. pataljoni ülema abi leitnant J. Kuperjanov ägedaks ja ütles:

„Arad jäägu koju!“

Seega oli meeleavaldus jaatavalt otsustatud.

Järgmisel keskpäeval peetigi raekoja ja „Vanemuise“ ees rahvuslikku meeleavaldust, mis õnnestus, ehk küll enamlased mitmetmoodi seda takistada püüdsid (Läti kütid püssitääkidega rongikäigu kinnipidamiseks kivisillal, meeleavaldajate hulka kihutavad kuulipildujatega varustatud soomusautod jne.). Meeleavaldusest võtsid osa umbes 3—4 tuhat Eesti sõdurit (20 roodust puudus täielikult 6. rood, kus

enamlased enamuses) ja umbes 15 tuh. koda-nikku. Pataljoni kandis Eesti rahvuslippu ja 7 plakaati pealkirjadega: „Elagu Eesti Vabariik“, „Elagu Eesti Maapäev“, „Elagu Eesti Asutav Kogu“ jne.

Samal päeval kella 19 ajal tungis enamline 6. rood pataljoni ohvitseride kasiinosse ja vangistas sealviibivad Eesti ohviserid. Vangistatuid vabastama tõttas 4. rood, kuid vabastamisest ei tulnud midagi välja ja osa vabastajaid vangistati samuti. Üldse vangistati sel õhtul ja ööl 40 Eesti ohvitseri, nende hulgas ka polk. Rosenbaum, leitnant Tang, leitnant Kuperjanov, lipnik Alver II. ja Tartu puhkusele sõitnud 1. Eesti polgu ülem polk. A. Tõnisson, keda siis 46 tundi kütmata ruumis söömata kinni peeti.

5. dets. õhtul peeti suurema osa vangistatute üle „Bürgermusses“ tribunaalkohut, mille eesistujaks oli Eestimaa sõjarevolutsioonilise komitee komissar V. Kingissepp. Enamlased ei teadnud ohvitseride oieti mittemilleski küüdistada ja ohvitserid, kes kohtu ees olid ja keda ülekuulata jõuti, mõisteti kõik õigeaks, sest et neil mingisugust süüdi ei leitud. Küsimuse peale, kas ohvitserid praegust enamlist valit-sust maksvaks tunnistavad, vastasid ohvitserid kindlalt ja ühel häälele eitavalt. Ohvitseride õigeksmõistmiseks mõjus ka see muidugi kaasa, et mitmed roodud saatkondade läbi oma ohvitseride vabastamist nõudsid.

Ka polk. Rosenbaumi saatusest võttis pataljon elavalt osa ja astus samme tema vabastamiseks. Nii kuulutas pataljoni staap 5. detsembril polk. Rosenbaumi vangistamise pärast protestistreigi välja. Pataljoni ähvardas nälgjäämine...

— See ei ole enam organiseeritud sõjavägi, see on vaid sõdurmass, kelle juures igasugune demagoogia oma halvavaks tööks pinda leiab. Nii ei või see enam edasi kesta; ohvitserid peavad oma kohtadele asuma, muidu võib pataljon Eesti jõust tema rüüstajaks muutuda, sest nälg ajab paari päeva pärast viimse kui sõduri tänavale leivajahile. Kuhu jääb siis pataljoni distsiplineeritud tahe oma kodumaad ja rahvast kaitsta? Staap on sõjaväeosa peaju, tema juhtimise aparaat, tema iseloomustaja. Ühe roodu (s.o. enamlise 6-da) haiglana tahe ei tohi kogu pataljoni hukata, — niisugused umbes olid mõtted, mis pataljoni sõdureid 7. dets. pärast kahepäevalist kahevahelolekut, kell 14 „Vanemuisesse“ üldkoosolekule juhtisid. Ohvitserid vabastati küll päev varem, kuid kes vastutab selle eest, et nende peale jällegi jahti pidama ei hakata? Vangistatakse võib olla jällegi, ilma et seks süüdistavaid põhjuseid oleks.

Sõdureid (umbes 300) oli ruumikas „Vanemuise“ saal täis, kõigil tõsised, asjalikud näod. Koosolekul selgus, et mingisugune äraandlik jõud sõdurmassi psühholoogiaga kuritahtlikult on mänginud, et seda ühendavat sidet lõhkuda, mis mitmesuguste poliitiliste ilmavaadetega inimesi ühiseks tubevaks jõuks — rahvuslikeks sõjaväeks liitis. Üheks lõhkumiskatseks oli ohvitseride kogu vangistamine, ja ainult sellepärast, et ta vabas Eestis julges Eesti sõduri eesotsas Eesti Vabariigi mõtte ja Eesti lipu austamiseks 4. dets. meeleavaldusele välja tulla. Ohvitseride süü seisis nähtavasti selles, et nad julgesid endid avalikult eestlasteks tunnistada, kes oma kodumaad ja rahvast pala-

valt armastavad ja valmis on nende eest surema.

Koosolekul said sõdurid sest aru ja otsustati ohvitseride vangistamise asjus valjut ja põhjalikku uurimist ette võtta ja ühtlasi pataljoni sisemist elu niiviisi korraldada, et sõdurite ja ohvitseride edaspidises tegevuses ühine pind oleks, mis edaspidi kurbi juhtumisi ära hoiaks. Et pataljoni staap jällegi korralikult oma tegevust võiks jätkata, otsustas koosolek peaaegu ühel häälel paluda, et ohvitserid kõik oma endistele kohtadele tagasi tuleks, ja nõuda, et pataljoniülem polk. Rosenbaum, kes veel vahi all, viibimata vabastataks.

Peasüüdlasi et tulnud mitte üksikuis, sõdurite poolt valitud enamlastes komisсарides näha, vaid peasüüdlasi tuli kuskilt mujalt otsida, kes provokatsiooni mõttes sõdurmassi psühholoogiaga kuritahtlikult mänginud ja esimest ainult oma pimedaks tööriistaks teinud.

Rõõmustav oli näha, et küsimused enamvähem üksmeelset, rahulist selgitust leidsid; enamlaste arv, kes ennast tunda andis, kadus teiste hulka sootuks ära. Küsimusest, mida nüüd peale hakata, oldi seega õnnelikult üle jõutud. Sõdurite ja ohvitseride vahekorid näis nüüd jällegi selgitatuna olevat. Nii siis, muudkui tööle, — igaüks oma kohale!

Koosolek lõppes kell 17. Seda lõpetades teatati, et kohe siinsamas tribunaalkohus komisсар E. Meister'i (V. Kingissepa asemik) eesistumisel polk. Rosenbaumi ja lipnik Alver II. süüdistusasja hakkab arutama. Sõdurid jäid kõik saali kohut ootama oma ülemuse üle, keda sõjarevolutsiooniline komitee kontrrevolutsioonis süüdistas. Kohtunikudeks olid tööle ja sõd. nõukogu, sõjarevol. komitee ja sõdurite esindajad üksikuist roodudest. Oieti ei olnud see mitte kohtupidamine, vaid avalik asja selgitamine.

Siinkohal peab äratähendama, et sekelduste ärahooldamiseks, sest sõdurite keskel oli käärimist märgata, oli revolutsiooniline komitee polk. Rosenbaumi vabastada otsustanud, nii et viimase tribunaali ette toomine oli vaid vormitüümine. Polk. Rosenbaumi, keda ilma kohtuta vabastada taheti, ei võtnud „armuandi“ vastu ja nõudis ise seda kohut, et selle ja oma sõdurite ees oma tegevusest avalikult aru anda.

Kui polk. Rosenbaum, lihtsas sõdurisinelis, kepp käes, kohtu ette toodi, tõusis kogu saalitäis sõdureid otsekui käskluse järele püsti ja hakkas „ta elagu“ hüüdma. Samad sõdurid, kelle nõudmisel ja tahtmisel polk. Rosenbaum, kui „kontrrevolutsionäär“ vangistati, ei tahtnud oma käteplaginat, mis tormiliseks kiiduvalduks kujunes, enam lõpetada! Umbes veerandi tundi kestis sõdurite tormiline auavaldus oma polkovnikule, kes valvelseisakus oma meeste ees seisis. Kohtu eesistuja Meister rabeles ja karjus asjata, et see pole mitte miiting, vaid tribunaalkohus. Sõdurid vaikisid alles oma polkovniku käeliigutusel.

Polk. Rosenbaumile pandi süüks, et ta relvus sõdurid 4. dets. tänavale toonud, selle peale vaatamata, et talle Eesti sõjaväelaste ülemkomitee ja XII. armee Eesti sõjaväelaste täidesaatev komitee oma telegrammidega olivat sõjariistus meeleavalduse ära keelanud. Temale ettepanud süüdistuste peale vastas polk. Rosenbaum, et see oli meeleavaldus

Eesti iseseisvuse auks; samuti oli vaja au anda Eesti lipule, ja Eesti sõjamees pidi au andma sellele lipule, mis kõiki eestlasi nende poliitiliste ilmavaadete peale vaatamata rahvuslitselt ühendab, relvadega ta seda lippu kaitseb! Kokkupõrget Eesti ja Läti sõdurite vahel polkovnik ei kartnud, sest ta tuli meeleavaldusele Eesti sõduritega, kes oma polkovnikut tundsid. Mis eelnimetatud telegrammidesse puutub, siis olid need provokatsiooni mõttes enamlaste poolt pataljoniülemale saadetud. Nii näiteks oli XII. armee Eesti sõjaväelaste täidesaatev komitee telegramm Tartu jaamas posti pandud, kuna komitee ise Valgas asus, Tallinna Eesti sõjaväelaste ülemkomitee telegramm aga Tapalt. Mõlemal telegrammil puudusid ka korralikud allkirjad. Kui adjutant leitn. Tang neid telegramme polkovnikule 4. dets. õhtupoolikul kätte viia tahtis, võeti ta enamlaste poolt tee peal kinni, nii et polk. Rosenbaum neid telegramme ei näinudki. Telegrammid sattusid aga täidesaatev komitee kätte, kes nad ära hävitas.

Edasi seletas polk. Rosenbaum, et Eesti Vabariigi austamist saadeti pataljoni komitee otsusel täide, ja selle komitee otsused peavad igale sõdurile, kelle hulka iga ohvitser, samuti ka tema ise, kuulub, pühad olema. Plakaatide ja lippude peakirjad, mis tunnistajate abil kindlaks tehti, andsid tunnistust, millise iseloomuga meeleavaldus oli, nii et asjata oleks sellepärast seda hallis sinelis polkovnik-sõdurit kontrrevolutsioonis süüdistama hakata.

Süüdistas enamlane H. Suuder. Midagi kontrrevolutsioonilist polk. Rosenbaumi tegevuses süüdistaja ei leidnud, kuid vangistamise nõude seadis siiski üles! Et polkovniku õigeksmõistmine ette teada oli, siis ei meeldinud sarnane otsus mitte 6. roodu komisсар J. Triipusele ja ta tuli 50-mehelise sõdurite salgaga kohtupidamist laiali ajama, ning tahtis ise polkovniku üle kohut mõista. Saalis viibivad sõdurid tõstsid suurt kisa ja müra ja ei lubanud polk. Rosenbaumi uuesti vangistada, vaid nõudsid tema viibimata vabastamist. Alles selle peale, kui polkovnik oma sõdureid rahustas, et ei maksa mures olla ja et ta tribunaali eesistuja saatel vangi tagasi läheb, lubasid sõdurid polkovnikut ära viia, muidu näis kokkupõrge möödapääsemata olevat.

8. dets. oli pataljoni staabi üldkoosolek, kus arutati küsimust, mis teha, et pataljon nalga ei jääks ja kuidas võimalik oleks jälle tööd jätkata. Koosolekust võttis osa ka pataljoni komisсар J. Vink oma abi J. Triipusega. Staap oli valmis tööle asuma, kui talle lubatakse, et ta tööd komisсарide poolt ei segata ja staabiteenijaid ei puuduta, ning kui polk. Rosenbaum vahialt vabastatakse. Kirjutajad omalt poolt lubasid endid politikasse mitte segada. Nende tingimustega lepitati vastamisi kokku, kokkulepe kirjutati alla ja abikomissар Triipus (kes eelmisel õhtul 6. rooduga tribunaali „kukutas“) lubas polk. Rosenbaumi kohe vabastada, kuna staap majandusülema st.kpt. E. Vilmanse ni juhatusel kohe tööle asus.

Samal päeval p.l. vabastatigi polk. Rosenbaum allkirja (v. lisa nr. 1) vastu vahialt, samuti ka lipnik Alver II. Pataljoni ohvitseride üle kohtumõistmise ja vabastamise kohta ilmus ka sõjarevolutsioonilise tribunaali esimehe E. Meisteri allkirjaga protokoll (v. lisa nr. 2).

Pataljon oli seekord näljast ja lagunemi-

sest päästetud, ning elu pataljoni võttis jällegi rahulikuma kaju. Asuti pataljoni sise- ja korraldamisele ning iga mõistlik ja arusaaja sõdur ja ohvitser aitas seks kaasa, et sarnaseid kurbi juhtumusi enam ei korduks ja et igasugu kahjulikud ja häbitavad nähtused saaksid lõpulikult ära hävitatud ja et Eesti sõdur tema seisuse kõrgusele saaks tõstetud.

Mis muidu polkovnik Rosenbaumisse puutub, siis olid sõdurid, väljaarvatud mõned üksikud maruenamlased, nagu A. Jea, J. Vink, J. Triipus j.t., temaga täiesti rahul. Ta oli vastutulelik ja heasüdamline ülem, vana, ärapädenud ja -vaevatud sõjamees, kes kaks sõda läbi teinud ja seitse korda haavatud, mille tagajärjel kepi najale toetudes käima piili.

Siinkohal ei saa ka nimetamata jätta leitn. J. Kuperjanovit, leitn. J. Unti, st.-kpt. A. Jaaksoni j.t. allüksuste juhte, kes oma alluvate poolt lugupeetud ja armastatud olid, kellede üksustes eeskujulik kord, puhtus ja distsipliin valitses ja kus raskemal kujul korraldumist ja distsipliini langust mitte ette ei tulnud. Nimetatud ohvitserid, olles kaemat aega rindel viibinud, tundsid hästi sõdurite, eriti Eesti sõdurite hingeelu, oskasid nende eest hoolitseda ja nendega koos asju arutada, mis rohkem nende silmaringi selgitas jne. See kõik tõstis neid lugupidamise vääri- liseks ja nende poolt juhitud üksustes valitses üksmeel, armastus rahvuslise ettevõtte vastu ja vastastikune arusaamine omast suurest ja kõrge ülesandest.

Belnimetatud ohvitseride poolt juhitud üksused seisid usavalt rahvusliste eadete teenistuses ja nende nimega pole ühenduses ühtki otsust ega sammu, mis selle vastu oleks käinud.

Käesoleva kirjutise kokkuseadmise juures kasutasin oma isiklike ülestähendusi ja mälestusi, ning mõningaid dokumente ja resolutsioone. Et ajajärku tema enese sõnadega edasi anda, olen kirjutises võimalikult algupärandite keelest, toleaeegsetest ütelsviisidest ja terminoloogist kinni pidanud. Toodud dokumentide ja resolutsioonide kirjaviis on muutmata. Kõik kuupäevad käesolevas kirjutises on uue kalendri järele.

Lisa nr. 1.

„Mina, allkirjutanud Eesti jalaväe tagavara bataljoni komandör, polkovnik Rosenbaum, tunnistan oma allkirjaga, et olen nõus töötama bataljoni komissaride nõukogu kontrolli all. Kõik minu käsud ja korraldused peavad olema alla kirjutatud minu ja bataljoni komissari poolt. Ilma komissari allkirjata ei ole ükski käsk ega korraldus maksev.“

25. novembril 1917.

Polkovnik Rosenbaum (allkiri).

Lisa nr. 2.

„S.-R. Tribunal, läbivaadates 21. novembri kuupäeval toimepandud demonstratsioonist osavõtjate Eesti tagavara bataljoni ohvitseride asja, tunnistas neid süütaks ja vabastas aresti alt. Polguülem Rosenbaum ja lipnik Alver II, on vabastatud bataljoni komissaride isiklisel vastutusel. Ülemalnimetatud ohvitserid lubasivad komissaride kontrolli all töötada.“

Sõja-Revolutionilise Tribunali esimees

E. Meister (allkiri).

Kiri Prantsusmaalt.

Visked Ilmasõja lahingväljalt.

III.

Somme-Py'st sõitsime edasi St. Marie à — Py, St. Souplet, St. Martin'i suunas, et silmitseda veel mõningaid tähtsamaid kohti Champagne'i lahingväljadel. Liikusime tasase kiirusega, kohati peatudes, kus kaaslased võitlus- käikudest seletusi andsid, sest meie kursorantide hulgas leidis mehi, kes ühes või teises kohas võitlustest isiklikult osa olid võtnud. Möödusime kohtadest, kus sakslaste kallale olid tunginud inglased, kus prantslased, venelased, ameeriklased, kus poolakad, kus tshehhid, kuid lahingvälja pilt ikka üks ja sama. Maastik, nii kaugele kui silm ulatab, mitmekordselt mürskudest ümberpaisatud, maas vedelevad relvastuse ja muu varustuse jäänused, okas- traadi jupikesed jne. (Pilt nr. 1. Seisab prantsuse major kohal, kus ta haavata ole-

Nr. 1.

vat saanud; pilt annab üldmulje lahingvälja maastikust).

Raske on siin lahingvälja järele otsustada, kus kohal verisemaid, kus lödvemaid lahinguid löödi. Minu arvates oleks ekslik üldse nende kohta sõna lödvemaid tar-

vitada. Võitlused, kus korraga õhus lendlesid sajad, võib olla isegi tuhanded tonnid metalli ja teisi aineid, pole lõdvad. Nad võisid mõnes kohas täna mingisugustel põhjustel raugeda, kuid homme tõusid nad sealsamas oma kulminatsioonpunktini. Tahtmatult tekkib küsimus, kes sundis nendel väljadel määratuid inimesse nii ennastsalgavalt võitlema? Kas ulatus sinna, kus surma vikat halastamatult töötab, kus sajadtuhanded oma elu jätsid, saksa keisri karm käsi, või oli siin käskijaks prantsuse valitsuse tahe? Kuigi seda jaatavalt oletada, siis kes sundis siin võitlema poolakaid, tshehhisid jne.? Puudus ju viimastel sel ajal igasugune reaalne riiklik võim. Vaevalt oleks ükski reaalne võim suutnud sundida inimesi ennastsalgavalt tegutsema seal, kus silmapilkselt tuhanded eluküünlad metalli ja lõhkeainete tormimõllus kustusid. Nähtavasti oli siin käskijaks midagi kõrgemat, kui harilik riiklik võim. Selle kõrgema võimu väljendust keegi ei näe, vaid igauks tunneb seda ja kannab omas hinges nagu kallimat asja. Ta on elujõulises rahvas ürgjõuline, armutu, kuid käib oma kindlat rada ja käsutab igat rahvast sellele eesmärgile, mis looduse poolt määratud. Et selle eesmärgile jõuda, peab iga rahvas elama ja oma elu eest võitlema. Kas selle tõenduseks ei anna Ilmasõja võitlused küllalt selget pilti, ehk kas ei illustreeri seda kõige selgemini poolakate ja tshehhide vabatahtline osavõtt nendest võitlustest? Olid ju nad võimsate riikide kodanikud, kus elu õitses, kuid ometigi miski ei lubanud neil sakslastega käsi-käes käia. Nad ei sallinud, isegi vihkasid seda rada, mida mööda saksa rahvas sammus, sest loodus oli neile omad teed ja eesmärgid määranud.

Sakslased taganesid Champagne'i lahingväljadelt, kuid kas sellepärast, et nende vastastes elamistung teravamini väljendus, või olid nad moraalselt nõrgemad? Arvan, et kindlasti mitte. Neid sundis tugevam füüsiline jõud seda tegema. Olles erapooletu vaatleja, imetled, kuidas suutsid nad üldse püsida positsioonidel, millede vastu tegutsesid nendest suuremad inimmassid vägevamate tehniliste abinõudega ja kuidas võisid nad veel vastu panna kohtadel, mida mitmekordselt ümberpaiskasid metalli ja lõhkeaine hiiglamassid. Sellepeale vaatamata nad tegutsesid ennastsalgavalt, võitlesid viimase võimaluseni ja päästsid oma rahva tulevikuks kõik, mis nende jõus päästa oli.

Liikudes lahingväljadel edasi, jõudsime kohale, kus enne võitlusi suurepärase kirik olevat asunud. Seda kohta ei saa isegi kõige parema tahtmise juures varemteks nimetada. Ta on lihtsalt savi-, liiva- ja lubjaprügi küngas, mis kõrge rohuga kaetud. Katsusime leida mingisugust jäänust, mis oleks tõendanud kiriku olemasolu. Selleks raikasime tükk aega ära. Viimaks leidsime künkast eemalt ühe rusikasuuruse karniisitüki, mida nagu imet vaatlesime (pilt nr. 2). Võitlus elu eest ei an-

Pilt nr. 2.

nud ka armu Jumalakoja. Ta muudeti põrmuks sõna tõsisel mõttes. Väga võimalik, et siinsamas ümbruskonnas oma elu jätsid mõned neist, kes selles kirikus palvetamas käisid ja omad paremad hinge-soovid Jumala ette kandsid. Vaevalt palus neist keegi omale surma, või kiriku hävitamist. Õigemini palusid nad õnnistust oma elule ja prantsuse rahvale...

Endise kiriku kohal kasvasid mõned kibuvitsa ja vaarmarja põesad. Ulatasin käe põesasse, et üht õit murda, kuid selle juures torkas tugev kibuvitsapõesa nõel minu näppu nii tugevasti, et veri hakkas tilkuma. Seda nähes, naljatas minu sõber major P., et ärge tungige põesa kallale, ka tema oskab end kaitsta. Ise aga pistis käe vaarmarja põesasse, et mõnda marja noppida. Kuid ka see põesas ei jäänud passiivseks, vaid kriimustas tema käeselja

veriseks, mis võimaldas minul majorile tema nalja tagasi maksta. Kas ei teostunud siin samasugune looduse võnkumatu seadus miniatüüris, mis teostus nendel väljadel hiigla mastaabis üheksa aastat tagasi. Umbes paarisaja meetri kaugusel, kiriku kohast, leidsime jupikese tugevate kivilahmakatega sillutatud trottuaarist, mis kiriku juure viis (pilt nr. 3). Imekombel on ta säilinud, sest ümbruskonnas pole kohta kuhu mürsud mitmekordselt poleks langenud, kuna see trottuaari jupikene täiesti puutumata on jäänud.

Sõitsime edasi. Maastiku pilt üks ja sama. Kohati tee äärde kogutud shrapnellikestade virnad, lõhkemata mürsud jne. Eemal paistab inglise tank Mark V. Seigugus, et seal asus sakslaste tankidevastane kindlustus. Sarnased kindlustused olid tähtsamate positsioonide kohtadel nii asetatud, et nad üksteist oma tulega võisid toetada. Nad olid ümbritsetud tugevate tõketega, miiniväljadega ja tüsedate kaevikutega. Nende kaitset täiendasid tankvastased kahurid ja püssid, rasked kuulipildujad, miinipildujad ja helgiheitjad. Relvade arv olenes ära punkti tähtsusest ja kindlustuse suuruselt. Keskmiselt oli nendes kindlustustes 1—2 tankvastast kahurit, umbes sama palju tankvastaseid püsse, paar miinipildujat, 3—4 rasket kuulipildujat ja üks helgiheitja. Sellest keskmisest relvade normist olid ka tihti ühele kui teisele poole kõrvalekaldumised. Kindlustus, mille juure jõudsime, oli üks tähtsamatest ja sellega siis ka tugevamatest. Tema olid hävitanud inglise tankid Mark V. Üks tank oli selie juures rängalt kannatanud. Ta sattus sakslaste miini otsa, mis teda rusuhunnikuks muutis (pilt nr. 4). Tema lagi ja osa sisemusest on paisatud mõned sammud eemale. Tugev teraskere on osalt nagu papp katki rebenenud. Osalt paistab aga, nagu oleks teda hiiglakõrge temperatuur ärasulatada katsunud. Ühe terashiioglase hävinemine ei päästnud kindlustust. Õnnelikumad tankid tormasid ta kallale ja vallutasid ta suurema vaevata. Ka naabruses asuva kindlustuse võtmise juures ei olnud ühel tankil õnne. Parajasti sel silmapilgul, kui ta kaevikust üle oli roninud ja hakkas brustveri peale tõusma, tabas teda kõhtu vastase mürsk, mis mootori seisma pani. Ta on tõusnud püsti, nagu tahaks kogu oma raskusega kindlustuse sisemust pihuks muljuda, kuid enne kui ta seda sai teha, tabas teda õnnetus. Sarnasesse seisukorda on tank kuni täna-

Pilt nr. 3.

päevani jäetud. Ta olevat õnnetuse peale vaatamata, omi kaaslasi tulega toetanud kindlustuse vallutamiseni. Jättes teraskangelastele omad paremad soovid nende rahulikku puhkamiseks, sõitsime laagrisse tagasi.

* * *

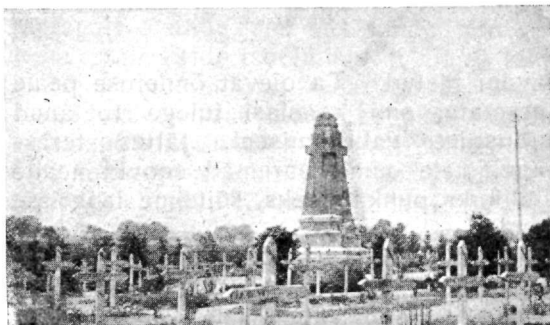
Nagu eelpool tähendasin, on suur osa Champagne'i lahingväljadest veel kõrbe, kus puuduvad isegi primitiivsemad hooned, mis harilikult sarnastel kohtadel pioneeri-

Pilt nr. 4.

dena korralikkude elumajade eel tekkivad. Sellegipeale vaatamata on siin elanikud, kes märksa harilikkest kodanikkudest erinevad. Nende hulgas leidub prantslasi, itaallasi, hispaanlasi jne.; kõige rohkem on mõistagi venelasi. Kogu see „publikum“ näeb äärmiselt räpakas välja nii oma riituse, kui ka üldse välimuse poolest. Nad luusivad lahingväljasid mööda ümber ja otisivad üles shrapnelli kestad, lõhkemata mürsud ja miinid. Selleks tarvitavad pikki raudorasid (torgivad maapinda, labidaid ja kirkasid. Leides üles tähendatud asjad, eraldavad nad nendest vaskosad (vööd ja sütikud). Mõned korjavad ainult vaske,

kuna teised ka muu metalli koonduspunkti viivad. Lõhkemata mürsudest vaskosade eraldamine ilma vastavate abinõudeta on mõistagi hädaohtlik ja õnnetujuhtumised pole siin haruldased, kuid kõrbe elanikkudele teeb see vähe muret. Koonduspunkti juure on osav prantslane (väga võimalik et juut) „Restoraani“ üles löönud, kust süüa suuremat midagi pole saada, kuid juua nii palju kui hing himutseb. See restoraan kujutab enesest suurt küünilaolist ehitust, kokkulapituid igasugusest prahist,

Pilt nr. 5.

mis veel lahingväljadel leidub, nagu pleki- ja papitükid, lauajupid jne. Nähtavasti läheb selle restoraani omaniku tasku, kui mitte kõik, siis igatahes lõviosa metallide eest saadud tasust. Küsisin paarilt mehelt, palju nad päevas selle raske ja hädaohtliku tööga teenivad — nimetatud summa oli naeruväärt väike. Et venelased end sarnasel viisil elatavad, on arusaadav, sest nad on võõrsil sunnitud kõigega leppima, aga millega seletada teiste rahvuste esitajate tungi sarnasele tööle? Küsisin. Mõned räägivad tööpuudusest kodumaal, tei-

sed huvist lahingväljade vastu, kuid küsitavate välimus ei sobinud vastustega. Ehk oli siin tegemist õnneküttidega, või juhus-teotsijatega, kes ei tahtnud oma pettumust üles tunnistada, nagu mõned meiegi väljandrändajad.

* * *

Lõpuks mõni sõna langenute puhkapai-kadest. Õiglaselt tuleb tähendada, et prantslased oma langenud kangelaste eest väga hoolitsevad, olgugi, et neid arvuliselt õige palju on. Igal surnuaial paistas äärmine hoolsus. Ristid on valgeks värvitud. Üle iga risti ülemise otsa põiki on tõmmatud prantsuse riigilipu värvid (pilt nr. 5). Igat üksikut hauda ehib lill. Surnuaedade keskele on ehitatud ilusad mälestussambad. Igas surnuaias on püstitatud post, kus lehvib poolesvardas riigilipp. Peale iga üksiku hauda, on surnuaed veel üldiselt ilupuudega jne. ilustatud. Pühapäevadel kogub surnuaedadele kaunis palju rahvast, nähtavasti langenute omaksed, kes ühe või teise risti juures põlvili palvetavad. Iga linn, alev ja küla pole ka omi kangelasi unustanud. Igalpool on ehitatud mälestussambad, mis alati ehitatud värskete lilledega. Sõjas hävitatud asulates, esimeste hoonete tekkimisega kerkivad ka mälestussambad.

Ka langenud sakslaste surnuaed on kaunis hoolsalt korraldatud. Loomulikult mitte nii ilusasti kui prantslaste omad. Omaksete hoolsad käed ei ulata võõrsil puhkavate kangelaste juure igal ajal, kui seda tarvis oleks. Kõik ristid sakslaste surnuaedadel on värvitud musta leinavärviga.

J. L.

Sõjakirjandust.

„**Militär Wochenblatt**“ Nr. 13–16
(oktoober) 1927.

Militär-Wochenblatt nr. 13 — 2. okt. (harilikult ilmub „M. W.“ kuu igal 4., 11., 18. ja 25.) on v. Hindenburgi erinumber tema 80. sünnipäevaks 2. okt.

Sisu: Reserv-kindralleitnant v. Altrock: „Kindralfeldmarssal v. Hindenburg. Lühike eluloo kirjeldus“. Res.-kindralleitn. E. Kabisch: „Hindenburgi strateegia“. Kas on Hindenburgi strateegias midagi sarnast, mis seda eraldab teistest? Vormiliselt ei olevat. Autor loetleb suuremad saksa vägede võidud, nihutades esiplaanile Tannenbergi lahingu, ja näitab, et kõiksugused strateegilised kombi-

natsioonid said neis kasutatud. Üks joon läbis-tavat siiski Hindenburgi strateegiat, s. o. tahe hävitada vastane. Seega on H. hävitusstrateegia (vastand — väsitusstrateegiale) pool-daja.

v. Wechmar: „Anekdoote Hindenburgist“. — „Kuninglik Preisi kadeti-korpus“. — „Hindenburgi medal“.

Artikkel „Tuleviku diviis“ käsitab organisatsiooni. Autori arvates sisaldab tuleviku armee kolme liiki diviise: 1) segadiviis, 2) kerge diviis, 3) kergetest osadest koosnev diviis. Viimane tüüp sobivat kergesti ümberasetatavuse pärast eriti varuna.

Res.-kindralmajor v. Amann: „Taktikaliste vormide tarduvus ja harjumus“. Au-

Sõduri kohused lahingus.

(J. E. I. §§ 98—103.)
(Järg.)

Täieline ümberpiiramine ei ole ette-
käändeks, et maha panna relvad ja alla
anda. Kui laskemoon otsas, peab võitlu-

Õige.

Joon. 19.

Vapper ning julge sõdur ei loobu vastupanust ka siis, kui ta on vastase poolt ümber piiratud ja lootus võidu peale on vähenemas. Vastase lähenedes seevõrra, et võimata on jätkata tulistamist, astub ta täägivõitlusse, eesmärgiga vastu panna lõpuni. Ta teab, et kuigi ta ei suudaks hävitada kõiki neid, kes igast küljest temale kallale tormavad, siis ometi oma vaprussega ta annab head eeskju oma kaasvõitlejatele ja kergendab nende lahinguülesannete täitmist.

Aidata haavatuid tahapoole toimetada on keelatud. Abiandmiseks nendele ja nende äraviimiseks on sanitarid.

Vaenlase hävitamine on kõige suuremaks abiks kaasvõitlejale.

Õige.

Joon. 21.

Tubli sõdur H, kui raskelt ta ka ei oleks haavatud, ei hakka hädaldama ja teisi sõdureid, kes parajasti vastase peale rünnakule liikumas, appi hüüdma. Ta jääb vagusalt varje taha istuma, et ära oodata sanitari S ilmumist, kes ta haava kinni seob ja ta lahingust välja aitab.

sesse astuma täakidega ja iga kättesaadava riistaga ja abinõuga. (J. E. I. § 100.)

Vale.

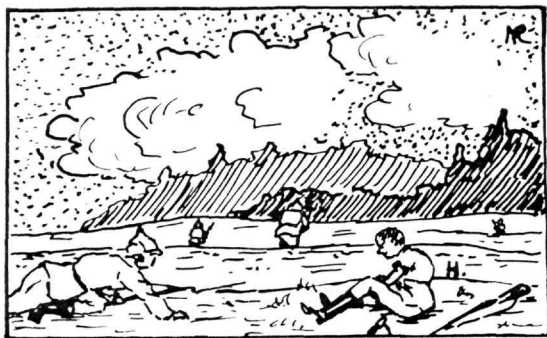
Joon. 20.

Sõdur, kes vastase lähenedes relvad maha viskab, käed üles tõstab ja armu palub, on kohusetruudusetu argpiiks.

Ta ei hooli sellest, et tema allaandmisega võitlusrindes tekib lõhe, mis alguses on küll väikene, kuid vastase peale surudes võib kiiresti laieneda ja, võib olla, koguni otsustada lahingu käigu...

Kergelt haavatud, kui neil haavad on kinni seotud, jätkavad võitlemist, kuni neil jõudu jätkub. (J. E. I. § 101.)

Vale.

Joon. 22.

Sõdur, kes lahingus omavoliliselt lahkub oma kohalt võitlusjoonel, et abistada haavatut H, eksib J. E. I. § 101 nõude vastu. Samal ajal, kui tema jao kaaslased lähevad rünnakule, kus, võib olla, otsustatakse lahingu saatus ning seega iga puss ja täak tarvilik, — jääb ta ilma kaaluva põhjusest lahingust kõrvale.

tor ei eita harjumuse ja skeemi tarvidust taktikalisel tegevusel, kuid hoiatab tardumise eest kui harjumusse nii skeemi.

Res.-Rittmeister Fiebig: „Reichswehr ja sõjaajalugu“. Autor soovitab ka Reichswehrile toetuda omas töös sõjaajaloo õpistele.

Artiklid „Mõtteid tõkestav*) — kaitsetegevusest“ ja „Luurekompanii“ on arutlused F. u. G. alusel.

„Punase armee väljaõpe sõjagaasinduses“. Artikkel on kokkuvõte „Voina i Tehnika“ nr. 320/321.

„Distsipliin enamlaste armees“. Artikkel on mõtteid „Vremennõi distsiplinarnõi ustaw RKKA 1927“ puhul.

Ajutise RKKA distsiplinaarmäärustiku erinevuseks endiste monarhistlike riikide vastavast määrustikust seisvat vist selles, et kõneall olev määrustik peale karistuste üleastumiste eest näeb ka ette tasud neile, kes midagi head korra saavad.

Artikkel „Jaapani armee“ on Jaapani sõjapolitiline ülevaade. Sõjaväe eelarve 1927. a. 210 miljonit Yeni = 209 miljonit kuldrubla. (N. Vene sõjaeelarve 1927 = 702 kuldrubla!) Jaapani nüüdne sõjavägi erinevat vähe 1904./1905. a. Jaapani väest.

Artikkel „Itaalia Sõjakool“ toob andmeid koolist. See kool sisult vastavat endisele Saksa Sõjaakadeemiale. Tuuakse õpeainete loetelu ja töökava.

Artikkel „Raskusi korrapärasel juhitudimises kiirelt edenevas lahingus“ on taktikaline näide väeliikide ja relvade koostööst pealetungil.

Austria staabikapten Dr. O. Regele: „Sillapead“. Taktikaline arutlus sillapeade suhtes.

Tankasjandust käsitlevad artiklid: „Kerged Vickers-tankid“ ja „Uudiseid tulistamisel tankidest“.

I. M. Bourget: „Ettevaatust organisatsiooni küsimuste arutlemisel“ on kokkuvõte „Journal des Débats“ 2. XI. 1926. Hoiatatakse mitte liialt siduda tuleviku tööd möödunud sõja õpistega: pidavat organisatsioonitöös andma väärilise koha ka ettekujutusele võimalikust tulevikust.

Artiklid: „Prantsuse pioneerosade muresid“ ja „Prantsuse ajutine eeskiri moondamiseks“ on märkeid vastavate artikli ja eeskirjade kohta.

Austria major Dr. F. Heigl: „Kaks sõjanduses õnnestunud rattail liikuvat mootorsõidukit“. Artikkel on mainitud sõidukitüüpide kirjeldus. Artiklis on kaks selgitavat pilti (Põllutraktori taoliste ratastega „tank“ K).

Artikkel: „Kangelane Saksamaa ühinemiseks peetud sõdadest“ on kindralmajor K. v. Eschi eluloo kokkuvõte.

*) J. E. II, § 429 ... „Kui on vajalik arvuliselt vähemate jõududega tõkestada pealetungi teatud suunas...“ mõttes. K.

Militär-Wochenblatt nr. 14.

Kindral v. Kuhl: „Maailmasõja 1917 aasta prantslaste valgustusel.“ Prantsuse kindral Palat'ilt ilmunud teos „La Grand Guerre Sur le front occidental Tome XII. L'Année d'angoisse 1917“ on leidnud laialise tähelepanu kui Prantsusmaal nii ka väljaspool. V. Kuhl kokkuvõttes kriipsutab alla selle teose väärtuse kui tõsise katse prantslaste poolt asjalikult valgustada möödunud võitlusi.

Artikkel „Inglise mootoriseeritud katsebrigaad“ sisaldab andmeid mainitud brigaadi tegevusest inglise 1927. a. augustikuu manöövritel. Katsebrigaad olevat leidnud manöövritel lugupidavat tähelepanu.

Artiklis „Sõjaväeametnikkude ettevalmistus ja hinne“ käsitletakse põhimõtteid kui ettevalmistuses nii hinnangus. Üldine artikli toon, et Reichswehris sõjaväe ametnikud tundvat end mahajäetutena. (Üldse moodsates vägedes tundub see instituit mitteajakohane olevat, sest selleks, et juhtkonnas kindel kaasvõitlejalikkuse vaim valitseks, peaks kaasvõitlejad olema võimalikult ühetaolised).

Militär-Wochenblatt nr. 15.

Esiartiklik on „Prantsusmaa idapiiri küsimus“. Selgituseks on artiklis 2 skeemi.

Artikkel „Mootorsõiduk, mis kõlbaks ühelajal liikumisvahendiks maanteedel ja roobastel“ on väljavõte France Militaire 14.6.1927. Sarnane sõiduk olevat leitud ja temale ennustatakse tulevikku.

Res. kindralleitnant E. Kabisch: „1927. aasta suurte Westfaalia manöövrite ülevaade“. Arvustuslikke märkmeid mainitud manöövrite puhul. Olukorda selgitab skeem.

Artiklis „Austria liidusõjaväe manöövrid“ käsitletakse 1917. a. manöövriteid, mis olevat esimesed suuremad liidusõjaväe manöövrid. Viimased olevat näidanud, et liidusõjavägi vajab suuremat tähelepanu ja suuremaid summasid, et tõusta ajakohaseks väeks.

Artikkel „Inglise mootoriseeritud katsebrigaad“ on järg Mil. Wochenblatt Nr. 14. alatud artiklist.

Militär-Wochenblatt nr. 16.

Res. kindralmajor v. Borries: „Riigiarhiivi sõjateos“. Riigiarhiivi sõjateose „Maailmasõda 1914—1918“ lõpuosana olevat ilmunud raamat „Saksa raudteed. Esimese köide. Raudteed Maailmasõja algusel“. See 240 leheküljest koosnev köide olevat sõnaahter kuid selge ja täiesti küsimust selgitav.

Artiklis „Die Truppenführung (Väejuhtimine)“ antakse kiitev otsus meil laialt tuntud oberst v. Cochenhausen'i taktikalise käsiraamatu „Die Truppenführung“ 4. trüki puhul.

Amos A. Fries: „Kunstlik udu“. Artikkel on kirjutatud Ameerika Ühisriikide Sõjakeemiaasjanduse juhilt A. Fries'ilt 8. ameerika väekorpuse manöövrite puhul juunis 1927. Autor annab kummalise tähenduse kunstlikule udule väites umbes nii: Kuuldipilduja võitis laskurma-

sinad, tank võitis kuulipilduja, kahur sai ohtlikuks tankile, kuid... see on udu, mis moonab tanki võimsa kahurtule eest...

Artiklid: „Uudiseid inglise manöövreilt ja Inglise mootoriseeritud katsebrigaad“ on sisult järg endistest „Mil. Wochenblatt“ Nnr. 14 ja 15 samateemilistest artikleist.

Artikkel „Diviisi suurtükiväe relvastusest“ on prantsuse vaateid selles küsimuses „France Militaire“ 25. 8. 1927 andmetel.

Artiklis „Mootorratturid lahingüksusena“ püütakse tõestada sarnase üksuse lahingkõlblikkust ja väärtust. Näiteks tuuakse Vene vägede jälitamine veebruaris 1918, kus väikesed, 10–20 ratturist koosnevad, mootorratturüksused olevat Pihkva suunas tegutsedes hävitanud venelaste terved rügemendid koos vooridega. (Kui arvestada tollaegse taganeva Vene väe meeleoludega, siis võis mõnigi võimatu nähtus osutada võimalikuks.)

Märkmes „Andmed kerge Vickers-tanki sõidukaugusest“ õiendatakse selles suhtes arvilisi andmeid, millised mitmesugustes käsiraamatuis varieeruvad 135–320 km vahel. (Moraal: kõiksuguseid ajakirjanduses avaldatud arvilisi uute relvade ja tehniliste saavutuste suhtes tuleb võtta arvustavalt ja ettevaatusega. K.)

Peale mainitud artiklite on igas siin käsitatud Mil. Wochenblatt'i numbris sõjalisi teateid ja sõjakirjanduse ülevaade. K.

„Revue militaire Française“ Nr. 77, 1. nov. 1927.

„Douamont Saksa okupatsiooni ajal“ (järg). Kindral Rouguerol kirjeldab Douamont juures aset leidnud lahinguid 15.–25. okt. (v. „Sõdur“ nr. 43, 29. X. 27).

„Serblaste võidud 1914. a.“ (järg). Major Desmazes jätkab „Tser'i“ lahingu kirjeldamist, esiletuues serblaste suurt isamaarmastust, serbia sõduri vastupidavust ja serbia kõrgemate väejuhtide oskust orienteeruda segases olukorras, nagu see oli enne „Tser'i“ lahingut. Artikkel on rikas üksikasjust, pakkudes huvitavat materjali pealetungilahingu uurimiseks.

„Juhi omadused“ (järg). Autor (kolonel Lucas) analüüsib üksikasjalikult eelmises artiklis toodud juhi omadusi (v. „Sõdur“ nr. 43 s. a.). Ta leiab, et kõrgema juhi intellektuaalsete omaduste hulka peavad kuuluma:

- suur ettekujutusvõime, mis võimaldab temale vastavalt relvastuse ja materjaalosa arenemisele luua uusi võitlusviise; ettekujutusvõimet iseloomustavad: elavus, mõtte selgus ja mõistuse paenduvus;
- oskus end informeerida; möödunud sõja algul tuli ilmsiks, et kõrgem juhatus vähe rõhku pani olemasolevatele andmetele vaenlasest, toetudes sagedasti operatsioonide läbiviimisel ainult oma tahtele, selle asemel, et arvestada ülesseatud eesmärgi saavutamist võimaldavate abinõudega ja selle juures esinevate võimalikkude takistustega;
- oskus valida omale abilisi; autor

tähendab, et küllalt on olnud keskpäraseid kindralid, kes omasid kuulsuse ainult oskuse tõttu valida omale häid abilisi (staabi ülem jne.).

Puudutades juhi professionaalseid omadusi, tähendab autor, et nüüdne sõda on seotud küsimustega, mis nõuavad kõrgemalt juhilt põhjalikke teadmisi rahvusvahelises õiguses, rahvamajanduses, rahanduses ja sotsiaal-teadustes. Need teadmised võimaldavad juhile ette näha ja ette aimata sündmusi, milliste mõju sõjapidamisele omab mõnikord hävitava tähtsuse. Kõrgem juht ei pea tungima detailidesse, vaid süvenema sündmustesse ja püüdma neist aru saada...

Kõrgema juhi moraalsete omaduste kohta ütleb autor, et osuse tegemisel on vähe sellest, kui juht on energiline ja väljaarenenud tahtejõuga. Lahingkäsu andmiseks on tarvis Napoleoni sõnade järgi hingelist jõudu, et üle saada sel momendil juhi hinge täitvatest tunnetest, nagu vastutustunne avaliku arvamise, oma südametunnistuse jne. ees.

Edasi samas järjekorras analüüsib autor ka nooremate juhtide omadusi, baseerudes peaaesjalikult „Ajutisele jalaväe määrustikule 1. II. 1920. a.“

„Sõjakunsti õppimiseks“. Kindral Camon väidab, et terve sõjakunst sisalduvat Napoleoni sõjakäikudes. 1796., 1814. ja 1815. a. a. Napoleoni sõjakäikude uurimisega selgitab autor operatsioonide ja politika vahekordi, operatsioonide tekkimist, nende ettevalmistust ja jõudude jaotust sõjateatril. Artikkel on sisult õige omapärane ja huvitav strateegiline mõttemõlgutus.

„Mägestiku väeosad Saksa sõjaväes“. Käsitatakse Saksa mägestiku väeosade organisatsiooni rahuajal ja kavatsetatud organisatsiooni sõja korras.

Uudiseid välisriikide sõjavägedest.

Sõjakirjandust.

R. Tck.

„Voina i Revoluutsia“ („Война и Революция“) Nr. 7 1927.

I. I. Alksnis: „Kodanliste riikide tulevase mobilisatsiooni iseloomust“. Autor mainib Preisi 1870. a. mobilisatsiooni kui eeskjuju sellel alal. Et oleks head tulemused mobilisatsioonis, vajame vastavat ja igakülselt ning detailselt väljatöötatud mobilisatsiooni plaani. Vastase piidud on sarnast plaani segi ajada alati ja eriti sõja esimestel päevadel. N. Vene saavat selleks kasutama oma lennuväge ja kihutustööd vastase töölisklassi juures. Võitlus punase lennuväe ja enamise kihutustöö vastu olevat kaks faktorit, mida tulevat kodanlistel riikidel silmas pidada mobilisatsiooni kavade kokkuseadmisel ja teostamisel.

Shafalovitsh: „Nüüdisaja kaader-väed“. Artikkel huvitavatel arvilistel andmetel selgitab, et nüüdisaja kaadersüsteem võimaldab kõige täielikumalt ära kasutada riigi sõjakõlblikke meeskodanikke; endised kaadersüsteemid, kergendades mobilisatsiooni läbiviimist, ei võimaldanud seda. Näiteks Vene riik enne Ilmasõda (1913). Sõjaväe eelarve järele oli lipu all 1.445.000 meest, pataljonisid rahuajal 1262 (mobilis. puhuks 1830), üldse sõjakohustuslikke kodanikke 19–49 aasta vanaduses — 22.000.000. Sellest arvust olevat välja-

õpetatud ainult 28%. Saksamaal olevat väljaõpetatud sõjakohustuslikkude meeste protsent tõusnud 46-ni ja Prantsusmaal 75%-ni. Kui palju makstab ühe sõduri aastane ülalpidamine koos varustuse ja relvastusega? Ennesõjaaegsetes dollarites kujunevat see järgmiselt:

Poola 1925. a. 383 \$ (umbes Emk. 150.000); Prantsusmaa 1913.—1914. a. 303 \$, 1925./26. a. 327 \$ (kulud on tõusnud vähe); Inglismaa 1913./14. a. 780 \$, 1925./26. a. 1088 \$; P.-Am. Ühisriigid 1913./14. a. 805 \$, 1925./26. a. 820 \$. (Artiklil on järg.)

I. Antonjuk: „Poola sõjaväe kõrgem juhtimine“. Artiklit selgitab skeem.

Manevič: „Prantsuse sõjaväe reorganisatsioon“. Kui võrrelda väelike arvulist suhtumist 1910. a. omavahel ja arvudega reorganiseeritud väes, siis näeme, et 1910. a. jalaväe arv sõjaväes 64% on langenud 1927. aastaks 51% peale, suurtükivägi on tõusnud 15,3%—22,3%, ratsaväe arv langenud 13,4% — 8,7%-ni, inseneriväed 3,1% tõusnud 6,1%-ni ja õhujõud mittemillestki tõusnud 7,4%-ni kogu Prantsuse sõjaväest.

I. Haudin: „RKKA komplekteerimine nekrutitega“. Artiklist selgub, et SSSR püüab kasutada sõjaks võimalikult kõiki meeskodanikke. Nõudmised nekruti füüsiliste ja vaimliste omaduste suhtes on viidud miinimumini. Näiteks nõudis Peeter I, et sõduri pikkus võrduks 162 cm., Nikolai II, et see ei oleks alla 153 cm., aga punaväes kõlbab juba 148 cm. Kuid punaväes peetavat silmas keha harmoonilist arengut, s. o. et mõõduid pikkuses, rinnamaalus, üldkaalus jne. annaks tarvilise suhte.

Karatõgin: „Tööstuse mobilisatsioonist“. Tööstuse mobilisatsiooni plaan koosnevad järgmistest alaplaanidest: 1) Rahanduse ja kaubanduse mobilisatsiooni plaan; 2) töö, teaduse ja tehnika mobil. plaan; 3) põllumajanduse mobil. plaan; 4) tööstuse otseses mõttes mobil. plaan; 5) transpordi ja side mobil. plaan; 6) administratiiv-politiline jne. mobilisatsiooni plaanid.

S. Botner: „Staabiülema tööst“. Artiklis polemiseeritakse S. Belitskiga temalt „Voina i Revol.“ nr. 5 — 1927. a. avaldatud artikli „Juhi tööst“ puhul. Kui Belitski ennustab RKKA määrustikel teatud vastolu, kahepaiksust, juhi ja staabi tegevuses juhtimisel, siis Botner eitab RKKA staapide püüdu võimuhaaramises juhtimisel. (Milline süüdistus paistvat Belitski artikli ridade vahelt.)

E. Shidlovski: „10-daks õpeaastaks“ on lühikene ülevaade RKKA akadeemia tööst.

Artiklid: A. Gotovtsev — „Manöövrivite organiseerimisest“, A. Lapčinski — „Lennuvägi laagrites ja manöövritel“ ja T. Galotskin — „IV osakond“) manöövritel“ on pühendatud 1927. a. suvistele õppetöödele.

N. Nozikov: „Sõjavägede jõelaevastikud ja nende tegevus“. Artikli algus on „V. i R.“ nr. 6 — 1927. (v. „Sõdur“ nr. 48 — 1927.)

F. P. Kott: „Rännak veevaestes steppides ja kõrbeis“. Uurimus rännakust Kesk-Aasia oludes.

Mamaev: „Sõjakäik põhja“. Selle artikli algus on „V. i R.“ nr. 6. Käsitab Hiina kodusõda

K. Šeff: „Krimmi poolsaar kui Lõuna-Vene kontrrevolutsiooni viimne baas“.

Välismaade sõjavägede ülevaates on Z. Shirinskilt pikem märkme „Prantsuse kõrgem sõjakool“, milles on toodud kokkuvõtte õpeplaanist ja näidatud töö meetod.

Õpilasi hinnatakse järgmistel andmetel:

1) Mõistuse arengu seisukohast: a) otsustamisvõime, ettekujutusvõime, mälu; b) mõistuse meetodilikkus ja selgus, tähelepanu, taipamine ja oskus ette kanda seda, mis kiirelt tabatud; c) töövõime, hoolsus; d) oskused ja teadmised; e) mõistuse üldkultuur (areng).

2) Kõlblisest seisukohast: a) eriti väljapaistvad kõlblised omadused; b) iseloomu sirgjoonsus ja otsekoheus, enese üle valitsemine, b) kutse austamine; d) ülalpidamine, takt, järjekindlus ülalpidamises; e) milline hinnatavast on üldmulje.

3) Kokkuvõtte ja attesteeritava iseloomustus.

Õpetajad ja juhid on hoiatatud, et kuulaja atesteerimisele ei tohi mõjutada selle halb vastus või ebaõnnestunud ülesande lahendamine, vaid ainult kuulaja esinemised, mis näitavad, kui võrra ta teadlikult võib suhtuda sõjapidamise põhimõtetele ja sõjategevuse reeglipärasusse.

Kirjad lugejaskonnalt.

Bibliograafia.

K.

„Militaru Rakstu Krajums“ (Sõjateaduslik ajakiri) nr. 1 — 1927. a. sisaldab: Tõlke kindral Klausewitz'i „Sõjast“, leitnant Pantelejevi „Otsustarbekohaseid sõjalisi võimlemisharjutusi“, kapten Podnieksi tõlke „Prantsuse lennuväe lahingud Marokkos“, kol.-leitn. Linde „Sõjaväelaste vahekorid politseiga“, eru-kolonelli Berzini „Vene majandusline mobilisatsioon Ilmasõjas“ ja ülevaate sõjakirjandusest.

„Militaru Rakstu Krajums“ nr. 2 — 1927. a. sisaldab: Kapten Bite „Sõjaväelaste kasvatamine“, tõlke kapten Lafargue „Missugust osa mängivad lahingus isik ja jalaväe üksus“, kol.-leitn. Audre „Mittavi vabastamise operatsioonid 11.—24. nov. 1919. a.“, tõlke kindral Alfred Knox'i „Vene armeega 1914.—1917. a.“, eru-kolonelli Berzini „Vene majandusline mobilisatsioon Ilmasõjas“ ja ülevaate sõjakirjandusest.

„Militaru Rakstu Krajums“ nr. 3 — 1927. a. sisaldab: Kapten Bite „Sõjaväelaste kasvatamine“, tõlke kapten Lafargue „Missugust osa mängivad lahingus isik ja jalaväe üksus“, tõlke kindral Alfred Knox'i „Vene armeega 1914.—1917. a.“, tõlke kindral Rummeli ja kindralstaabi major Zdzislaw Chršontovski „Moodne ratsaväe luure“, kol.-leitn. Linde „Märkusi sõjaväe distsiplinaarmäärustiku kava kohta“ ja ülevaate sõjakirjandusest.

*) Seljataguse teenistus.

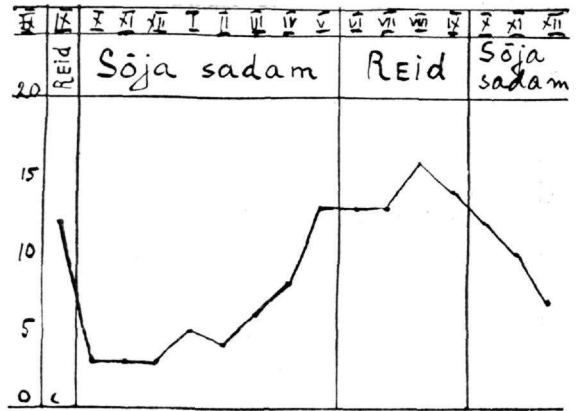
Haiguste liikumise iseloom sõjalaevastikus.

Võrreldes mereväe teenistust teiste väelike omaga kui raskuse, nii ka huvi poolest, peab objektiivselt asja peale vaadates, mereväe teenistusele (õigem laevateenistusele) mõlemas mõttes esimese koha andma. Raskem on ta juba sellepärast, et seal teenistuse aeg kaks aastat kestab, et elada laevas tuleb, kus elamistingimused, nagu ma seda pärast ütlen, just kõige soodsamad ei ole ja et tööpäev laevas, iseäranis sõiduajal, lõpmata venida võib. Huvitavam aga on see teenistus sel põhjusel, et laevas olles, ei või mereväelane lihtsaks sõduriks jääda, vaid temal tuleb tahes ehk tahtmata, tingimata mingisugust eriala õppida. Tähendab, et peaaegu igauks, kes üle aasta laevas on olnud, saab spetsialistiks (maaväes — kapral) ülendatud. Teisiti on see huvitav laiemate liikumisvõimaluste pärast (väljasõidud kodus ja välisvetes). Kolmandaks on ühishu laevas niivõrt ühemeelne, et vaevalt teiste väeosadega võrrelda võib. Kõneledes mereväest, tahan silmas pidada ainult laevateenistust, sest mereväe kaldaasutustes, nagu Ekipaažis, Side- ja Sõjasadamas, on elu sarnane teiste väeosadele ja omajagu kõigile tuttav. Noorte ilmuemisel paigutatakse neid Ekipaaži, kus neid laevadele ettevalmistatakse ja kolme kuu pärast tulevad nad laeva.

Et haiguste liikumine tunduvat ärarippuv on elutingimustest ja eluviisidest iseäranis laevastikus, siis võib neid teravalt kahte ossa jagada: süvine aeg ja talvine aeg.

Talvel seisavad laevad Miinisadamas ja nende varustamine soojusega ja valgusega on väga lihtne. Maalt saadakse voolu ja auru. Meeskonna ja ohvitseride eluruumid on soojad (16° C.) ja kuivad. Koguni veevalused osad ei kannata külma all, kuigi meri täitsa kinnikülmetanud on. Keskkütmest saadakse ikka niipalju auru, et võimalik on laeva soojalt hoida, mida ka tõendab see nähtus, et päevadel, kus soojustõõjad välisõhus 15—18 pügalat alla nulli näitavad, laevade kerede ümber ½—1 jala laiune veeriba külmetamata seisab. Raudteki peale pannakse talveajaks poole jala kõrguselt laudadest põrand, mille alla saepuru topitakse. Sellega on eluruumid küllalt kaitstud. Kuid siin on teine oht. Uemat tüüpi miiniristlejal, nagu meil „Vambola“ ja „Lennuk“, on laeva julgeoleku mõttes teki alused ruumid üksteisest eraldatud veekindlate vaheseintega, nii et ühest ruumist teise võib ainult üle teki minna. Ja see asjaolu on talvisel ajal hädahohtlik. Kogu aeg tuleb ohvitseridel korrahooldmise mõttes ja mereväelastel käskude täitmisel ühest ruumist teise minna (mõni päev mitukümmend korda), et juba paljult ehk puuslati selgatoombamine lihtsalt ära tüütab, siis käiakse üllirieteta ja külmetatakse suurte temperatuuri vahede tagajärjel. Ja ma olengi tähele pannud, et „Lembit“us“, kus puutekk ja teki alused koridorid olemas, millede kaudu ruumid ühendatud, külmetamise tagajärjel haigekeemist palju väiksema ulatusega on, kui miiniristlejal.

Juurdelisatud tabelitel on selgesti näha haiguste liikumine divisjonis. Siit on näha teatud perioode laeva elus ja tähtpäevi, milledega kurvede kõikumised seotud on. Siin teie näete, et talvine ja süvine ajajärk laeva elus muudatusi ette toovad. Talvine aeg möödub Miinisadamas ja suvel — ankrul ehk meresõidul. Teised momendid, mis haiguste kurvede iseloomu muudavad — on noorte madruste laeva tulek.

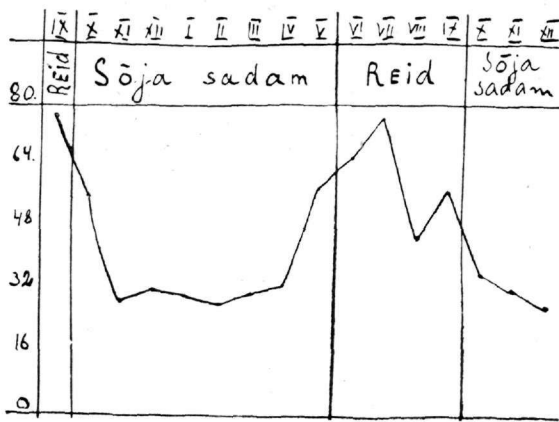

Silmahaigused.

Silmahaigused: Septembrikuus, kus divisjon harilikult veel ankrul seisab ja vahetevahel sõitusi ette võtab, on 12 haiget ambulantsis käinud (mitme aasta keskmine). Niipea aga, kui laevad Miinisadama tuld, langeb see arv kolme peale. Maikuust alates tõuseb ta jälle oma vanale kõrgusele, et augustikuus koguni 15 ulatada. Pean ütleva, et divisjonis silmahaigused (enamjagu conjunctiviit'id) ühe teatud ametiga seotud on. Seda võiksin ma nimetada „signalistide haiguseks“. Nii kui laevad kaj äärest lahkuvad, seatakse signali vaht sisse. Nemat peavad laeva sillal ööd ja päevad (vahetustega) vahis olema, horisonti silmas pidama, laevade liikumist veepinnal tähele panema ja sidet hoidma nii kaldaga, kui ka laevade vahel. Et aga suvel valguse mõju ennast küllalt tunda annab ja veepinnalt tagasi peegeldunud kiired seda mõju veel tugevalt kasvatavad, on võimata signalistidel selle eest ennast kaitsta, sest nad peavad kogu aeg vaatlema. Et ära hoida niisuguste tagajärgede eest, olen soovitanud signalistidele tumedaid prille kanda, kuid viimased peale lühikeseajalist kandmist loobusid sellest, seletades, et nägemise teravus selle tõttu langeb. Miinisadamas olles lõpetatakse signalistide vaht ära ja silmahaigused jäävad ka kohe märksa vähemaks. Et füsioloogilist mõju peaaegu ainult keemiline spektri osa avaldab, s. o. violetti ja ultravioletti kiired, on igauhele juba teada. Ja signalistidele silmakaitseks võiksin ma soovitada järgmist abinõu: on teada, et violetti kiired vabal läbitungides kvartsklaasist (mäekristall) sügugi ei pääse lihtsast klaasist läbi. Sellepärast valgest lihtklaasist prillid, mis värvide omadust ei muuda, oleksid väga kohased signalistide silmade kaitseks violetti kiirte eest. Sellepärast peaks igas laevas, kus signali vaht olemas, teatud komplekt lihtprillid olema.

Üks teine kurve, mis väga iseloomustav ja huvitav, on juhusliste vigastuste joon. (Vaata joon. 2.)

Teie näete selgesti missuguseid kõikumisi ta läbi teinud. Teda võib võrrelda hõõrutud jalga-dega — jalaväes. Seal tulevad esile need haigused ärarippuvalt väeosa tegevusest, s. o. kas asutatakse kohal, või rännakul. Arusaadav, et iga rännak, suurema hulga hõõrutud jalgu annab. Kui aga laevadel hõõrutuid jalgu ette ei tule, siis on siin selle asemel juhusliste vigastustega tegemist,

Joon. 2. Juhuslikud vigastused.

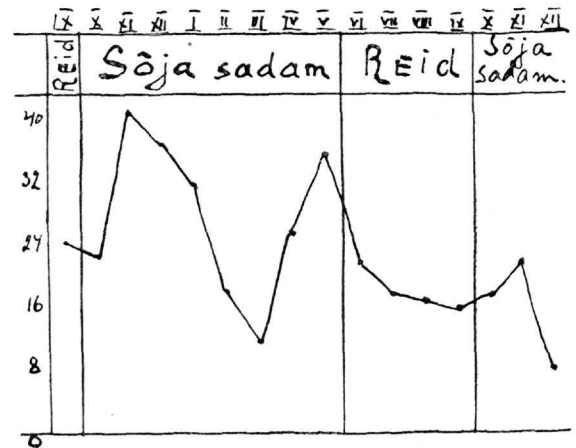
milled arv ka enam-vähem laevade tegevusega seotud on. Juurdelisatud diagrammel on õige järsk ja silmatorkav vahe näha aegade vahel, kus laevad ankrus ja kus nad kai ääres seisavad. Ankrus seisemisel, kas Läänemeres ehk Tallinna reidil, toimivad laevad õppusi: suurtükilaskkeid, torpedolaskkeid, paadiõppusi (sõudmine), dessante jne. ja siin tulevad juhuslikud vigastused kaunis sagedasti ette. Lahingkoord, uppumise ja tulekahju juhtumised laevaldel nõuavad mereväelastelt kiiret ja täpset talitamist, mis ka juhuslikkude vigastuste põhjusteks võivad olla. Miinisadamaga aga seismisel on rahulik remonttöö ja igaiüks katseb sellejuures ennast kaitsma vigastuste eest, sest sellel ajal kiirusele rõhku ei panda. Misuguseid vigastusi siis kõige sagedamini ette tuleb: 1) Põletised masina- ja katlameeskonnal. Sõitumise ajal, iseäranis laeva kiikumisel võivad kogemata palja käega ehk mõne muu kehaosaga kuumade torude külge puutuda, katla auruga või kuumanaftaga ülepritsitud saada. 2) Kätekriimustused ja haavamised kuni sõrmede amputatsioonini — suurtükimeeskonnal. On juhtumisi olnud, kus sõrmed laadijal luku vahele jäänud ja vigastada saanud. Teiselt poolt jälle juhtumised, kus suurtükilukk mitte täitsa kinnipandud ei olnud ja laskmise ajal lahti löönud oli, millega tagaseisvat laadijat raskesti vigastas. 3) Tekimeestel, kellel palju tegemist trossidega, köitega ja kettidega, tuleb nahakriimustusi, nahaaluseid verevalanguid, nikkastusi ja luumurdeid ette.

Agaga peale nende professionaalsete vigastuste on veel üks liik vigastusi olemas, mis ametiga sugugi ühenduses ei ole. Meie näeme, et noorte tulekuga laeva järsku tõuseb haigete arv juhuslike vigastustega. See on seletatav sellega, et noored laevaeluga sugugi harjunud ei ole. Laevaruumid on madalad, kitsad ja poolpimedad, trepid igal pool liiga järsud, ukсед madalad jne. Kes laeva seest ei tunne, saab tingimata kannatada selle all. Säared, pea, nina ja nägu lüüakse peaaegu isepäev ära, kuni hädaohutlik koht meelde jääb. Kukkumised treppidest ja põrandale luukidesse tulevad ka vanemate mereväelaste juures ette. Raudtekk, iseäranis vihma- või lumesajul on libe kui liuväli, ruttamise juures võib kergesti libiseda ja maha kukkuda. On isegi nikastusi ja luumurdumisi ette tulnud. Nende laeva ohtude all olen ma ise kannatanud esimesel ajal ja siia maani tuleb veel mõnikord ette, et kusagil ennast ära löön.

Seedimisorganide haigused midagi iseloomustavat ei paku. Veetankid ja torustik

laevades vett ei riku ja isegi vees, mis poolteist kuud laeva tankides seisnud — patogeenseid mikroorganisme (hakkavate haiguste idud) ei leidu (analüüs Tall. sv. haigem. laboratoor.).

Külmetustega seotud haigused: näiteks angina, bronchitis, laryngitis, influenza jne. sammuavad paralleelselt ja nagu meie diagramm seda näitabki, tulevad nad arusaadavatel põhjustel rohkem talvel ette kui suvel.

Joon. 3. Hingamisorganide haigused.

Kuid siiski võib siin tähele panna, et nemad teatud viisil lavade liikumisega ühenduses on. See on selgesti näha, et oktoobrikuus (s. a.), kus laevaldel pikemad manöövririd olid, on kurgu- ja palavikuhaigeteid ka rohkem olnud. Missugune erikute neid kõige rohkem külmetuste all kannatab, seda on raske öelda, kuid siiski on siin teatud viisil silmatorkav masinameeskonna arvu ülekaal. Meie uuemat tüüpi laevaldel, mis turbiinide abil liiguvad, on omapärane omadus, mis võrreldes vana tüüpi laevaga, paistab natukene imelikuna. On ju ammu teada, et raskem töö laevas on kütjate amet. Kõrge temperatuur, vähe õhku (katlad neelavad hapniku), füüsiline töö ja vastutus — need on asjaolud, mis seda tööd raskeks teevad. Kui aga meie sõjalaevade sõidumise ajal katlaruumis oleme, siis näeme, et siin mõnes kohas veel külmem on kui laeva tekil ja kütjate töö ainult nafta juurevoolu reguleerimises seisab, sest nafta jookseb ise automaatselt kütetorudest, on ainult palju hapnikku vaja. Selle jaoks töötavad suured ventilaatorid, mis õhku katlaruumidesse muretsevad. Ja suure käigu peal, kus palju auru tarvitatakse, voolab katlaruumidesse niipalju õhku, et sealolejad isikud teatud surve all töötama peavad. Niipalju kui ma seda uurinud olen, on seal surve 20 mm. veesamba suurune, müdugi ainult täiskäigul (28—32 sõlme). Juhtumisel, kui välisõhk veel madala temperatuuriga on, siis voolab katlaruumi külma õhku, mis seal teatud kohal temperatuuri alandab, ja selle tõttu alalised õhuvoolud välja kutsuvad. Insenerid on mulle rääkinud, et on juhtumisi olnud, kus kütjad külma tõttu pušlatides töötama pidid. Ei ole ka mitte imelik, kui niisugustes oludes töötades omale külmetamise tagajärgi saada. Vastupidised on olud masina- (turbiinide) ruumides. Seal on temperatuur kõrge ja alla 35° C. käiguajal pole soojamõõdja mulle näidanud. Täiskäigul, kui selle lisaks veel lahingkoord kuulutatatakse, pannakse kõik luugid ja illuminatorid kinni, kõik ukсед kruvitakse kangidega kinni ja siis ainult tõuseb

masinaruumis kuumus. Kuigi ventilatsioon seal küllaldane on ja õhuvahetusest puudust ei ole, ei jõua siiski ventilatsioon temperatuuri alandada. Ma olen ise neil momentidel masinaruumides käinud ja mulje oli mul järgmine: Niipea kui trepist alla laskusin, oli juba kehal kleepiv tunne ja otsekohe hakkasin higistama. Masina instruktor ja nooremad olid riietest vabad ja kogu aeg jooksis neil higi kui vihma. Tahtsin katsuda ventilatsiooni ja sellepärast läksin ventilaatori toru alla, kuid seal ei olnud parem. Õhuliikumist oli küllalt, kuid õhk oli soe ja muidugi temperatuuri alandamiseks kõlbmata. Mõnes laevas võib niisugusel juhtumisel temperatuur turbiinide ruumides ulatada kuni + 55° C. Üks noorem insener teatas minule, et sel juhtumisel meil laevas ainult kaks meest seda välja kannatasid — teised kõik minestasid. Arvesse võttes masina- ja välisõhu temperatuuri (mõnikord on vahe — 50° C.), tuleb ainult imestada, et külmetamise protsent meil võrdlemisi veel nii väike on.

Suguhaiguste kohta ollakse arvamisel, et mereväelastel neid rohkem ette tuleb, kui teistel sõjaväelastel. Käivad ju laevad sagedasti teistes linnades, väljamaal jne., kus alati kiisatud suuremad kui kodulinna. Haiguste registreerimine aga näitab, et see arvamine ekslik on. Suurem arv suguhaiged on meile annud Tallinna reid ja Miinisadam. Just need kuud, kui laevad õppustel viibisid ja selleks ühes idapoolses sadamas 1,5 kuud seisid, ei tulnud mitte üht suguhaiguse juhtumist ette. Missuguseid abinõusid meie tarvitame sellel juhusel? Prophylactium'ist tol ajal oli just suur puudus; vanad tagavarad olid lõppemas, kuid uued said alles valmistatud ja keskladust neid saada ei olnud. Enne ärasõitmist pidasin nõu vanema arstiga, san. kolonel-leitn. Multer'iga ja talitasin tema poolt antud juhtnõu-ride järele. Kui laevad suvel baasile liginesid, sai igas laevas meeskonnale selgeks tehtud, et naistöliste hulgas, kes alevs selle ümbruskonnas elavad, 50 prots. suguhaiged on, mida minule pärast ka kohalik jaoskonna arst, dr. Schelmin tõendas. Edasi oli käsukirjas tähendatud, et suguliste läbikäimiste korral iga mereväelane laeva tulles otsekohe ambulantsi ilmuks, kus temale kusetorusse protargol-glycerini tilgutatakse ja välisorganid kalomel-salviga sisse määratakse. Mitteilumise eest oli vali karistus ette nähtud. Mereväelased hakkasid tulema ambulantsi sunduslikult ennast prophylactiiliselt puhastama. Tagajärel olid väga head — haigeksjäämise protsent — 0.

Muidugi, seda võib ainult laevades läbi viia, kus igal momendil kontrollida võib. Et prophylacticum häid tagajärgi annab, on juba ennem toonitatud, ja mina pean veel kord tõendama, et niisugust juhtumist, kus haigeks jäänud isik oleks meile teatanud, et ta prophylacticumi tarvitab — pole meil olnud. Kõik haigeks jäänud ei ole prophylacticumi tarvitanud.

Ühes suguhaiguste küsimusega kerkib üles ka nende arstimine. Nimelt, kas on tingimata vaja I j. lues'iga haiged saata arstimisele haigemajja, või võib seda arstimist ambulatoorselt laevas läbi viia, sarnane küsimus ka gonorrhoea kohta.

Minu arvates on see küll võimalik. Suveajal, kui laevad siit ära on, ei või suguhaiged evakueerida Tallinnasse eraldi laevaga. Peale selle on need haiged kõik töövõimulised ja nende evakueerimine sünnitab teatud materiaalset kulu laevadele. Arstimist võib aga vabalt laevades läbi viia, kuid spetsialiste kontrolli juures. Suvel aga on isegi kontrollimiseks saatmine suurte takistustega seotud ja haiged jäävad täitsa minu hoole alla. Siin just tundub suure puudusena mikroskoop, mida laevastikuarstil tingimata navigatsiooni ajal tarvis läheb. Kui suguhaiguste arstimine laevas tehniliselt võimalik on, kerkib teine küsimus, kas suguhaiged laevas pidada võib, või tingimata sanitar-julgeoleku tõttu laevast isoleerida tuleb? Tervishoidline mõtteviis muidugi ei luba sarnast nähtust, kus sifilitiker tervetega ühes ruumis elaks. Kuid praktiliselt? Kas on meil juhtumisi ette tulnud, kus suguhaigusi väljaspool sugulist läbikäimist saadud on. Statistilised andmed välisriikides näitavad meile järgmisi arvu: Venes 90 prots. (?), Austrias 14 prots., Rootsis 16 prots. Eesti sõjaväes pole meil vist juhtumisi olnud, kus sifilis saadud väljaspool sugulist läbikäimist. Seltskonnas viibides võib meil igapäev kokkupuutumine sifiliitikeriga olla, nende kätt suruda ja suudelda, nende suitsu suitsetada ja šokolaadi süüa, kuid meie ei mõtlegi ennast kaitsta ja vaatamata selle peale, püsime tervekena. Sellepärast arvan, et ainult lues III (III j. siifilis) nõuab tingimata haigemaja arstimist, kuid lues latens (ilma välise tundemärkideta siifilis) ja isegi ulcus durum (köva šanker) võivad ilma, et nad teistele üleandmise mõttes hädaohtlikud oleksid, navigatsiooni ajal laevades arstitud saada. Gonorrhoea komplikatsioonideta niisamuti.

T.-m.

Sõjaväelisi teateid.

Nõukogude Venemaa.

Sõjaväelised õppused kõrgemates õppeasutustes. Praegu on möödunud umbes üks aasta sellest, kui N. Vene riigivõim sunduslikult sisse viis ülikoolidesse sõjalised õppused. Algul oli küsimus korraldatud võrdlemisi oskamatult ja süsteemita — nii et selle järeldusei õppustest venelaste andmetel tegelikult ainult kuni 42% üliõpilastest osa võttis. Pärast seda, kui õppustest vabastati naisüliõpilased, invaliidid, tagavaraväe juhid, suurenes (osalt kunstlikult) õppustest osavõti üliõpilaste arv 70%-ni. Selle juures naisüliõpilased eraldati erigruppidesse, kes töötavad halastaja õdede ettevalmistuse alal.

Üliõpilaste sõjaväeline eriala, mida nad on kohustatud läbi võtma, on leib teaduskonnast. Õigusteaduse, keeleteaduse ja loodusteaduse üliõpilased võtavad läbi jalaväe eriõppuseid; füüsika ja matemaatika teaduskonna üliõpilased — suurtekkiväe eriaineid, keemia üliõpilased — sõjakeemiat jne.

Politehnikumi üliõpilased uurivad enamuses tehniliste väeliikide erialasid, lennuväe ja soomusvägede aineid. Laevaehituse üliõpilased olid suvise praktika ajal osaliselt sõjalaevadel.

Kolme aasta jooksul on üliõpilastele sunduslike sõjaliste ainete teoreetilisi tunde (ühes laskmistega tiirides) ettenähtud — 180 tundi, peale selle kahekuuline laagriõppus.

Olukorraga tutvunemine . . .

Kunstnik E. Ahase pliaatsiviske.

Eeinimetatud õppuste läbiviimiseks korraldab sõjakomissariaat ja Aviohim ülikoolide juures vastavad lasketiirid, muuseumid, laboratooriumid ja raamatukogud.

Kõikide nende õppuste lõppe-eesmärgiks on tagavaraväe juhtide ettevalmistus väljaspool sõjaväge.

Noorsoo sõjalise ettevalmistuse alal on N. Venemaal käesoleval sügisel ette võetud terve rida muudatusi.

Tähtsam nendest on see, et tänava sügisel koondatakse noorsoo ettevalmistuse õppustele ainult neid noori, kes tuleval sügisel tegevasse teenistusse peavad minema (1906. a. sündinud mehed). Vastavate N. Vene ametasutuste arvates kergendab sarnane süsteem tunduvalt territoriaal-osade juhtiva kaadri tööd, kuna aasta jooksul ainult üks noorte eelkursus läbi tuleb võtta. Kuna tänava õppustele tulevad osalt need noored, kes möödunud aastatel eelõppustel on käinud, siis on nende kursuse kestvust lühendatud 180 tunni peale (terve kursus kestab 240 tundi).

Teine tähtis uuendus seisab selles, et koondõppuste ajal kõik noored sõdurid kalla peale toidule arvatakse.

2—3 aasta jooksul tahetakse välja jõuda olukorraneni, kus igas vallas oleks üks õppepunkt tarvilise sisseseade ja ruumidega, milleks on avalda-

tud vastavad üleskutsed valla- ja külade nõukogudele.

Üksikutes kohtades algab sõjaline õppus juba detsembrikuu esimestel päevadel.

Kirjaoskamatus eelvideerimiseks korraldatakse noortele vastavad õhtukoolid. Ka kutsutakse eelkursustele kaasa aitama Aviohimi ja noorkomunistide organisatsioone.

Õppuste kordaminekut peab kindlustama eruguste süsteem mitmesuguste preemiatega paremuste eest sõjalistes, üldistes ja poliitilistes ainetes ning spordis.

Uudisena kavatakse Leningradis ja Arhangelskis korraldada noorsoo meriväelist eeltevalmistust.

Kõrgemate õppeasutuste kuulajad, kes läbi ei võta tagavaraväe juhtide erikursust, kutsutakse nende õppustele koos teiste 20-aastaste noortemeestega.

M. Frunse nimelise merikooli kursust pikendati käesoleval sügisel ühe aasta võrra, nii et nüüd edaspidi nimetatud kooli kursus nelja-aastane saab olema. Kooli vastuvõtmisel on nõudmised suured eriti matemaatikas ja see aine näib olema sisseastujatele suuremaks komistuskiviks, käesoleva aasta 250 kandidaadist pääsis kooli paarikümne mehe ümber.

Kooli õpekavasse on sel sügisel sisse võetud ka mõned uued õpeained, nagu merelennu asjan-

dus ja teised. Repetitsioonide ja katsete kava on kinnitatud ette terve õpeaasta peale, kord ära antud aines täiendavalt katseid ei peeta.

Sidekoolides, kus ettevalmistatakse sideosade komandere, on viimasel ajal pööratud erilist tähelepanu võõraste keelte õppimisele. On nõuetav, et iga kursant 4-aastase õpekursuse kestel vähemalt ühe Lääne-Euroopa keele niivõrt ära õpiks, et ta eriala kirjandust lugeda mõistaks.

Lennuväe akadeemia 5-aastase juubeli puhul korraldati rida pidustusi. Ajakirjanduses avaldatud juubelikirjutustest selgub, et N. Vene lennುವေး akadeemias on kaks osakonda: inseneriline fakultet ja lennುವေး juhtide täienduskursused.

Inseneriväe fakultet valmistab ette insenerimehaanikere lennುವေး jaoks; selle fakulteedi kursus kestab 4 aastat. Lennukite konstrueerimise uurimiseks tegutseb fakulteedi juures 1-aastane erikursus, kuhu vastu võetakse insen. fakulteedi lõpetajaid.

Lennುವေး juhtide täienduskursus on mõeldud lennುವေး vanemate juhtide ettevalmistamiseks ja nende teadmiste täiendamiseks.

Akadeemial on olemas 18 mitmesugust laboratooriumi ja 4 uurimiskabinetti.

Viie aasta kestel on akadeemia lõpetanud kolmendu inseneri ja 1 kursus lennುವေး juhte.

Praegu on akadeemias 196 õpilast, nendest on kodusõjast osavõtnud juhte 127. Oma poliitilise meelsuse poolest on kommuniste 154, partei kandidaate 5, parteituid 37.

Akadeemia juures tegutseb Vene oludes harilik õhtukool ümbruskonna vabrikute tööliste ja

punaarmeealaste poliitilise ja üldise hariduslise tasapinna tõstmiseks.

Elkatseid punaväe sõjaakadeemiasse astumiseks lubas vastav komisjon Leningradi sv. ringkonnas teha 53 komanderile. Nendest tegid katsed läbi 26 meest (50%). Eriti nõrke teadmisi väljendasid katsealused matemaatikas, mis kuigi kiitvat otsust ei anna punaväe juhtide üldise hariduse tasapinnast. —k.

Katseid vägede mootoriseerimisel.

Inglaste tank-formatsioonid võtavad sageli osa manöövreist koos lennu-, jala- ja ratsaväega. Tähtsana asjaoluna tuleks mainida, et ühemehelise tanke (Tankette) on viimastel manöövritel püütud kasutada luurel. Öösiti, kui lennukeid võimata kasutada, samuti kui ratsaniku tegevus raskendatud, või peab ta üldse peatuma tõkete ees, siis võetakse appi „terasratsu“ — tankett, mille abil teinekord eduga täidetakse luure või katte ülesandeid.

Sidet tank-(mootor)üksuste vahel peetakse harilikult raadio kaudu.

Harilikult manöövritel on koondatud pealetungiks peasuunas tankisid „Dragon'i“ tüüpi 48 ümber. Tanke saadavad eriautodel raskemat tüüpi suurtükid, milliste ülesanne on kaitsta tulega kergeid tankide tegevust.

Möödunud aasta (suve) õppetegevuse üldkokkuvõttest oleneb, kas inglise sõjaväes mootorisatsioon võtab hoogu ja sõjaväes realiseeritakse mootoriseerimise kavad lähemal ajal.

(Army and Navy Journal 10. IX. 1927 järele)

M. L.

Vastused küsimustele.

1. Küsimus. Kas võib peavahti paigutatud üleajateenijat enne tähtaja lõppu välja võtta peavahist ametkoha täitmisele ja pärast jälle peavahti paigutada karistuse kandmise jätkamiseks?

Vastus: Kaitseväe distsiplinaar karistuse seadluse prg. 17 seab üles nõudmise: Karistused täidetakse ilma viivitusega. Sellest tuleb järeldada, et meie kaitseväe distsiplinaar karistuste seadluse järele distsiplinaar karistuse täitmise edasilükkamine, samuti karistuse kandmise katkestamine, lubatud ei ole, välja arvatud juhtumised, kus distsiplinaar karistuste täideviimine olukorra tõttu otsekohe võimalik ei ole.

2. Küsimus. Kui on perekonnaga üleajateenijale määratud kasarmarest, kas peab siis üleajateenija kolima kasarmu, või võib tema omas korteris karistuse ära kanda?

Vastus: Kui üleajateenija karistatud distsiplinaar korras kasarmuarestiga, tuleb see karistus temal ka kasarmus ära kanda distsiplinaar karistuse seadluse

prg. 8. kohaselt. Omas korteris karistuse kandmine oleks koduarest, mis ette nähtud distsiplinaar karist. seadl. prg. 9; seda karistust aga üleajateenijatele üldse määrata ei saa (vaata distsiplinaar karist. seadl. prg. 21).

3. Küsimus. Kui perekonnaga üleajateenija elab kasarmu ruumis eraldatud toas ja temal on määratud kasarmuarest, kas tema peab kasarmu üldruumi kolima, või võib tema omas toas karistuse ära kanda.

Vastus: Kasarmuaresti täitmise korra määrab kindlaks distsiplinaar karistuse seadluse prg. 8. Viimase järele seisab kasarmuaresti täitmine selles, et karistust kandval isikul ei lubata teenistusest vabal ajal lahkuda kasarmu piirkonnast, mille rajad ära määrab kompanii ülem ja millesse kuuluvad kompanii eluruumid ning muud kõrvalruumid. Kui aga üleajateenija korter ühtlasi ka kasarmu piirkonda kuulub, siis distsiplinaar karistuse seadlus ei keela kasarmuarestiga karistatud üleajateenijal teenistu-

sest vabal ajal ka kasarmu piirkonnas asuvas elukorteris viibimist.

4. Küsimus. Kas on õigus orkestri juhil saada mängu protsente sel puhul, kui tema haige, või puhkusel on. Või saab need tema kohusetäitja?

Vastus: Sõjaministri käsukirja nr. 40 — 1926. a. alusel sõjaväe orkestrite eraviisil mängimise eest nõutakse igale mängijale tasuks 50 marka tunnis. Orkestri juhi tasuküsimuse kohta on mak-

sev Sõjavägede ülemjuhataja päevakäsk 1920. a. nr. 1129. Selle päevakäsu alusel tuleb mängijate üldise tasusummale juurde arvata 15 prots. kapellmeistri ja 20 prots. riigi kasuks. Selle päevakäsu mõtte järelle lähevad eeltähendatud 15 prots. igal juhtumisel kapellmeistrile, kui koori juhi ja toetajale. Kapellmeistri haige olemise, või tema puhkusel viibimise aja kohta päevakäsk erandit teinud ei ole.

Joh. M.

Kaitseväe elu.

Sõjaväe Keskhaigemaja raamatukogu.

Hiljuti asuti Sõjaväe Keskhaigemaja raamatukogu ümberkorraldamisele, mis sünnib Kindralstaabi raamatukogu juhataja näpunäidete järelle. Keskhaigemajast komandeeriti üks halastajaõde Kindralstaabi raamatukokku tutvunema viimase sisemise korraldusega ja raamatukoguasjandusega. On väljatöötatud haigemaja raamatukogu kodukord, vastavad kataloogid ja vihknimestikud.

Siiani pidi iga haige, kes soovis haigemaja raamatukogust raamatuid lugemiseks saada, ise raamatute järele raamatukokku, mis teises majas asus, minema ja seal soovitud raamatud välja valima. Suuremal osal haigeil oli aga täiesti või-

mata isiklikult raamatute järele minna. Et seda pahet kõrvaldada, seks on uue kodukorra järele maksma pandud kord, mille järele haigeie raamatute kättetoimetamine halastajaõdede kaudu sünnib. Seks valib haige omale vihknimestikust raamatud välja ja õde toimetab talle raamatud kätte; õde kaudu sünnib ka raamatute vahetamine. Samuti otsustab õde, arvestades haige seisukorraga, missuguseid raamatuid haige võib lugeda.

Sarnane kord on igatpidi tervitatav ja uue korralduse järele on Sõjaväe Keskhaigemaja raamatukogu eeskujulikum raamatukogu teiste sõjaväe haigemajade ja laatsarettide raamatukogude seas.

E. M.

Kiri toimetusele.

Tallinnas, 23. talvek. p.

E. V. 9. aastal.

Väga-lugupeetud „Sõduri“ toimetus.

Lugeses kirjutust Teie ajakirja viimases nr. langenud Tallinna õpetajate ja õppurite mälestussamba avamise kohta, puutus mulle silma ühe Tallinna vabatahtliste väeosa nimetuse moonutus — Kaleva Maleva.

Kui üks selle väeosa asutaja ja tegevliige, kelle ridades võitles ka langenud Anton Onnapuu, pean omaks kohuseks teie tähelepanu selle peale juhtida, et see väeosa kandis nimetust — Kalevlaste Maleva.

Igasugused selle nimetuse mõttetud moonutused tunduvad tema ridades võidelnuile haavavalt.

Juba selle väeosa loomise päevist peale kannavad tema pitsatid „Kalevlaste Maleva“ nimetust, samuti kõik väeosa kirjavahetus, tunnistused jne. On täiesti alusetu nüüd seda nime moonuta-

ma või „parandama“ hakata. See väeosa on oma vabadussõjaaegse tegevuse Eesti iseseisvuse võitluse ajalukku kirjutatud just „Kalevlaste Maleva“ nime all ja nii tunnevad teda need, kes tema ridades võidelnud.

„Kalevlaste Maleva“ vabadussõjaaegse nime kaitseks palun seda avaldada.

Austusega B. P a r m.

K. M. sõjaaegse pealike kogu liige.

Toimetusele: Olgugi, et sagedasti tavalises kõnes ja isegi ametlikes kirjades tarvitatakse Kaleva Maleva, tuleks õigeks lugeda Kalevlaste Maleva, nagu väidab härra B. Parm.

Nimetust Kalevlaste Maleva pooldatakse ka Vabadussõja Ajaloo Komitees.

Erilise heameelega kriipsutab toimetus alla, et Kalevlased on valvel...

Toimetusele saadetud kirjandus.

Kaitse Kodu! Nr. 22 — 19. XI. 1927.

Sisustik: 28. (15.) november 1917. a. Isiklike mälestusi. V. Neggo. — Lendkoolid. Taktikaline väljaõpe kaitseliidu lendkoolides. Kehaline kasvatus lendkoolides. Laskeõppuste korralda-

misest lendkoolides. Muljeid esimesest pealike lendkoolist. — Võru avab tee lõunasse. — Teine jalaväerügement 21. XI. 1917 — 21. XI. 1927. — Kohtamine. E. Vald. — Neile, kes tahavad saada headeks laskjateks. — Kodukaitse naisühingud

maamalevas. — Tänuavaldused. — Kaks möödunud nädalat. — Kaitseleidu elu — Nali.

„Sõduri“ lugejate tähelepanu juhib Kaitseleidu peastaabit korraldatud „Lendkoolidele“, mis on kaitseleidu tähtsamaks õppetegevuseks — ja milliste ülesandeks on pealike sõjaliste teadmiste täiendamine ja värskendamine. Need (lendkoolid) on juba olnud Abjas ja Tapal ning tulevat lähemal ajal Võrus ja Keilas. Käesoleva „Kaitse Kodu“ numbris on lendkoolid leidnud huvitava käsituse sõnas ja pildis. Soovime edu.

E. A.

Rahva Ülikool nr. 1. — 1927./28. Populaarteaduslik ajakiri, ilmub 6 korda aastas.

Nr. 1 sisu: Prof. J. Manninen: Liivimaa naiste rõivastus XIV sajandi lõpu poole. Ernst Mach'i järgi A—a: Kujutelmade-elu vaha. Mag. R. Livländer: Päikesevarjutust vaatlemas Põhja-Rootsis. Dr. A. Audova: Kas on loomal mõistust? Prof. D. Rootsmann: Mälestuseks I. Newtonile. Assistent. E. Kilkson: W. D. Goolidge'i surma-kiired. Mag. J. Port: Mullareaktsiooni tähtsusest taime kasvule. Arvustus. Mitmesugust. Ajakirja toimetajad ja väljaandjad: A. Audova, E. Kilkson, J. Sütt. Tellimise hind 300 mk. aastas. Üksiknumbri hind 65 marka.

Uusi raamatuid kindralstaabi raamatukogus.

3.3492. LIEPMANN, R. Die polizeilichen Aufgaben d. Deutschen Wehrmacht. Sisust: Die polizeilichen Grundlagen für polizeiliche Aufgaben d. Deutschen Wehrmacht. Arten und Mittel militärpolizeilichen Tätigkeit. Leipzig, T. Weicher. 88 lhk., 1 kaart.

91.9496. Album M. J. Eiseni 70. sünnipäevaks. Tartu, E. K. Selts, 1927. 174 lhk.

95.9497. KLEIN, J. Teekond nahasse. Naha bioloogia. Tartu, „Loodus“, 1927. 86 lhk., joon.

96.9505. WITTLICH, M. Valitud peatükid tehnoloogiast. Koondatud kokkuvõtted. I osa. Tartu, „Loodus“, 1927. 166 lhk., joon.

95.9506. KOGERMAN, P. Orgaanilise keemia põhijooned. I osa. Alifaatsed ühendid. Tartu, „Loodus“, 1927. 194 lhk., joon.

5.9495. Instrukcja o rozjemcach. (Instruktsioon vahekohtunikkudele. Vahekohtunikkude kohused ja õigused). Poznan, 59 lhk.

1.9509. B. H. LIDDEL HART. The remaking of modern armies. Sisust: The Army of a Nightmare. The Rebirth of Cavalry. The Humanity of Gas. The Drill of Infantry. Economy in the Army. The Postwar Doctrines of Germany and France. French Army To-day. The Origins of the Tank. London, J. Murray, 1927. 315 lhk.

КАЛЕВАЛА. Финский народный эпос. Перев. Л. Бельского. Изд. 2-е. Москва. 428 lhk.

ВАРФОЛОМЕЕВ, Н. и ВЕРХОВСКОЙ, Б. Работа войсковых штабов.

Sisust: Juhtimise aparadi organiseerimise üldine skeem. Staapide struktuur. Operatiivne aruanne. Asjaajamine välistaapides. Töö jaotus ja sisekord staabis. Staapide ümberpaigutus ja asukohta valik lahingu olukorras. Москва. Госиздат. 1927.

8.9511. Der Weltkrieg 1914 bis 1918. Das deutsche Feldeisenbahnwesen. I Band. Die Eisenbahnen zu Kriegsbeginn. Bearbeitet im Reichsarchiv. Mit 14 Karten und Skizzenblättern. Aus d. Inhalt: Die Eisenbahnen bei Mobilmachung und Aufmarsch. Die Organisation d. Feldeisenbahnwesens zu Kriegsbeginn. Die Eisenbahnen d. westlichen Kriegsschauplatzes während d. Bewegungskrieges 1914. Die Eisenbahnen d. östlichen Kriegsschauplatzes während d. Bewegungskrieges bis zum Frühjahr 1915. Berlin, Mittler u. S., 1928. 247 lhk., pilt. ja skeemidega.

98.9527. VIOLLIS, A. Seule en Russie de la Baltique à la Caspienne. Sisust: Ce qu'on voit dans les rues de Moscou. L'Asie nouvelle... Les

rouages d'une usine soviétique. La justice soviétique, justice de classe. Leningrad, capitale déchuée. Pourquoi, comment la Géorgie perdit-elle son indépendance. A travers le Caucase. Paris, Librairie Gallimard, 1927. 332 lhk.

Général PALAT. La Grande Guerre sur le Front Occidental.

8.9512. I. Les éléments du conflit.

8.9513. II. Liège, Mulhouse, Sarrebourg, Morhange.

8.9514. III. Batailles des Ardennes et de la Sambre.

8.9515. IV. Les batailles de Lorraine. (23 Août — 13 Septembre 1914).

Kalossid ja botikud

S. KULL

8 Vana Posti tänav nr. 8

Tallinnas,
S. Karjamaa t. nr. 1.

ARSENAL

Telefonid Arsenali
keskjaama kaudu.

Võtab vastu peale Sõjaministeeriumi tellimiste ka tellimisi teistelt riigi-asutustelt, eraisikutelt ja —ettevõtetelt peajasjalikult

autode, mootorite ja muude masinate osade, koonus-, tigu- ja igasuguste teiste hammasrataste, tigu-freeside, kuivade, märgade ja poolmärgade elementide, hobuseraudade, vankrite, plekksepa peenlukksepa tööde-lekaalide ja sabloonide valmistamise peale; igasuguste laskeriistade, sihtimise ja optiliste abinõude parandamise ja kordaseadmise alal.

Toimetab auto-kummide pealepressimist, rataste valmistamist ja rautamist (vitsa pealetõmbamist) külmalt, pressi abil, millede vitsa paksus on kuni $\frac{3}{4}$ ja laius kuni 6 tolli ratta läbimõõdu juures kuni 170 cm ehk 67 tolli; vase valu kuni 100 kg iga üksik tükk ja teeb stantsimise, nikeldamise, mustamise, elektrotehnilisi ja muid töid.

Hinnad ajakohased.

Hinnad ajakohased.

A. Christianson

Kõnetr. 3-88. — Tallinn, Kalevi Kaubahoone nr. 2.

VASE KAUPLUS.

Ladus alati saadaval;

Vask-, alumiinium-, tsink- ja uushõbe-
plekki, vask torusid, vask lattisi, vask
traati jne.

